

UNGARISCH HISTORISCHER VEREIN ZÜRICH

Acta Historica Turiciensia XXIII. évfolyam 2. szám
A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület
55. sz. kiadványa

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület kiadványa
Budapest – Zürich
2008

**Árpád-házi Szent Erzsébet tiszteletére
Tudományos emlékülés
Esztergom 2008**

Sorozatszerkesztő: Csihák György
a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Elnöke

Az előadások közlési joga a Szerző és az Egyesület közös tulajdona

A rendezvény szervezői, munkásai valamennyien ellenszolgáltatás nélkül bocsátották munkájukat a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület rendelkezésére, a rendezvényen saját költségükre vettek részt.
Fizetségük legyen a nemzet hálája!

Ez a könyv egyenlőre csak pdf formában jelenik meg az egyesület honlapján, valamint a magyar és EU elektronikus könyvtárában letölthetően.

www.zmte.hu

ISBN

Esztergom – Budapest – Zürich
2008

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület 1985-ben azzal a céllal alakult, hogy elősegítse a magyar történelem, jelesül a magyar őstörténelem kutatását.

Zürich Kanton 1986-ban az ED 16.10.86, és AFD 86/10506 számú határozattal elismerte, hogy az Egyesület svájci közérdekű intézmény, ezért adómentessé tette. Az Egyesület részére tett pénzadományt az adakozó illetékességi helyének előírásai rendjében adóelszámolásban érvényesítheti minden országban, amely a Svájci Államszövetséggel kettős adóztatás elkerülésére megállapodást kötött.

Az Egyesületet az öt világrészen élő, különböző nemzetiségű és anyanyelvű tagjai szorgalmas munkával és önzetlen adományokkal tartják fenn, mint minden tekintetben független és semleges szervezetet. Az Egyesület és a Tagok egymás nézeteit kölcsönösen tiszteletben tartják.

Az Egyesület évente magyar őstörténeti találkozót rendez, főleg szakemberek részvételével. Szakembernek számítanak mindazok, akiktől a Találkozó Titkársága előadást elfogad. Az előadó és az előadás megítélésénél a Titkárságot kizárólag a Találkozóra szóló meghívóban foglalt szakmai szempontok vezetik.

A jelen könyv a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület által szervezett Árpád-házi Szent Erzsébet tiszteletére. Tudományos emlékülés (Esztergom 2008) rendezvényen elhangzott előadásokat tartalmazza. Megjegyzendő, hogy a műsorban szereplő néhány előadás szövegével nem rendelkezünk, így kötetünkéből kimaradt.

AZ EGYESÜLETET HÁROMSZOR ELŐTERJESZTETTÉK AZ EURÓPAI TANÁCS „RENÉ DESCARTES” TUDOMÁNYOS DÍJÁRA.

ZÜRICHI MAGYAR TÖRTÉNELMI EGYESÜLET

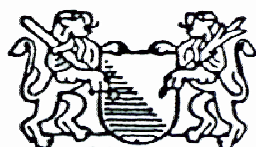
Magyar Őstörténeti Találkozó Titkársága

Schweiz – 8047 Zürich, Postfach 502

Postcheckkonto: Zürich 80-36214-1

www.zmte.hu

zmte@freemail.hu

Tartalom

Csihák György	Előbeszéd.....	6
Az előadások szövege		
Chalupa Zoltán (Esztergom)	Megnyitó.....	8
Knapp János Pál (Esztergom)	Megnyitó.....	10
Zachar József (Budapest)	Esztergomi köszöntő.....	11
Magyar Rózsa (Budapest)	Nagy Szent Erzsébet (Beküldött előadás).....	13
Darai Lajos (Kápolnásnyék)	Árpád-házi Szent Erzsébet nyugati sikerének titka.....	18
Monika Gurinová (Pozsony)	A segítő Szent Erzsébet.....	22
Czakó Gábor (Budapest)	Szent Erzsébet, a modern tapasztaló.....	25
Bánhidny Vajk (Esztergom)	Szent Erzsébet és tisztelete Eszergomban.....	27
J. Újváry Zsuzsanna (Budapest)	Árpád-házi Szent Erzsébet és Kassa városa.....	30
Rihmer Aurél (Budapest)	Árpád-házi Szent Erzsébet és a Szent Lázár Lovagrend kapcsolata.....	35
Pandula Attila (Budapest)	Az Erzsébet rend, kereszt és érem története.....	38
Függelék		
Jánoki Dorottya (Budapest)	Tóthné Pálmai Katalin textilművész Szent Erzsébet ciklusa.....	46
	Meghívó	47
	Meghívó műsorral.....	48
	Itthon Nemzeti Kulturális Havi (Pozsony): Szent Erzsébet mai tükrében.....	50
	Magyar Világ: Emlékezés Esztergomban Árpád-házi Szent Erzsébet születésének 800. évfordulóján.....	52
	A rendezvény szereplői.....	54
	Ajánló.....	55
	Kiadványaink jegyzéke.....	57
	A Mártély kötet tartalomjegyzéke.....	59
	A Hódmezővásárhely kötet tartalomjegyzéke.....	62
	A budapesti havi műsor 2007.....	63
	A hódmezővásárhelyi műsor 2007.....	64
	Meghívó a Benczúrba.....	65
	Infó.....	67

Előbeszéd

Magyarok országában is valaha úgy volt, hogy ünnepeltünk, hogy ne felejtsünk. Néhány hónappal. Árpád-házi Szent Erzsébet éve után már Hunyadi Mátyást ünnepeljük. Ki emlékszik ma már, a szegények és betegek kedves királyleányára, a szelíd szavú Erzsébetre? Volt néhány ünnepség - ahol panaszkodtak a mai pénzhiányra. Készült Magyarhonban egy gyenge film is - alig látta valaki. Leírták, hogy a legsikeresebb szent és népszerűbb a világban, mint Puskás öcsi. Hazájában van-e, igazi emlékhelye?

Mert Wartburgban van. A 2007. évben közel kétszázezren látogatták. Vigyázat: ezt a szentet a világ thüringiaiként tiszteli. A Karitás védőszentje és amikor Svájcban Karitás tisztviselőket kérdezem, nemigen tudják, hogy ő a védőszentjük. S ha mondom, hogy magyar, akkor mosolyognak a bajszuk alatt. Tudják, hogy magyar vagyok, s ugye, nekünk mindenki magyar. Még Árpád-házi Szent Erzsébet is. Ők tudják.

Csináltak most a németek is egy filmet. Marburg várát mutatják - abban a pompában, amellyel most helyreállították. Pár percig mutatják Pozsonyt, ahol egy szlovák hölgy elmondja, hogy ők most miként ápolják Erzsébet emlékét. Itt elhangzik egy mondat, hogy a magyar király leányát innen vitték el - és mutatnak fényes nyugati lovagokat. Az ezüst fürdőkádáról stb. nem esik szó.

A honi megemlékezés tömegében hallgatnak arról, hogy az apostoli magyar király a helyszínen nem búcsúzatott halott leányától, mert a római pápa akkor éppen kiátkozta. Azt a hadvezért, akit a keresztes hadjáratok vezérei között is az egyetlen aki odament, mint király, harcolt és mint király tért vissza. A Haza sem hangoztatja, hogy abban az időben, a magyar király Európa leghatalmasabb és leggazdagabb uralkodója volt, s országából származó jövedelem tartotta el évszázadokon át a római egyházat - miközben az úgynevezett német-római császárok a pápát adófizetésre kényszerítették.

Ennek a királynak a családja több szentet adott a római egyháznak, mint bármely más család. Egy festő napjainkban festette meg az összes magyar szentet és boldogot, számszerint 38-at. A hódoltsági idők magyarságának felemelkedésén munkálkodó vasmegyei Hevenesi Gabriell jezsuita tudós paptanár, a bécsi Pázmány Intézet igazgatója, a magyar szentek kutatója, az 1692-ben megjelent latin-magyar nyelvű művében 55 magyar szentet emelt ki a „feledés homályából”.

A német filmben azt mondják, hogy a híres rózsá-esemény szentünk életébe egy korabeli portugál legendából való „kölcsonzés”.

Árpád-házi Szent Erzsébet tehát német, a legenda lopott, a szent legfeljebb annyira híres, mint Puskás öcsi.

Requiéscat in pace!

Zürich, 2008. Jézus menybemenetelének és „áldott szép Pünkösdeknek” havában

Csihák György

**„Isten hazánkért térdelünk Elődbe.
Rút bűneinket jószágoddal földbe.
Szent magyaroknak tiszta lelkét nézzed,
Érdemét idézzed.**

**Szent Erzsébetből hős szeretet árad.
Margit imái vezekelve szállnak.
Minket hiába Uram ne sirasson
Áldott Boldogasszony!”**

Náray: Lyra Coelestis (1695) – Mentés Mihály

I. AZ ELŐADÁSOK SZÖVEGE

Megnyitó

Tisztelt Alpolgármester Úr, Főtisztelendő Tartományfőnök Nővér, Tisztelt Elnök Úr, Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Szeretettel köszöntök mindenkit az Árpád-házi Szent Erzsébet Középiskolában. A mai emléküléssel Szent Erzsébet születésének 800. évfordulója előtt tisztelgünk.

Remélem, hogy ezen az ünnepi alkalmon közelebb tudunk kerülni a középkor e kiemelkedő személyiségéhez. Az előadások révén képet kapunk arról, hogy Erzsébet tevékenysége mit jelentett és jelent ma is a magyarságnak, a Kárpátmedence népeinek és Európának.

Bevezetőmben arról szeretnék beszélni, mit jelent Szent Erzsébet példája nekünk, intézményi közösségünk tagjai számára.

Az 1989-ben önállósult egészségügyi szakközépiskola a következő évben, választott névadót. Az első iskolák egyike, sőt máig az egyetlen középfokú iskola a miénk, akkor az egyetlen önkormányzati, amely hazánkban e nevet viseli. (Igaz évekbe telt míg az „egészségügyi iskola” név ismertségét utolérte az „Árpád-házi” elnevezés.)

Szent Erzsébet szociális érzékenysége, tenni akarása, a rászorulókért való tenni tudása tette indokolttá az akkori tantestület döntését.

Szemponthozható, hogy az újonnan indult, az akkor 95 %-ban lányokat tanító intézmény, amely egy másik Árpád-házi Szentről, Margitról elnevezett iskola számára emelt épületben működik, a névadója révén gyökereket keressen és meg tudja fogalmazni önnön küldetésnyilatkozatát is.

Ekkor alakultak ki a névadó ünnepének első elemei: az ünnepi műsor, a Szent Erzsébet napján, a 9-esek bemutatkozó műsora, amely a közösségbe való befogadásukat jelentette, a napot lezáró bál, amely a volt diákok számára is lehetőséget adott az Alma Mater felkeresésére.

A fenntartóváltás után erősödhetett patrónánk kultusza az iskolán belül. Az ünnepi Szent mise, Szent Erzsébet szobrának koszorúzása a tiszteletadás újabb elemeit jelentette, az ekkor bevezetett iskolajelvény - amelyek megáldása és a belépő évfolyamoknak való átadása az ünnepi szentmisén történik — a közösséghez tartozás felvállalását, ugyanakkor a közösség tagjai közé fogadást is jelképezi.

2001. november 19-én szentelte fel Paskai bíboros úr a fenntartó Szatmári Irgalmas Nővérek által adományozott iskolazászlót is; a zászló az összetartozást, a zászlószentelés szertartása az új egyházi intézmény indulását jelképezte. Az intézmény képzési kínálata az elmúlt években jelentősen bővült. Mégis úgy érzem, minden korosztályunk és minden oktatási formánk számára továbbra is példa lehet Szent Erzsébet.

Óvodásaink számára az ő élete egy színes mese: a királyleány, a herceg, a gonosz mostoha története, a csoda, amely megfogja a gyerekek képzeletét. Tavaly óvodásaink egy nagyszerű előadással nyitották meg a jubileumi évet.

Talán nem belemagyarázás - éppen patrónánk ferences kapcsolatai miatt sem - ha a környezetvédelmi évfolyamok számára Szent Erzsébet természetszeretetét, a teremtett világ szépsége iránti, a forrásokban is fennmaradt vonzódását állítjuk példaként.

A leánygimnazisták számára a fiatal nő, anya és feleség lángoló szeretete, a kis gimnazisták számára a szinte gyermekként vállalt kötelességtudat, elhivatottság lehet példaértékű.

Meghatározza Szent Erzsébet kultusza külkapcsolatainkat is. A bogotai magyar nagykövet úr kezdeményezésére Latin-Amerika egyetlen magyar vonatkozású, - Magyarországi Szent Erzsébet nevét viselő iskolájával kapcsolat kiépítésére való törekvésünk csak próbálkozás maradt, az óriási távolság és a nyelvi problémák miatt is.

De tanulóink eljutottak a gyimesfelsőlókí Szent Erzsébet Líceumba, tavaly gyűjtést rendeztünk a Böjté Csaba testvér által alapított szovátai Szent Erzsébet gyermekotthon javára - Csaba testvér egy évvel ezelőtti előadása itt az iskolában sokak szívét megérintette.

7. éve ápolunk kapcsolatot a francia La Sagesse Licee-vel, amely abban a Cambrai városában működik, ahol Szent Erzsébet szívereklyéjét őrzik, és ahol a középkortól egészen a 20. századig a belváros egyik utcáját nevezték el Szent Erzsébetről - a valamikor ott működő városi ispotály miatt.

A német Altöttingből idén októberben itt járt diáklányok az egy hetes kirándulás részeként készítettek emléklapokat, linómetszeteket Szent Erzsébetről, amelyek közül néhány itt a dísztermi folyosón is megtekinthető.

A tavaszi művészeti hetek irodalmi, zenei műsorai, képzőművészeti tárlata és fotókiállítása után iskolai énekkar november végi sárospataki és kassai fellépése zárja az ünnepi évet.

A Szent Erzsébet ministráns verseny, Szent Erzsébet Alapítvány tevékenysége folytathatnám a sort, annak szemléltetésére, hogy ma, születése után 800 évvel mennyire élő Szent Erzsébet példája.

Házigazdaként kívánok az előadóknak figyelmes hallgatóságot, a megjelenteknek ismereteiket gazdagító, lelküket erősítő előadásokat.

Megköszönöm a figyelmet.

Knapp János Pál (Esztergom)

Megnyitó

Tisztelt Igazgató Úr, Tisztelt Elnök Úr!

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Kedves Vendégek!

Kedves Barátaim!

Nagy szeretettel és tisztelettel köszöntöm Kedves Mindnyájukat Esztergomban az Árpád-házi Szent Erzsébet születése nyolcszázadik évfordulója alkalmából rendezett emlékülésen! Törvényszerűnek és magától értetődőnek gondolom, hogy Esztergom, Magyarország első fővárosa - és szíve ma is — otthont ad ennek az ünnepségnek. Ezernyi szállal kötődünk a magyar uralkodóházhoz, hiszen első magyar királyunk, István, ezeken a lankákon született, itt alapította a magyar államot, a magyar egyházat. Az esztergomi várból kormányozta az országot az Árpád-házi királyok túlnyomó többsége, majd' húsz uralkodó.

Esztergomban nagy hagyománnyal bír az ősi koronás fők tisztelete, minden időben jelentős kultusszal rendelkezett Szent István, és rendelkeztek vérei. Nagy megbecsülésnek örvendtek azok a királyi leszármazottak is, akiket mind az anyaszentegyház, mind a világi nép szentéletűnek tekintett, így István ifjún elhunyt fia, Imre herceg - vagy Erzsébet.

Így teljességgel érthető, ha városunkban a Szatmári Irgalmas Nővérek Rendje a példás életű Árpád-házi Erzsébetről alapított és nevezett el iskolát.

Mindehhez nem mérhető, szerény, de fontos gesztus, hogy Esztergom Város igyekezett és igyekszik minden vonatkozásban és messzemenőig eleget tenni annak, hogy a Rend méltó módon visszakaphatta a jogos, majd a bitorló kommunisták által elrablott vagyonát, és újra azt teheti a falak között, amikre azok rendelteik: taníthat, nevelhet, gyermekeket felvigyázhat. Mindezt azért, hogy ember váljék belőlük. Rendeletbe foglaltuk azt is, hogy a jelenleg tulajdonképpen név, legalábbis névadó nélküli Nagy-Duna sétányt Árpád-házi Erzsébetről kereszteli el. Erre hamarost sor kerül.

Nem szeretném azonban tovább rabolni a szót és az időt, hiszen az előttünk álló napon számos kiváló előadást hallgathatunk meg mind Árpád-házi Szent Erzsébetről, mind pedig a róla elnevezett oktatási-nevelési intézményről.

Mindamellet, hogy szeretném a köszönetemet nyilvánítani a szervező iskola, illetve a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület részére, kívánom, hogy a hasznos és tartalmas időtöltés teret és lehetőséget biztosítson annak szintén, hogy Esztergommal mélyrehatóbban megismerkedjenek, személyes, baráti kapcsolatokat kössenek, illetőleg, hogy megérintse Önöket a Szent Erzsébetből áradó tisztaság, egyszerűség, segítém akarás. Egy szóban összegezve: a szeretet. Ahogy a katolikus költőnek is mondott Pilinszky János fogalmaz egyik versében: „A gyepet nézem, talán a gyepet./ Mozdul a ffi. Szél vagy zápor talán,/ vagy egyszerűen az, hogy létezel/ mozdítja meg itt és most a világot.”.

Köszönöm a megtisztelő figyelmüket.

Esztergomi köszöntő

Kedves ünneplő és emlékező gyülekezet!

Különös megtiszteltetésnek tartom, hogy itt és most szólhatok köszöntésképpen. Itt, a Kárpát-medencei első számú szent helyen, és most, a legkevésbé vitatott életű Árpád-házi szentre emlékező összejöveten. Tekintetemet itt és most ismét a Teremtő, Megtartó, Megváltó és Üdvözítő Egy Igaz Istenre szegezve, hálatelt szívvel köszönöm, hogy ennek az emelkedett hangulatú évfordulós eseménynek részese lehetek.

Bizonyára ugyanilyen hálatelt szívvel fogadta I. Hermann, a távoli Thüringia tartománygrófja, amikor kérésére az Apostoli Magyar Királyságból hozzá érkezett II. Endre leánya, Erzsébet, hogy gyermekházasságban Lajos nevű fiához kapcsolja életét. Ugyanakkor viszont az innen, Esztergomból útra kelt és Wartburgban befogadott zseme korú királyleány, letekintve a hegy lábánál kanyargó Hörsel folyócskára, sokszor gondolhatott vissza az otthoni, immár soha viszont nem látott Duna folyamra, majd kísérői hazatérését követően magára maradva, még gyakrabban emlékeztethette e látvány egyúttal édesatyjára, édesanyja sírjára és örökre távol maradt családjára.

Azok, akiknek nevében szólok, a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület tagjai, éppen ellentétesen a nagyvilág számos, nem egyszer távoli pontjáról érkeztek haza, ebbe az ősi városba, hogy e napon méltóképpen emlékezzenek a magyar múlt egyik nagy egyéniségére, és ezen a szent földön adjanak hálát Istenünknek a szent királyleányért, valamint minden magyar szentért és boldogért, akikkel, példát tartva élénk a Jézus-hitű magyarok követendő életviteléről, megajándékozott bennünket. Bármerre éljünk, és bármilyen tevékenységet is folytatunk, rájuk gondolva, mindenkor az ő közbenjárásukat is buzgón kérjük nemzetünkért, hazánkért.

Hazánknek tekintjük az első szent királyunk által a Boldogságos Szűz Máriának felajánlott Szent Korona uralma alatt álló teljes Kárpát-medencét, és nemzetünkhöz tartozónak mindenkit, aki ebben a hazában él, bármilyen nyelvű, hitű, műveltségű legyen is, bármikor is kérte befogadtatását. és akárhány felé szakították is őket az utóbbi néhány évtizedben mesterségesen és erőszakkal meghúzott határvonalak. Ezért különös Öröm számunkra, hogy jelenlevőként üdvözölhetjük nyolcféle államiságba és jelentős szétszórtságba kényszerített nemzettestvéreink közül a Duna északi partjáról és az Al-Duna mellől érkezetteket is.

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület ugyan svájci közérdekű intézményként működik, de olyanokat fog össze, akik, legyenek bár más népek más anyanyelvű fiai—leányai vagy éppen közelben—távolban élő magyarok, kinyilatkoztatták, „szerelmünk a magyar történelem és a magyar nyelv”. Ezért választottuk egyesületi jelvényként azt az oroszánabrázolat, amellyel az esztergomi vár királyi szentélyének falát eleink a mitikus magyar történelem kutatói szerint már a 7. század első éveiben díszítették, ezzel és számos más rejteti ábrázolással e korai időben nemzetünk jézusi elhivatottságára utalva. Mindenesetre a magyarság melletti, ilyképpen is kinyilvánított elkötelezettség mellett már alapító nyilatkozatunkban rögzítettük, hogy „teljes tisztelettel vagyunk az emberiség nagy családjának többi tagja iránt”, és ebben a szellemben „baráti kézfogásra nyújtjuk kezünket minden irányban”.

Ezzel az alapállással 1985 óta működik a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület, számos tagtársunk elvesztését követően és újonnan csatlakozottakkal jelenleg négy földrészen 135 fővel, történészek és nem történészek, más tudományágak művelői és teljesen eltérő területeken tevékenykedők. A sokfelől érkezésen túl azonban az a meghatározó, hogy összeköt bennünket szándéknyilatkozatunk első mondata: „Emberi szeretet, szakmai tisztaság, tárgyi tudás és önzetlen, becsületes gondolkodásmód jellemezzon bennünket.” Annak

indítékát pedig, hogy egymásra találva, egymásba kapaszkodva kívánunk tevékenykedni, ugyancsak megfogalmaztuk: „a magyar nép és a haza történelmének kutatásában együttesen munkálkodunk”. Együttesen, de „minden külső nyomástól mentesen, a legtisztább tudományos szellemben”, ugyanakkor készen, hogy „jóhiszeműen meghallgassuk a legellentmondóbb nyilatkozatot” is.

Ennek jegyében rendeztünk nyári tudományos nagyrendezvényként 20 östörténeti találkozót, 13 csatlakozó történelmi iskolát a Kárpát-medencei ifjúság részére, tartottunk eszmecsereként 9 övezeti történésztalálkozót a Kárpát-medencében, kapcsolódottunk bele a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen folytatott oktatásba, indítottunk a Kodolányi János Főiskolával közösen történelemtanári továbbképzést Marosvásárhelyen, Kassán és Szabadkán, működtetünk most is ilyet Magyarokánizsán, tartottunk 22 országban közel 1400

előadást, adtuk közre ismereteinket 52 kötetben, működtetünk asztaltársaságot 8 ország 14 városában egymás véleményének a rendszeres megismerése érdekében.

Mindez jelzi, „minden irányban baráti kézfogásra nyújtott kézzel” szívesen vállalunk részvételt minden rendezvényen, ahol megoszthatjuk tudásunkat. Ezzel a felfogással érkezünk ebbe a szent városba ennek a jeles magyar szentnek az emlékezetére összegyülekezett tisztelők közé, hogy a magunk módján mi is lerójuk tiszteletünket Árpádházi Szent Erzsébet előtt.

Nem felejtjük ugyanis boldog emlékezetű Mindszenty József hercegprímásunknak az 1971-ben a bécsi kapucinus templomban elmondott Szent Erzsébet-napi szavait: „Csodálatos az Isten az ő szentjeiben. Nem kell messze mennünk, itt van a mi kedves Szent Erzsébetünk. Ő csodálatos az Isten kezében. Királyi eredetű, származású volt, de nem éldelgett ezen. ő sokkal jobban örült annak, hogy Krisztus titokzatos testének, az egyháznak a tagja, és azok a szegények, akiket magához ölelt, azok is Krisztus testének a tagjai. Persze itt látta férjét, itt látta a gyermekeit, itt látta a távoli hazának a lakóit, és ez volt az ő öröme. /.../ Amikor a férje keresztes vitézként elindult a Szentföldre, már három gyermek volt a családban. Szent Erzsébet nem tartotta vissza. /.../ Elengedte. Amikor jött a férjének a halálhíre, gyászruhát öltött, meggyászolta mélyen, és attól kezdve még inkább a gyermekeié, még inkább a szegényeké lett. A szegényeket nagyon szerette, Krisztust látta mindegyikben.” Ez alapján fűzhette hozzá 1974 májusában a cleveland-i magyar Szent Erzsébet egyházközség plébániaközössége előtt a száműzött magyar egyházfő: „Ez az Árpád-házi Szent Erzsébet a magyar nemzetnek dicsőséges virága és a női nemnek igazi eszményképe, akinek a jótéteményei valóságos rózsák voltak, az egész földkerekségen a jóságnak, a jótéteményeknek igazi erényei.”

íme tiszteletünk és szeretetünk, Szent Erzsébet iránti ragaszkodásunk magyarázata.

Dr. habil. Zachar József D. Se.
egyetemi tanár,
Zrínyi Miklós és Szemere Bertalan
Díjas történész,
a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület
Tudományos Tanácsának elnöke

Magyar Róza (Budapest)

Nagy Szent Erzsébet

Magyarországi Szent Erzsébet 1207-ben született Sárospatakon. Négy éves koráig apja, II. Endre király pozsonyi várában nevelkedett.

Vidám gyermek volt, de ha játék közben elfáradt, a vár kápolnájának csöndes magányában húzódott. Ilyenkor, ha játszótársai utánamentek, el kellett énekelniük az *Ave Mariát*, mert csak utána volt hajlandó ismét játszani velük.

Boldog gyermekkorra szülei és testvérei körében hamarosan véget ért. Még alig múlt el négy esztendő, amikor egy napon megérkezett a thüringiai örgróf követe, hogy megkérje a fenséges gyermek kezét uralkodójának Hermann fia számára. (Kegyetlen szokása volt ez a kornak.)

Az eljegyzett gyermek-menyasszonyt elszakították családjától, és jövő férje otthonába, Wartburg várába vitték. Ott az örgróf felesége, Zsófia hercegnő vette pártfogásába, aki nem annyira neki, mint pazar bőkezűséggel összeállított hozományának és kelengyjének örült. Az adakozásáról ismert magyar király lányával együtt mesés kincseket küldött. Ékszereket, aranyedényeket, prémeket, szőnyeget. Drága keleti selyem- és bársony-szöveteket. A gyermek ezüst bölcsőjét és ezüst fürdőkádját. Mindezek tetejébe még 1000 aranyat és azt az ígéretét, amelyben még több, hasonló küldeményt helyez kilátásba.

Amikor az elszegényedett örgróf e hatalmas vagyont meglátta, nem győzte dicsérni magát a jó gondolatáért, amellyel a gavallér magyar királyt rokonává tette. Wartburg várában egyszeriben véget ért a szegénység. Az addig csöndes várat a vendégek zajongása és reggelig tartó tivornyázása verte föl.

A kis Erzsébet a nagy zajban nem érezte jól magát. Tíz évvel idősebb vőlegénye nagy fiú volt, már nem játszott gyermekekkel. Testvérei, Henrik és Konrád, nem voltak jó szívvel iránta, Ágnes húga pedig egyenesen csúfot űzött belőle, amiért a német szavakat még nem tudta jól kiejteni. Sivár életének egyetlen öröme az volt, ha eldugdosott kenyérdarabkáit a koldusoknak vihette, akik a vár falán kívül tanyáztak. Így telt el az első két esztendő új otthonában.

A tanulás és a közös étkezések után egyedül ödöngött a nagy várudvaron. Itt is, mint odahaza, legszívesebben a vár kápolnájában üldögélt. Ilyenkor visszaálmodta magát hazájába, a boldog emlékü pozsonyi várba, és gondolatban együtt imádkozott szeretett fivérével, Bélával.

Egy napon Zsófia érte ment a kápolnába.

- Miért ülsz itt naphosszat egyedül, miért nem játszol?

- Imádkozom - sutogta Erzsébet.

- Egy gyermeknek nem kell egész napon át imádkoznia. Na gyere! - fogta kézen a kislányt. - Férjem beszélni kíván veled. Erzsébet félénken lépett be a nagy fogadócsarnokba.

- Jöjj közelebb, kedvesem! - hívta őt az örgróf. - futár érkezett Magyarországról.

Erre a hírről a gyermek örömmel szaladt az uralkodóhoz, akinek intésére mindenki elhagyta a termet. Amikor kettesben maradtak, a fejedelem magához ölelte, és így beszélt hozzá:

- Légy erős, kislányom, mert apád hírnöke nem örömet, hanem bánatot hozott mindnyájunknak, de legfőképpen neked. Amióta velünk élsz, érezned kellett, hogy úgy szerettünk, mint édes gyermekünket. A jövőben most már valóban az leszel. Apádnak az a kívánsága, hogy édesanyádat ezentúl hitvesemben szeresd tovább. Őt tiszteld és neki engedelmeskedj.

Az uralkodó részvétellel megcsókolta Erzsébetet. -

Anyátlan árva lettél, gyermekem, mert a te édesanyád...

- Mi történt az édesanyámmal? - kérdezte a kislány riadtan.

- A te édesanyád meghalt.

A gyermek a hirtelen rászakadt csapásban nem talált szavakat.

- Dehát... mikor... és hogyan...? - dadogta ijedten.

Az örgróf nem akarta elmondani a rettenetes valóságot, hogy Gertrúd királynét az ország főurai a király távollétében meggyilkolták.

- Gyere, kislányom, menjünk a fejedelemszobához. Ő gondoskodik róla, hogy az étkezésnél már gyászruhában jelenj meg, ahogyan illik - tért ki a kínos válaszadás elől az uralkodó.

Erzsébetnek azon az éjszakán megjelent álmában édesanyja, tépett ruhában, véresen, és így szólt hozzá:

- Áldott drága gyermekem, imádkozz érettem, mert nagyon szenvedek.

Ettől kezdve a kislány zokogva imádkozta át az éjszakákat és még több időt töltött a kápolnában, mint eddig.

Élete következő tragédiája sem váratott magára sokáig. Három évre anyja tragikus halála után meghalt a vőlegénye. A kilenc éves özvegy menyasszony egyszeriben feleslegessé vált a thüringiai udvarban. Sem haza, sem kolostorba nem merik küldeni, mert hozományát nem tudják visszaadni, mivel annak nagy részét már elköltötték. Meghalt jegyesének testvérei szüntelenül éreztették vele, hogy ő most már csak egy megtűrt személy közöttük.

Ilyenkor az örgróf másodszülött fia, Lajos, az ország örököse vette védelmébe. Vigasztalta és bátorította őt. Gyakran bement a kápolnába, ha tudta, hogy Erzsébet ott tartózkodik. Olyankor együtt imádkoztak. A nálánál hét évvel idősebb ifjában Erzsébet nemcsak támaszra, de igaz jó baráttra is talált, aki megtanította őt lovagolni, táncolni; aki mellett biztonságban érezte magát és akit egyre nagyobb rajongással szeretett.

Egy napon, Lajos távolléte alatt, a fejedelmi család ünnepi szentmisén vett részt a vár alatt elterülő Eisenach városka templomában. Az Úrfelmutatás alatt Erzsébet levette fejéről aranykoronáját, térdre borult és homlokával a földet érintve imádkozott. Mikor ezt Zsófia meglátta, kemény kézzel fölemelte.

- Egész mise alatt így maradsz! - sziszegte feléje. Otthon szigorúan megdorgálta őt:

- Még egyszer meg ne lássam, hogy a földre rogysz, mint egy fáradt gebe vagy egy buta paraszt. Te királylány vagy, tehát viselkedj rangodhoz illően, és ne tedd magad nevetségessé!

Erzsébet halkán megjegyezte:

- Én úgy éreztem, hogy a szegény töviskoronás Krisztus előtt nem illik aranykoronát viselni.

- Hogy mi illik és mi nem, azt én jobban tudom, mint te! Nincs szükségem a kioktatásodra! - válaszolt keményen Zsófia, majd dühösen sarkon fordult.

Ágnes, miután anyja eltávozott, kárörvendően így szólt:

- Most megkaptad a magadét, te ájtatoskodó! Ráadásul még Lajos sincs itthon, hogy megvédjen. Különben nagyon tévedsz, ha arra számítasz, hogy majd feleségül vesz! Ahhoz egészen másnak kellene lenned.

Erzsébet szíve ezek után egyre jobban a szegények felé fordult. Gazdagon díszített ruháit egyszerűvel cserélte föl, és naponta többször is betért a konyhába, hogy a cselédektől elkérje az ételmaradékot koldusai számára, Vigyázott, hogy alamizsnaosztó útján senkivel ne találkozzon, de hiába, Lajos öccse, Henrik, kinyomozta útjait, és egy napon, mikor kenyérrel megrakott kötényével éppen a vár kapuja felé igyekezett, hirtelen eléje toppant.

- Most megfogtalak! Osztoगतod, tékozolod apám vagyonát? Na lássuk csak, mivel van úgy megpakolva a kisasszony ruhája?

- Rózsákkal. Rózsákat viszek. dadogta ijedten.

- Rózsákat?... - kacagott Henrik gúnyosan. - Ilyenkor télvíz idején? Csak nem akarsz ekkora bolondságot elhithetni velem? Na mutasd csak szaporán, mit rejtegetsz!

Azzal megragadta a leányka ruháját, aki egyre görcsösebben szorította azt magához, mialatt így imádkozott:

- Uram Jézus! Bocsásd meg a hazugságomat, és szabadíts ki nehéz helyzetemből! Erzsébet mintha csak az Úr válaszát hallotta volna:

- Legyen a te kívánságod szerint.

Megdöbbenésében karjai elernyedtek és Henrik csodálkozva pillantotta meg ölében a sok színes, fényben ragyogó rózsát, amelyek mennyei illatot árasztottak. Lajos, mikor hazaérkezett, látva Erzsébet siralmas sorsát, apját kérte, hogy vegye védelmébe őt.

- Mi akartuk, hogy a magyar királylány ide jöjjön, ezért szégyenletes dolog az életét megkeseríteni. Az örgróf, aki egyre többet betegeskedett, csak a fejét ingatta.

- Tudod, hogy helyettem már régen anyád uralkodik. Én már semmit sem tehetek, de te, fiam, mindent megtehetsz érte. Nemsokára te leszel a fejedelem és amikor eléred nagykorúságodat, anyád akarata ellenére is feleségül veheted őt, mivel tudom, hogy kedves a szívednek.

- Így igaz, édesapám! Bájos szépsége, erényei minden kincsénél többet jelentenek számomra.

Az uralkodó rövid időn belül meghalt. Erzsébet őszintén gyászolta jóakaróját, mialatt Lajos így vigasztalta őt:

- Ez a pár év a nagykorúságomig hamar eltelik, és akkor feleségül veszlek. Nemcsak azért, mert apám úgy akarta, hanem azért, mert téged szeretlek a legjobban a világban.

Végül 1221-ben megtarthatták esküvőjüket. A 21 éves Lajos asszonyává tette a 14 éves Erzsébetet. Szerelmük egyetlen nagy hálaadás volt mennyei boldogságukért. Egy év múlva megszületett első gyermekük, akit Lajos apjának emlékére Hermannak kereszteltek.

Mikor II. Endre király első unokájának születéséről értesült, örömeiben ismét mesés kincseket küldött leányának, és férjével együtt meghívta őket Pozsonyba. Ők a meghívást elfogadták. A kis Hermannt Zsófiára bízták, majd lóháton nekivágtak a nagy útnak.

Erzsébet, férje mellett lovagolva, úgy érezte, táltoson ül és nem a földön, hanem az égen repül. Öröme csak akkor kezdett sorvadozni, amikor magyar földre érkeztek.

Amerre csak elhaladtak, mindenütt nagy szegénységet láttak. A nép rongyosan és éhesen szédelgett a paragon fekvő földeken, és a magasra nőtt gazt takarította be téli tüzelőnek, mert ha valakit rajtakaptak, hogy az erdőben rőzsét szedett, irgalmatlanul megbotozták. Ha éhségében apró vadakat fogott, azért kikötötték és börtönbe vetették. Ha mindezeket végigélte, akkor jöttek a járványok, a pestis és a kolera. Ilyenkor egész falvak elnéptelenedtek. Az ország visszhangzott a jajgatástól. Az árván maradt gyermekek csoportokba verődve, sírva vándoroltak az utakon.

Erzsébet boldogsága egyre kisebbre zsugorodott, mire Pozsony várához érkeztek.

Ott a viszontlátás örömei után bátyja, akit apjuk IV. Béla néven társuralkodónak nevezett ki, részletesen elmesélte anyjuk tragikus halálát, azt, hogy Bánk bán, a sértett nagyúr, társaival együtt karddal támadt anyjukra, több halálos sebet ejtve rajta, őt okolván országuk romlásáért és népük szenvedéseiért.

Ezek után Erzsébet, csakúgy, mint kisgyermek korában, behúzódott a várkapolnába. Ott ismét elsíratta édesanyját, gyilkosa számára pedig bűnbocsánatért esedezett. Végül fogadalmat tett, hogy anyja hibáit jóvá teszi és egész életén át a szegények oltalmazója lesz.

- Ebben légy segítségemre, Magyarország patrónusa, Mária, tégy tanítványoddá és fogadj leányoddá! - tárta szét karjait a megkoronázott Szűz Anya szobra előtt Erzsébet.

Elérkezett a búcsúzás perce, ami fájdalmas volt. Könnyes szemmel ölelte át édesapját, mert érezte, hogy utoljára látja, de ott állt mellett férje és hazavárta a kislát. Ez vigasztalta.

Hazafelé, valahány elhagyott gyermekkel találkozott, mindegyiket magához édesgette és elvitte őket Thuringiába, ahol árvaházat építtetett a számukra.

- Tudod, Lajosom, ez apám kötelessége lett volna, de ő nem ismeri népe gyötrelmeit, mert eltitkolják előtte. A szegények sírása pedig nem hallatszik fel a palotába. S ha mégis kiutal valamennyi pénzt a nyomor enyhítésére, az az őt körülvevő kapzsi urak erszényébe kerül. Látod, ezért végzem én magam a szegények gondozását nálunk. Ezért ápolom saját kezemmel a betegeket is, mert mindegyikben a szenvedő Krisztust látom, akit szolgálni akarok az irgalmas szeretet nevében.

E szavak mintha csak Assisi Szent Ferenc ajkáról hangzottak volna, aki kortársa volt Erzsébetnek és a szegénység szeretetét hirdette.

E nehéz időkben a keresztes háborúk szüntelen hadjáratok egész Európa népét kifosztották, mialatt a keletről behurcolt szörnyű betegség, a lepra egyre jobban terjedt. A betegek az utcákon heverték és nem törődött velük senki. A háborúk megcsönkített nyomorékjai pedig elkeseredésükben bandákba tömörülve romboltak és gyújtogattak. Ezekhez csatlakoztak az otthonukból elűzöttek ezrei, akik mindenfelé hangoztatták, hogy a gazdagok vétkesek a szenvedéseikben. Vezérek azt fejtegették, hogy Isten a Földet kincseivel együtt az egész emberiségnek adta. Tehát mindaz, ami az emberi szükségleten felül a gazdagok birtokában van, a szegények tulajdona. Ugyancsak a gazdagokat terheli a háborúk áldozatainak vére is, mert féktelen uralkodási vágyukban a szegényeket hatalmi törekvéseik szolgálatába állítják.

A gazdagok válasza erre az volt, hogy e felkelések résztvevői ellen irtó hadjáratot tartottak, amiktől azok még jobban elvadultak.

Ebben a robbanásig feszült bizonytalanságban küldte el Szent Ferenc a követeket Európa országaiba, hogy ott a szegénység rendjének alapjait lerakják. Erzsébet tárt karokkal fogadta a ferenceseket és a közeli Eisenach városkában azonnal templomot alapított számukra.

1224-ben világra hozta második gyermekét, aki a Zsófia nevet kapta. Anyai boldogságát is a szegények szolgálatába állította. Rendszeresen látogatta a nyomorban élő várandós anyákat, az elhagyottakat pedig egybegyűjtve, gondoskodott róluk. Mindennel ellátta őket és szülésüknél segítségükre volt.

Hat évi boldog házasság után Erzsébetnek el kellett szakadnia férjétől. II. Frigyes császár keresztes hadjáratot indított a Szentföldre. Vazallusai közül elsőként a thüringiai örgróft utasította, hogy 2000 lovagot toborozzon és hajókat szereljen fel a számukra. Végül 100 000 aranyat vigyen magával.

Mikor Erzsébet, aki ismét gyermeket várt, ezt megtudta, ájultan zuhant a földre.

A parancs sürgető volt. Lajos anyjára és Henrik öccsére bízta hitvesét, majd elindult. Erzsébet is vele ment, hogy rövid úton elkísérje, de végiglovagolta mellette az egész országot, mert képtelen volt elválni tőle. Vele akart menni a Szentföldre. Mikor országuk határához értek, a lovagok parancsnoka így szólt Lajoshoz:

- Kegyelmes Uram! Itt az ideje, hogy a Kegyelmes Asszonyunk visszatérjen. Sajnálom, de ennek most meg kell történnie. Erzsébet zokogva vetette magát férje karjaiba, majd elindult visszafelé az úton. Rövid vágatás után azonban megfordította

lovát és ismét visszatért hozzá, egy utolsó búcsúcsókra. Ezt többször is megismételte, míg végül kijelentette: "Történjék bármi, ő nem tud elszakadni a férjétől."

Most Lajosnak kellett erősnek lennie. Gyorsan lóra pattant és indulást vezényelt. A lovagok elvágattak, Erzsébet pedig fájó szívvel, rossz előérzettel gyötörve hazafelé indult.

Mint később kiderült, rossz előérzete nem volt véletlen. Mikor Lajos és társai megérkeztek Otranto városához, a tengerparton tábornok üte, több héten át várakoztak a hajóra, hogy az a Szentföldre vigye őket. Közben a városban járvány tört ki, amely a sereget is megtizedelte. Lajos is megbetegedett és néhány nap múlva meghalt.

Halálhírére anyja, Zsófia kapta meg, aki csak akkor közölte menyével, amikor kislánya, Gertrúd már megszületett. Amikor kissé megerősödött, így szólt hozzá:

- Erős lélekkel légy, leányom és ne zavarodjál meg amiatt, amit Isten akarata férjeddal, az én fiammal tett. Erzsébet, nem gondolva férje halálára, így válaszol:

- Ha fogoly lett az én egyetlenem, Isten és barátaink segítségével kiszabadítjuk őt.

- Meghalt - mondta tompán Zsófia.

A gyermekágyban fekvő Erzsébet e rettenetes híre felugrott és esztét vesztve futkosott a palotában.

- Meghalt! Meghalt! Az egész világ és minden, ami kedves volt nekem, meghalt a boldogsággal együtt. Lajosom! Életem! Vele együtt mindent elvesztettem! - kiáltozta órákon át. Környezete attól félt, hogy megzavarodik.

Könnyei még fel sem száradtak, mikor Henrik sógora mint trónkövetelő lépett fel öt éves kislával szemben, őt pedig elűzte Wartburg várából.

Télvíz idején egyedül ment le Eisenachba, de a város lakói, akikkel annyi sok jót tett, nem fogadták be az új várúrtól való félelmükben. Végül egy kocsmáros könyörületből egy sertésólból helyezte el éjszakára. Másnap reggel beállt a szegények közé és pamutfonással kereste mindennapi kenyerét.

Amikor vasárnap megszólalt az általa alapított Ferences templom misére hívó harangja, boldog örömmel sietett, hogy hálát adjon Istennek, amiért az evangéliumi szegénységben élhet. A templom lépcsőjén egy félig meztelen asszony ült, feléje nyújtva hidegtől megkékült gyermekét. Erzsébet gondolkodás nélkül levette válláról utolsó drága ruhadarabját, a vagyont érő her-melin palástot és betakarta őket.

Néhány hónap múlva visszatértek a keresztes vitézek, akik meghalt uralkodójuk végakarátát teljesítve, hazahozták földi maradványait.

A koporsót Erzsébet és nagybátyja, Eckberg püspök fogadta. Mikor felnyitották, Erzsébet zokogva borult a bebalzsamozott tetemre.

- Lajosom! Én ott a határon éreztem, hogy utoljára látlak, azért nem tudtam elszakadni tőled; de nem ejtek többé panaszos szót, mert jól tudom, hogy mindez az Úr akaratából történt. Ezért elhallgattatom forró vágyamat, hogy bár még élnél és ölelnél, mert nem akarok véteni az isteni akarat ellen.

Az elhunyt Lajos hűséges lovagjai csak most értesültek fejedelemasszonyuk kegyetlen sorsáról. Felelősségre vonták Henriket, akinek bocsánatot kellett kérni tőle. Utána gyermekeivel együtt visszahelyezték őt jogaiba.

Erzsébet már nem érezte jól magát Wartburg várában. Csak teher volt számára a hatalom és a gazdagság. Ezért, miután gyermekei jövőjéről gondoskodott, ő maga bízta az uralkodást Henrik sógorára azzal a kikötéssel, hogy azt fiának 16 éves korában átadja. Ennek fejében megkapta a családi birtok egy részét a Lahn folyó mellett épült Marburg várával együtt, ami romokban állott. Ő a vár rendbehozatala helyett szegényházat építtetett a romok mellé.

Mikor ezzel elkészült. Levelet írt Assisibe Szent Ferencnek, amelyben felvételét kérte az ő női rendjébe, a klarisszák közé. Szent Ferenc, tiszteletének és szeretetének jeléül, elküldte neki vásott köpenyét, azzal a válasszal, hogy lépjen be az ő harmadik rendjébe és maradjon meg továbbra is a szegényeket szolgáló szeretetben.

Erzsébetet még egyszer megkísérti a hatalom és gazdagság II. Frigyes császár személyében, aki feleségül kérte őt. Ő azonban Szent Ferenc köpenyét többre becsülte a császárnői palátnál, ezért nemet mondott.

Ehelyett a marburgi szegényház mellé az 1226-ban elhunyt Szent Ferenc tiszteletére kórházat építtetett, ahol már szervezett gyógyítás és betegápolás folyt a felügyelete mellett. Az ország minden részéről özönlöttek hozzá a szenvedők, vakok, bénák, leprások és összetett kézzel könyörögtek:

- Édesanyánk, segíts rajtunk!

Olyankor Erzsébet letérdelt és egeket ostromló imájával csodákat művelt.

- Megfeszített Krisztusom, a Te szenvedéseidre kérlek, könyörülj

rajtuk. Imája nyomán a bénák jártak, a vakok láttak, a poklosok

megtisztultak. Ő a gyógyulásokon nem csodálkozott, hanem

szüntelenül ismételte:

- Az Úr jelen van! Az Ő hatalma és irgalma végtelen. Nekem nincs részem benne.

Csodatévő erejének hírére idegen országokból is zarándokoltak hozzá és ő azokat is a szívére ölelte, míg egy hideg őszi napon megfázott és ágyynak esett. Halálát érezvén közeledni, így imádkozott Máriához:

Boldogasszony

Anyám! Köszönöm, hogy lányoddá fogadtál és ezáltal szüntelenül érezhettem Szent Fiad jelenlétének kegyelmét. Köszönöm, hogy segítettél édesanyám mulasztásait valamennyire jóvátenni. Magyarország patrónusa, Mária! Hazámat továbbra is oltalmadba ajánlom apámmal, testvéreimmel és egész népével együtt. Kérlek, fordítsd felénk irgalmas szemeidet, ha e siralom völgyéből Hozzád könyörögnek.

Kis idő múltán a feszületre pillantva így folytatta:

- Uram Jézus! Egész életem igyekezte az volt, hogy örömet leljed bennem. A Te igazságodat kerestem és egész szívemmel szerettem azokat, akiket a gondjaimra bízta. Most, amikor el kell hagynom őket, hiszem, hogy Te valamennyit meggyógyítod és megadod nekik a mindennapi kenyerüket. Hiszem azt is, hogy a Te irgalmas jóságodból minden emberi szenvedés, amelyet a szegénység és elhagyatottság okoz, véget ér egy napon. Te a Föld országainak olyan uralkodókat küldesz majd, akik nem a saját hatalmukért, hanem népük emberhez méltó életéért fáradoznak.

Erzsébet elszenderedett. Az esti harangszó után felsóhajtott.

- Uram, a Te oltalmadba ajánlom gyermekeimet.

Kezeit imára kulcsolva, ajkán boldog mosollyal elaludt örökre 1231. november 16-ának éjjelén, 24 éves korában. Szent Ferenc köpenyében ravatalozták fel. Hatalmas tömeg kíséretében a Ferencesek kápolnájában helyezték örök nyugalomra. Sírjánál sok csodás gyógyulás történt.

Öt évvel halála után VII. Gergely pápa szentté avatta. Oltárra emelésének ünnepségén - egykorú feljegyzések szerint - egymillió-kétszázezer ember vett részt. Európa királyainak küldöttei, ezerszámra a cseh és francia lovagok, magyar és népet vitézek, a különböző országok népes tömegei.

A marburgi templom oltára előtt felnyitott koporsóját körülállták gyermekei, anyósa és sógorai. Jelen volt fivére, a későbbi IV. Béla is.

Jelen voltak a német választófejedelmek és maga a császár, II. Frigyes is, aki az érsekekkel együtt vállán vitte a koporsót és helyezte az oltárra. A dermedt csendben a császár levette fejéről koronáját és a szent koporsójába tette e szavak kíséretében:

- Ha nem tudtalak császárnővé koronázni ezen a földön, fogadd tiszteletem jeléül ezt a koronát, aki Isten országában immár Királynő vagy!

A kis magyar királylányból így lett Nagy Szent Erzsébet, 1231 óta követésre méltó példaképe a világ asszonyainak.

'Árpádházi Nagy Szent Erzsébet a Nemzetközi Karitászt védőszentje. (Szerkesztő)

Árpád-házi Szent Erzsébet nyugati sikerének titka¹

Szent Erzsébet élete

Árpád-házi Szent Erzsébet, aki 1207-ben született és 1231. november 17-edikén halt meg, a legnagyobb női szentje egész Nyugat-Európának. A németek őt így nevezik: Heilige Elisabeth von Thüringen. Szent Erzsébet az akkori magyar király és királyné, II. András és felesége, andechs-merániai Gertrúd lánya.

Szent Erzsébet nemcsak a magyarok és a németek, de az egész keresztény világ által ismert és tisztelt szent, aki korán elkezdte a vezeklő életmódot. Gyakran böjtölt, ostorozta magát, vezeklőövet is hordott, éjjel gyakran virrasztott. Az ő hatására férje a környezetében szokatlan igazságos elöljáró lett mellette. Első gyermekének születése után menedékhelyet alapított árva gyerekek részére, szegényeket segített. Második gyermeke születése után hálából 28 ágyas kórházat alapított, ahol maga is segített a betegápolásban.

Szent Erzsébet élete szinte teljesen párhuzamban futott assisi Szent Ferencével, aki 1192 körül született és 1223. október 3-ikán halt meg. Amikor 1217-ren a megnőtt szerzetes-gyülekezet tartományokra és csoportokra oszlott, csoportokat küldtek Franciaországba, Németországba, Magyarországra, Spanyolországba és Keletre. Erzsébet a harmadik rendbe lépve népszerűsítette azt német földön. A pápa maga jelölte ki Marburgi Konrád ferences atyát lelkiatyjának. Erzsébet 1226-ban tett fogadalmat, és 1228-ban követte Konrádot Marburgba. Szigorú rendben élve lemondott saját akarataról. A Szent Erzsébetet Szent Klárával ábrázoló Simone Martini féle freskója 1317-ből való az Assiszi Szt. Ferenc Bazilika Altemplomából, ahol található Szent Erzsébet és Szent Margit együttes freskója is 1317-ből. Ám az egyik legrégebbi ábrázolása szentünknek Szent Erzsébet szobra a Naumburgi Dómban 1235 körülről való, azaz rögtön szentté avatását követően készült.

Szent Erzsébet tisztelete

Szent Erzsébet tisztelete a 13. századtól gyorsan elterjedt egész Európában. Sorra alakultak Szent Erzsébetről elnevezett kórházak, templomok, kápolnák és kolostorok. Ünnepe 1670-ben vették föl a római naptárba temetésének napjára, november 19-re. Ez 1969-től november 17. lett, halála napja, de Magyarországon maradt az eredeti nap. A tiszteletére felszentelt templomok közül a Marburgi Dóm az első, amely a reformációig volt az ő domíniuma. Magyarországon híres a kassai Szent Erzsébet Dóm, és megemlítendő a budapesti Rózsák terén a Szent Erzsébet Templom. Külföldön ismert a bogotai Szent Erzsébet Székesegyház. Aztán a magyar király Szent Erzsébet Rendet alapított 1898. szeptember 17-től. Szent Erzsébet Napon osztják ki a Szent Erzsébet Rózsája díjat, egyházi gyűjtést rendeznek a szegényeknek, és jótékonyági bálakat rendeznek. Gyakori magyar lánynév az Erzsébet. Nagy tiszteletnek örvendő neve és példa élete még manapság is. Szent Erzsébet sugárzása nem csökken, fénye minden kor minden emberének világít.

Tisztelete viszont a legfényesebb a wartburgi várban, ahol a Capelle, az Asszonyház vagy Szent Erzsébet lakosztály a várban az ő tiszteletére van szentelve, az ő életét eleveníti meg. Moritz von Schwindt romantikus képein látható például Szent Erzsébet férjével, Thüringiai Lajossal, Szent Erzsébet gyermekeivel az Asszonyházban. Szőnyegen is látható Szent Erzsébet. És egy érdekes kép, amikor az egyszarvúnak mondott szarvas oroszlánnal szemben áll, mintegy a mi Csodaszarvasunk megy az oroszlánnal szembe. A wartburgi vár Énektermében lévő képen Szent Erzsébet dalversenyt tekint meg férjével. És a várbeli Galéria is Szent Erzsébet életének főbb állomásait eleveníti fel: Meleg szívű Szent Erzsébet által szegény család befogadása. Az ismert Rózsacsoda 1227-es búcsú a kereszt alatti háborút viselő férjtől. A gyermekeivel menekülő Szent Erzsébet. Szent Erzsébet temetése.

Szent Erzsébet 1235-ös szentté avatása után földi maradványainak sorsát csak részben ismerjük. Hesseni Fülöp tartományi gróf, áttérve a protestáns hitre, 1539-ben felnyitatta szent őse koporsóját, és kiszóratta a hamvakat a marburgi templomból. Nyolc évvel később V. Károly német-római császár a hesseni grófot ugyan az eredeti állapot visszaállítására kötelezte, de addigra a Szent Erzsébet nyughelyéül szolgáló templom protestáns kézen volt. Koponyáját és combcsontjait 1588-ban Maximilián osztrák főherceg, a

¹ Emlékezés Árpád-házi Szent Erzsébet születésének 800 éves évfordulójára. *Zürichi Magyar Történelmi Egyesület, Árpád-házi Szent Erzsébet Óvoda, Általános és Középiskola, Esztergom, 2007. november 16*

Német Lovagrend nagymestere vitte Bécsbe a Szent Erzsébet klarissza kolostorba. II. József császár 1782-ben feloszlatta a rend kolostorát, lefoglalta az ékes ereklyetartót és a koponyát díszítő koronát, a csontokat pedig az Erzsébet-nővérek konventjére bízta. Az ereklyetartót és koronát hívek adományaiból pótolták.

Szent Erzsébet ábrázolások

A marburgi Elisabethkirche 1235–1283-ig épült. Mára látható Árpád-házi Szent Erzsébet szobra e marburgi Szent Erzsébet templomban. Itt található Szent Erzsébet síremléke is. A gyönyörű, 1250-ben festett üvegablakokon nemcsak olyan jelenetek láthatók Szent Erzsébet életéből, amikor például beteget ápol, hanem égi szentek társaságában is mutatkozik. Az egyik képen Jézus és Szűz Mária lábainál Szent Erzsébet Szent Ferenc társaságában térdepel és imádkozik. Közép-rajnai mester műve a Szent Erzsébet mint köpenytartó Altenbergben a kolostor templomban 1230-50 körülről való és ma a Staedl-Museumban látható Frankfurt am Mainban. Ismeretlen német mester képén Szent Erzsébet ruhát ad a szegényeknek és beteget ápol. A Karlsruhei Staatlichen Kunsthalléban látható Elisabeth-Triptychon 1480-ból való. A közép-rajnai mester, Ludwig Juppe Szent Erzsébet plasztikája a Marburgi Városházán látható és 1524-ben készült. További régi Szent Erzsébet szobrok ismertek, vagy táblaképek, mint a mariahofti plébániatemplomé a 16. századból a Rózsacsodával.

A köszönet és emlékezet mai megnyilvánulásait a sok-sok németországi rendezvényen kívül a Tübingi Rózsa medál jelképezi, valamint Szent Erzsébet a német 10 eurós érmén. A 18 grammos és 925 ezrelék finomságú ezüsből készült német pénzermét Barbara G. Ruppel tervezte és a berlini állami pénzverde adta ki 2007 novemberében. Az emlékérem hátlapja Szent Erzsébet életútját négy motívummal jeleníti meg. Míg a szegények táplálása két képen az alsó felén látható, addig életének két fontos állomását a felső részen egy-egy épület jelképezi. Az érme középpontjában Szent Erzsébet gótikus szoborra emlékeztető alakja áll. A hátlap körfelirata: „Tübingiai Erzsébet 800. születésnapja”. Előlapján egy aprólékosan kidolgozott, szintén gótikusan ábrázolt sas látható, körülötte 12 csillag. Simára csiszolt szélén a következő mélynyomatú Erzsébettől vett idézet: „Meg kell örvendeztetnünk az embereket.”

A magyarországi ábrázolásokról itt nem kell részletesen beszámolnunk, csak megemlítjük, hogy a kassai Szent Erzsébet plébániatemplom látható 1430-as Szent Erzsébet legendajelenetétől és a budavári Mátyás templom Szent Erzsébet életéről szóló üvegablakától magyarországi középkori és újkori festők Szent Erzsébet ábrázolásain át, mint amilyen a Szent Erzsébet és a koldus, valamint a 18-19. század fordulóján épült bácsbokodi templom festett üvegablakán keresztül egészen Dobyaschofsky, Lotz Károly és Liezen-Mayer Sándor Árpád-házi Szent Erzsébet festményéig, valamint a tiborszállási templom Szent Erzsébet szobraig tart a nagy szentünk tiszteletét mutató megjelenítések sora.

Megfejtési kísérlet

Ennek a kiemelkedően nagy nyugati tiszteletnek, azaz nyugodtan mondhatjuk: mai értelemben vett sikernek a titkára szeretnénk tehát most valamennyire fényt deríteni, azt bizonyos szempontokból megközelítve egy tekintetben magyarázatot adni.

Erre lehetőséget ad az a történelmi tény, hogy az Árpád-házi uralkodói kör részéről határozott és erőteljes különbség mutatkozott a hatalomgyakorlásban, a hatalomhoz való viszonyban a nyugati hasonló rangú körök felfogásához és gyakorlatához képest.² Ennek alapja a mellérendelés és az alárendelés társadalomszervező módszertanának az elfogadása, ill. elvetése a két uralkodói körben.³ Aminek hatása különösen a köznéphez, valamint a szegények, elesettek, betegekhez való viszonyban mutatkozott meg.

Ami nálunk természetes volt, az nyugaton kirívónak mutatkozott. Így nálunk a hatalom és uralkodás szentsége a régmúltba gyökérző jelenség: A (megváltó) király kötelessége. Mialatt a nyugati felfogás, szokás, praktika a hatalom tobzódására mutat gyakorta példákat, megaláztatással, és gyilkoló önkénnyel bezárólag – azaz kizárólagos hatalmi érdekkövetést.

Ezen összefüggés, összevetés jelentős eltérést mutat minden érintkezés, közlekedés esetében a két terület, ill. megközelítés között, olyannyira, hogy a négyévesen Magyarhonból elkerült Erzsébet teljes mértékben megnyilvánította, képviselte gyakorolta azt. A nyugati köznép számára sokkal csodálatosabb volt

² Darai Lajos: „A magyar hatalom- és uralomeszme eredete. Adalékok a magyar (mellérendelő) politikai gondolkodás történetéhez.” *Magyar Politikatudományi Társaság VIII. Politológus vándorgyűlés*, Miskolc, 2002. augusztus 29

³ Cser Ferenc és Darai Lajos: „Mellérendelés–alárendelés európai kettőssége: Földi egyenrangúság — égi alárendeltség.” *Magyarország és a 21. század kihívásai az Európai szövetségben. MTA VEAB konferencia. Európaiság az emberi viselkedésben és értékrendben témakör*. Komárom, 2004. április 29. Megjelent: *eVilág. Az információs társadalom folyóirata*. 2004. június, július, augusztus

a szokatlan fellépés, erőteljesebb a hatása a hasonló példák ritkasága miatt. Ami nálunk természetes volt szinte, az Nyugaton sokkal nagyobb sikert ért el.

A tőlünk származó emberséges, szentséges fellépés, magatartás meglepő hatását uralkodói körökben szokatlan mivolta megmagyarázza tehát, mint Árpád-házi Szent Erzsébet tevékenységében és törekvésében is. A Szent Ferenc párhuzam kétszeresen erőteljes: Erzsébet még előkelőbből lesz Isten Szegénye, törekény, fiatal nő léteire ilyen csodálatos szent. Az eredeti népszerűsége átsugárzik egészen a máig.

Bizonyítéknak a magyar mellérendelő gondolkodásra mint saját műveltségi elvre ott van annak nemcsak máig fennmaradása,⁴ hanem a szent Korona Eszme és az annak közjoggá lett alakja, a Szent Koronatan⁵ is az egyik, a tényoldalról, ám a személyes élményi oldalt is látjuk a Szent Erzsébet életleírásában: „A kis Erzsébet jósága és kedvessége hamarosan megnyerte a vár népét. A nála hét évvel idősebb Lajos kezdettől fogva szívből szerette. A leendő anyós, Zsófia asszony ellenben egyre növekvő rosszállással figyelte a gyermek fejlődését, mert szokásaival nem tudott egyetérteni. Nemcsak apró, túlzásnak minősített vallási gyakorlatai zavarták (Erzsébet például ismételtlen megszakította játékait, hogy, mint mondta, ‘Istent szeresse’), hanem az is, hogy teljes természetességgel magával egyenrangú társnak tekintette a legegyszerűbb gyermekeket is. Ezt még mind elnézte volna, mint gyermekes jámborságot, azt azonban már nem tudta megbocsátani, hogy Erzsébet nem vette át az udvari élet előírt formáit: nem volt hajlandó megtanulni a nők számára akkor kötelező tipegő járást, s ráadásul minden körtáncnál jobban szerette a vad lovaglást.

Ezzel egyébként az egész udvar megütközését is kiváltotta, s ha Lajos védelmébe nem veszi az áskálódásokkal szemben, és aránylag korai házassággal meg nem szilárdítja helyzetét a várban, Erzsébetet valószínűleg hamarosan hazaküldték volna Wartburgból Magyarországra. A házasságkötés azonban megtörtént, és a fiatalok boldogsága teljes volt. Erzsébet teljes szívével átadta magát férjének, akihez a szeretet sokkal erősebb kötelékei fűzték, mint a szülők akarata vagy az együtt töltött gyermekkor. Most már nyugodtan függetleníthette magát az udvari etikettől. Ha férjét hazavárta, messzire elébe lovagolt, és viharos örömmel üdvözölte. Lajos pedig az udvari emberek megrökönyödésére egy asztalnál étkezett vele. Lajosnak tapasztalnia kellett, hogy felesége szívét, jóllehet nagyon szereti őt, nemcsak ő birtokolja: Isten volt az, aki Erzsébetet egészen lefoglalta magának. Erzsébet legbensőbb titka s egyúttal legvonzóbb vonása az volt, hogy tökéletes összhangot tudott teremteni az Isten és a férje iránti szeretet között. Vannak, akik úgy magyarázzák, hogy a szerelme egyre inkább lelkivé vált. Ám ezt cáfolja az a tény, hogy milyen kimondhatatlan fájdalmat érzett akkor, amikor Lajos 1227-ben keresztes hadjáratra indult. Mintha sejtette volna a jövőt, Lajos ugyanis még útközben megbetegedett és meghalt. A hírt alig merték közölni Erzsébettel, s mikor megtudta, ezzel a kiáltással rohant végig a vár termein: ‘Jaj, Uram Istenem, most az egész világ meghalt számomra!’ Lajos oltalma nélkül nem folytathatta tovább addigi életét, ezért egy óvatlan pillanatban, gyermekeivel együtt elhagyta a várat.”⁶

További lehetőségek lennének az elemzésre itt egyéb szempontból, mint annak az időtálló életkedvnek és életszeretnek a mikéntje, amit a fiatal Erzsébet megnyilvánított, de ez inkább csak távolról függ össze választott tárgyunkkal, ezért szorítkozzunk a feltételezett felfogásbeli különbségekre az ember embertársi viszonylatában.

A későbbi korokban, amikor már nem értették a szegénység utáni vágyat, amely Erzsébet szívében állandóan égett, menekülését úgy magyarázták, hogy ‘elűzték a várból’. Érdemes fölfigyelnünk arra, hogy ez a későbbi értékelés mennyire megváltoztatta Erzsébet alakját: egy kitaszított, szegénységbe jutott grófnő, aki csodákat művel, hogy legyőzze környezete gonoszságait, jótettet jótetre halmoz, és fiatalon elég a szeretetben. Ez az Erzsébet-kép közelebb állt a hívők lelkéhez, mert érthetőbb volt, mint azé az asszonyé, aki mindezt szabad megfontolással, önként tette, és akinek férje halála adta az alkalmat arra, hogy az evangéliumot minden fenntartás nélkül kövesse.

A siker titka

A titok tehát a magyar környezetben, a magyar királyi udvarban élő természetesség, szervesség és közvetlenség átvitele és érvényesítése Szent Erzsébet magatartásában a nyugati világba, ahol az alárendelő eszmeiség és gyakorlat áthatotta a mindennapi gondolkodást, életet. A keresztény életszentségnek és a

⁴ Karácsony Sándor: *A magyar észjárás*. Sajtó alá rendezte, az utószót és a jegyzeteket írta: Lendvai L. Ferenc. Magvető Könyvkiadó, Budapest

⁵ Kocsis István: *Magyarország Szent Koronája. A Szent Korona Misztériuma és Tana*. Püski, Budapest

⁶ Árpád-házi Szent Erzsébet címszó. Diós István: *A szentek élete*. Szent István Társulat, a könyv elektronikus változata: <http://www.katolikus.hu/szentek/1119.html>

keresztény hittel éltetett eszméknek a képviselője, magától értetődő érvényesítése és megélése, a magyar legrégebbi népi mellérendelő hagyományok és a Szent Korona Eszme uralkodási elve azonosnak bizonyulván, a lehetséges egyetlen helyes, istenes, emberszerető elvként adódott.

Ez az ellentét a két társadalmi berendezkedés és uralkodási gyakorlat között, a magyar és a német környezet között kibékíthetetlen szakadék volt, ami Szent Erzsébet sorsát aztán meghatározta: Ő nem engedett a természetességéből, és úri környezete sem a maga merevségéből. Mindennek ellenére Szent Erzsébet elérte célját, és az utókor különösen ezt tisztelhetette benne, azaz a legnagyobb nehézségek legyőzését. Ez fokozódott az alárendelő társadalmi gyakorlat enyhültével, amikortól nyugaton is megjelent az egyenrangú világ elve, és a népjólét gyakorlata: Szent Erzsébet lett az ősmintakép.

Szent Erzsébet nyugati sikerének titka ugyanaz hát, mint a magyar sikerének titka, hogy magyar volt, hogy szent életű volt, azaz magyar életű volt. Magátólértetődő természetességgel volt jó, legnemesebb emberi erények, értékek birtokában, amikor mindez nyugaton ritkaság számba ment az uralkodói kör részéről. A legjobb emberi énről emlékeztette az embereket, életének jelenetei örökké szép képként rögzültek mindenki előtt, példája időtlen és közvetlen tudott maradni, mert az emberi egyetemességhez kapcsolódott.

Szent Erzsébet alakja Márton mester triptichonjáról, 1497 (Szlovák Nemzeti Galéria)

A segítő Szent Erzsébet

Ebben az évben emlékezünk Árpádházi Szent Erzsébet születésének 800-ik évfordulójáról. A szentről, aki egyfelől a szegények, nyomorékok, koldusok és betegek pártfogója, másfelől az ápolóknak, segítő intézményeknek, de ugyanúgy a menyasszonyoknak, feleségeknek, özvegyeknek és a nőknek általában. Megemlékezünk az asszonyról, akiben összefonódott a nőnek, mint öslénynek a jelleme minden erényében: gyöngédség, jóság, odaadás, alázat és könyörület, egyszóval a felebaráti szeretet.

Erzsébet 1207-ben született az Árpád-házi királyi családban, II. András és Merániai Gertrúd gyermekeként. Valószínűleg Pozsonyban, amely a királyi család egyik székhelye volt, más történelmi forrás Sárospatakot jelöli, amely ugyancsak királyi család kedvelt tartózkodási helye volt. Az, hogy két város vetekedik születésének színhelyéért, arról tanúskodik, hogy ennek a nőnek nagy hatása lehetett az akkori emberek és mai csodálóinak gondolkodására.

A királyi család szigorú szabályai szerint nevelték, ahol jó alapot és kimagasló vallási nevelést kapott. Azt mondják, hogy az első szava mindig az ima és az első cselekedete mindig a segítőkézség volt.

A kor, amelyben született nem volt egyszerű. A 13-ik század, a változások kora is. A gazdaságban a hagyományos árucserét véglegesen felváltja a pénz nemcsak mint fizető eszköz, hanem a meggazdagodás forrása is. Többen figyelmeztettek arra a helytelen útra, amelyre sok nemesi család lépett hivatkozó költsékezéssel és pazarlással. Néhányan igyekeztek változtatni Jézusról alkotott képen is. Krisztust, a királyt, az uralkodót felváltotta Krisztus a Megváltó, a megfeszített, a szegények és üldözöttek barátja.

Erzsébetet négy évesen, politikai okokból egy számára teljesen idegen világba vitték, a Wartburgi vár fejedelmi udvarába, mint thüringiai Herman gróf majd IV. Lajos menyasszonyát. A magyar királyi udvar nehezen vált meg tőle, mert az emberek már akkor a szeretet angyalát látták benne. A thüringiai fejedelmi udvar oly módon gondoskodott a neveléséről, amint az akkoriban szokás volt, hogy az életre, mint jó feleség legyen felkészülve. Erzsébet már gyermekként nagy érdeklődést mutatott a vallás iránt. Tanulékony volt, buzgó és kitartó a tökéletességhez vezető úton, tehát nevelésével nem volt sok gond. Gyengéd, szófogadó és szerény volt, nem idegenkedett a sokszor nehéz kézi munkától sem – fonott és szőtt, s a szövetet aztán szétosztotta a szegények között. Később, amikor maga is inségbe került, ez a tevékenység hasznára is vált neki.

Lajossal, a későbbi férjével úgy nőttek fel, mint testvérek. Tökéletesen ismerték, jól megértették, és nagyon szerették egymást. Lajos rokonainak tanácsai ellenére, hogy Erzsébetet paradox módon éppen a jósága miatt menesszék, mivel féltették a vagyonukat, akkor kötöttek házasságot, amikor Erzsébet betöltötte a 13-ik életévét. A thüringiai udvarban ugyanis sokan voltak olyanok, akik nem értették a furcsa életvitelét és a segítőkézségét a szolgák és a szegények iránt. Lajost legszívesebben valamelyik német hercegnőhöz adták volna. De ő nyíltan tudomásukra adta, hogy számára Erzsébet a legkedvesebb és nem változtatta meg elhatározását, hogy nőül veszi őt. Erzsébet így folytathatta a szegények gyámolítását, amiben Lajos nagyban támogatta.

Sok legenda létezik életéről, melyeknek bizonyára van valós alapjuk. Legismertebb a legenda arról, ahogy a kenyér a kötényében rózsákká változik. Amikor a férje rajtakapta, hogy eledelt visz a rászorultaknak és megkérdezte, mi van a kötényében, azt felelte rózsák. Rózsák télen? És valóban, amikor szétnyitotta kötényét, tele volt friss rózsával. De ez a szigorúság bizonyára nem Lajosra vonatkozik, hanem inkább apjára, Hermannra, aki valóban nagyon szigorú volt.

A boldog házasság nem tartott sokáig, mert Lajos a keresztes hadjáratra indulván a Szentföldre, 1227-ben meghalt. Ekkor Erzsébet még csak 20 éves volt és éppen harmadik gyermekét várta. Lajosban elvesztette nemcsak a férjét, hanem barátját és segítőtársát a bajbajutottakon és rászorultakon. Egyedül maradt egy olyan országban, amelybe nem fogadták be őt. A házassággal létrejött társadalmi helyzetével nem került be abba a közegbe, amelyet a kor elvárt volna. De ő ezt nem is kívánta. Rövid életét a szolgálat, az örömek és gyötrelmek töltötték ki. Adakozása, alázata és barátsága azokkal, akiknek szükségük volt a segítségére, Wartburg udvarán botrányt okozott. Nem illett közéjük. Keresztre feszítette őt az a társadalom,

amelyből kinőtt, de amelybe valójában sosem tartozott. Az a társadalom, amely nem ismerte az alázatot, az önmegtagadást, az odaadó szeretetet.

Még férje életében, és beleegyezésével, megismerkedett gyóntatójával Marburgi Konráddal. Valószínűleg azért választotta őt, mert ő is szerény volt és szegénységben élt. Sok tanácsot kapott tőle, melyeket alázattal be is tartott. De Konrád kegyetlen is tudott lenni – ha Erzsébet valahol hibázott, kegyetlenül megkorbácsolta.

A várkapunál, de sokszor benn a várban is, összegyűjtötte a szegényeket és a nyomorékokat, akiket mindig valamivel megajándékozott. Sőt saját lakosztályában ápolta őket és nem félt magához venni a leprás betegeket sem, ami felháborodást keltett Lajos rokonságában. Férje távolléte alatt, amikor az országban éhínség volt, kinyitatta a magtárakat és szétosztott mindent, amit nem zártak el előtte, csak hogy megetesse a szegényeit.

Férje hirtelen és váratlan halála után, nem talált földi örömet másban, csak a szegények és elesettek megsegítésében. Egyhamar azonban ő is közéjük került. De nem vett erőt rajta az önsajnálát, hanem ellenkezőleg, összeszedte minden maradék erejét, hogy aztán hatalmas cselekedetté változtassa a szegényekről való mindennapi gondoskodásban. Nem volt képes azonosulni az udvarban eluralkodott rossz erkölcsökkel, s ezért elhatározta, hogy elhagyja Wartburg várát. (Sőt azt is mondják, hogy kicsi gyerekeivel együtt kiűzték őt a várból a fagyos hideg közepette.) Ekkor a legkisebb lánya csak két hónapos volt. Elhatározásához az is vezethetett, hogy férje rokonai kizárták őt az örökségből, de ő is tudatosította, hogy férje halála után a várban nem tartja őt senki és semmi.

Bátran mondhatjuk, hogy az élet abban az időben, amelyben élt, egy nő számára, amilyen Erzsébet volt, sokkal nehezebb volt, mint ma, az emancipált és önállós nők világában. De ennek ellenére ellen tudott szegülni minden írott és íratlan szabálynak. Sőt a lelki életet is, amelyet a nők csak a kolostor falain belül gyakorolhattak, kivitte az utcára, az emberek közé, akiknek arra valóban szükségük volt.

A mai világ embere, aki nem tudja elképzelni az életét olyan szokásos dolgok nélkül, mint a mindennapi étel, tiszta víz, az otthon melege, csak keveset tud elképzelni abból, hogy egy nő, aki a világ legnagyobbjai közé született, hatalmas vagyonnal, nagyon fiatalon meg tudta különböztetni a magasabb értékeket és lemondani a földi javakról. Bizonyára az is szerepet játszott ebben, hogy olyan férjhez ment nőül, akit szeretett, és aki őt is szerette. A kölcsönös szerelem és egymás iránti tisztelet és támogatás, tovább vitték őt az evilági élet teljes értékű beteljesedéséhez.

Erzsébet elhatározta, hogy az életét Marburgban tölti. Tudatában volt annak, hogy az intézményesített karitás sokkal hatékonyabb és tartósabb. Még férje életében hozzájárult egy-egy kórház felépítéséhez Eisenachban és Gothában. Halála után, az özvegyi vagyonából Marburgban további ispotályt építtetett, amelyet saját költségén berendezett. Barátaival és szolgálóival létrehozott egy betegápoló közösséget, amelynek tagjai levetették fényes világi ruhájukat, s helyett egyszerű szürke darócruhába öltöztek. Együtt imádkoztak, dolgoztak, együtt látogatták a szegényeket, együtt hordták az ételt a rászorulóknak. Vezetése alatt szolgálták a társadalom peremén élőket, betegeket, nyomorékokat.

Visszatérhetett volna Magyarországra, a királyi családba. Hisz édesapja követeket küldött érte. De ő elhatározta magát, hogy életét aszkétaként, szegénységben éli le, szolgálva a betegeket és rászorulókat. Természetesen, az ilyen odaadás, amikor nap, mint nap ragályos betegekkel találkozott és elfojtotta saját szükségleteit, odáig vezetett, hogy éppen a mai napon, 776 éve, 24 éves korában elhunyt.

Halálhírére jöttek az emberek közlőrl és távolról. A hagyomány szerint sírjánál több csoda történt. Gyóntatója, Marburgi Konrád, az 59 csoda leírásával elküldte a hivatalos kérelmet szentté avatása érdekében. IX. Gergely pápa egy külön bizottságot hozott létre, és 1235. május 27-én szentté avatta őt. Már 1244-ben IV. Béla király templomot építtetett tiszteletére a Nagyszombat melletti Kápolnán.

Erzsébet személyisége és karitatív tevékenysége hatalmas szerepet töltött be a rászorulókkal foglalkozó intézmények létrehozásánál. 400 évvel halála után Radermecher Apollónia Áchenben létrehozta a szent Erzsébet irgalmas rendet. A bécsi kolostor vezetője Josef Rupe kezdeményezésére 1738-ban, Pozsonyban is létrejött a szent Erzsébet kolostor. A kolostor első főnökösszonya Schiller Mária Erzsébet volt. Mi több, Esterházy püspök segítségével sikerült templomot is építeni és kibővíteni a kolostort. 1753-ban pedig saját patikát nyithattak.

Erzsébet semmit nem tett a saját dicsőségért, hanem Isten dicsőségéért. Kiskorától a játékaival, álmaival, imáival készült az evilági élet utánra.

Tevékenységének szociális méretei a posztmodern társadalmunkban is teljesen időszerűek. Sokan bolondnak tartották őt, jobb esetben zavarodottnak. De egyedülálló és provokatív szentsége segítette őt átvinni minden evilági akadályon. Erzsébet egyeztetni tudott a két hajlam: az Istenhez való áhítat és a szegények szolgálata között. Teljes egészében érvényes volt rá: „Mariam induit, Martham non exuit – Úgy öltözik, mint Mária, de nem vetkőzi le magáról Mártát”. Az olyan ellentétek elviselésére, mint egyfelől a családi boldogság, fejedelmi csillogó palota, drága öltözetek válogatott ételek – másfelől, sárkunyhó, darócruha, ízetlen ételek, valóban emberfeletti önmehtagadás szükségeltetik.

Ismert a mondása, amikor meglátogatta a szegényekkel foglalkozó szerzeteseket és meglátta a templomban az aranyozott tárgyakat: „Az ilyen pompát hasznosabb dolgokra használhatnátok, az ételre, ruházatra, és ami a szobrokba van vésve, azt szívetekbe kéne vésni.”

A szociális és karitatív munka nemcsak a rászorultakon segít, hanem gazdagítja azokat is, akik szolgálnak. Mert ez szolgálat. Az egészséges embernek sok kívánsága van. A betegségben, a nyomorban, ínségben csak egy. Nem szabadna elfelednünk, hogy „ha nem tudjuk életünket további napokkal kitölteni, akkor a hátralévő napjainkat élettel kell kitöltenünk”. Ez magyarországi Szent Erzsébet üzenete a mának.

IRODALOM

1. ALLOISIO, Mária: Svätá Alžbeta Uhorská. Bratislava, Dobrá kniha 1995
2. GÉZE, Ernest: Princezná chudobných. Bratislava, Lúč 2007
3. HALKO, Jozef: Modrý kostol. Bratislava, Lúč 2006
4. HANZLÍKOVÁ, Alžbeta – MICHÁLKOVÁ Iveta: Svätá Alžbeta Uhorská – Durínská. In: Ošetrovatel'stvo a pôrodná asistancia. Ročník I., 4/2003

A Slovenj Gradec-i Szent Erzsébet-templom gazdagon díszített főoltára

Szent Erzsébet, a modern tapasztaló

Árpád-házi Szent Erzsébet kerek nyolcszáz esztendeje, 1207-ben született Sárospatakon. Négy esztendősen került Thüringiába, a szintén gyermek Lajos gróf jegyeseként. Új hazájában sosem láttak olyan szépségű és tömegű kincseket, amelyeket a társzekerek sora szállított utána. De ezerszer többet is vitt: családjának a világtörténelemben példátlan hagyományát, a szentséget.

A házasság a kortárs Halicsi Évkönyv szerint édesanyjának, a Bánk bánból is nevezetes meráni Gertrúdnak, a németországi politikájával állt kapcsolatban. Magyarországnak a frigyből semmi haszna nem származott. Ráadásul rangon alulinak tekinthető, hiszen a thüringiai tartománygróf messze alatta állt a magyar királynak, ám – mint később kiderül – szellemi értelemben nem.

Jövendő anyósa értetlenül fogadta: miféle kisgyerek az, aki játékát is megszakítja, hogy „*Istent szeressem*” – miként maga Erzsébet mondogatta. Az anya-grófné természetesen keresztény volt, valószínűleg naponta hallgatott misét, gyakorolt különféle erényeket, de hogy a lényeg „*Isten mindenk fölött való szeretete*” volna, arra nem gondolt.

Nem tudjuk, hogy a kisleánykát mikor érintette meg a Fönnvaló, de a szenttéavatási pörében megszólaló komornák, udvarhölgyek, szolgálók, akik játszópajtásai is voltak, egybehangzóan sorolják a hasonló történeteket: még a fogócskát és a sántikálást is úgy irányította, hogy a végén a kápolnában kössenek ki. Isten érintése titkos, ezért misztikusnak mondják, de jobb talán tapasztalásnak nevezni: „*Erzsébet megtapasztalta Jézust, befogadta személyes életébe*”, s egy lett vele. Számos látomása ismeretes szentté avatási pörének aktájából. Ezekről azonban igen tartózkodóan beszélt: csak egyet mesélt el részletesebben.

Erzsébet 13 évesen esküdött meg az alig idősebb Lajossal és tökéletes testi-lelki szerelemben élt vele. Hosszabb útjaira elkísérte, s amikor ura megjött pl. vadászatról, „*elébe lovagolt és ezernél is több csókkal borította el.*” A kortársak szerint remekül lovagolt. Házasságuk nem monarchikus kapcsolat lett, nem is – ahogy ma vélik –, „*egy társadalmi intézmény kereteinek kitöltése*”, hanem misztérium, amelyben a „*kettő egy test lett*”. A házasság csodája Isten megtapasztalása párunkon keresztül. Ezért mondja az Írás: „*Amit tehát Isten egybekötött, ember szét ne válassza*”. Isten nem holmi szertartással, hanem *önmagával* kapcsol egybe bennünket. Ő a gázosító.

Ha rajtam múlna, Erzsébetet a szerelem védszentjének is megtenném.

Talán nem Gertrúd, hanem az Ég választotta Erzsébetnek azt a férfit, aki a Tapasztalásban is társa lett. Meglehet, hogy Thüringiai Lajos volt az akkori rangbéli európai sarjadékok közt az egyetlen, akivel a tökéletes egyesülés megtörténhetett. Ezért amikor Erzsébet a szeretet örömében odáig ment, hogy az éhínség idején a tartománygrófi raktárakat is megnyitotta, férje pazar választ adott az áskálódó udvari tányérnyalóknak: „*Engedjétek jót tenni!*” A szent ugyanis nem föltétlenül túlbuzgóan vallásos, vagy híresen erényes, hanem Isten tulajdonságaiban jeles, például jó. És amikor a leprás beteget a hitvesi ágyban ápolta Erzsébet, a cselszövők akkor is hiába tüzeltek Lajost, mert „*Az Úr megnyitotta benső látásának szemét*”, és ő is meglátta a tulajdon ágyában a megfeszített Krisztust. Ebből a jelenetből is kitetszik, hogy a misztika lényege a tapasztalás. Pontosan ugyanazt látta a betegben Erzsébet és Lajos, amit annyian mások kétezer év óta, és napjainkban Teréz anyja is, aki sokszor számolt be arról a boldogságról, amely elárasztotta, amikor ápoltjaiban fölismerte a Megváltót. Fölragyogott lényükben a Valóság, amiről Jézus így beszélt: „*amit e legkisebb testvéreim közül eggyel is tettetek, velem tettétek.*” (Mt 25,40). Nem árt hangsúlyozni a *lényükben* szót, mert Isten és a „*legkisebb testvér*” azonossága nem a képzeletükben, nem is a tudatukban valósult meg, még csak nem is a tudatalattijuk pincéjéből merült föl, hanem egész valójukban pezsgett, miáltal ők maguk is egészen valóságosak lettek. A Tapasztalásban ez a döntő: a Valóságban élni...

Erzsébet természetesen tudta, hogy ura el akar menni a keresztes háborúba – „*keresés nélkül megtalálta férje zsebében a „vörös posztóból készült keresztet*”. Világos volt előtte, hogy mi vár rá: akkor alig bírta elviselni. Elájult. A kairosz, a szent idő, nem folyik és nem is áll, mert egyszerre léteznek benne tények. Erzsébet a múltó, köznapi idő fátyolán keresztül belelátott. Amikor meghozták szerelme tetemét, kisírta magát és így imádkozott. „*Istenem, te tudod, hogy mennyire szerettem az uramat. Odaadnám érte az egész világot, ha visszanyerhetném. De akaratom ellenére nem akarom visszahívni akkor sem, ha csak néhány hajszálat kellene adnom érte.*”

Igen, visszahívhatta volna Lajost a halálból, ahogy Péter tette a joppei Tábitával (Apcsel 9,42.), mert olyan ember volt, akinek hitére a „*hegyek megindulnak*”, de aki eddig eljut, az – Teréz anya szavát kölcsönözve – „*kis ceruza Isten kezében, mellyel az Úr szerelmes levelet ír a világnak*”. Nem önmagának. Erejét – az Úr erejét – magáncélra nem használja, mert abban él, hogy „legyen meg a te akaratod.”

19 évesen özvegyen maradt a három gyermekével. A palotában állandóan „*rangjához méltóan kellett volna élnie*” – ő azonban „*kiüresítette magát*”. IX. Gergely szentté avatási bullájában olvassuk: „*saját hatalmát egy alázatos szolgáló szolgálatává szorította le*”.

A kizsákmányolás szó akkoriban még nem divatozott, de a tény igen. Az egyház is részt vett benne: Szent Ferenc és mozgalma lázadás volt a jézusi tanítással való visszaélés ellen. Erzsébet belépett Ferenc harmadrendjébe, mert úgy döntött, hogy neki, mint királylánynak, tartományúr özvegyének és istentapasztalónak tényleg rangjához méltóan kell élnie, ugyanis különleges felelőssége van a világban. Ennek jegyében nem akart a sógorával étkezni, „*nem kívánta betevő falatját zsákmányból nyerni*.” Abból, amit a szegényektől vettek el. Modernségére jellemző, hogy amikor egy gazdag kolostorban gyönyörű szentképeket mutattak neki, azt mondta, hogy neki ilyesmi nem kell: „*inkább a szívemben hordom őket*”. Gondoljunk azokra a kortársainkra, akik örökké fotóznak-videóznak, ahelyett, hogy a szívükbe vésnék élményeiket...

Önként elhagyta a várat, és apja, II. András követét gyapjúfonás közben fogadta, mert a saját keresetéből próbált megélni. Nem tért haza „kizsákmányolóként”, maradt a Krisztussal való egységben. Igen érdekes, hogy Assisi Szent Ferenc, amikor hírét vette Erzsébet működésének, azonnal és pontosan tudta, hogy az asszony szellem-társa a Tapasztalásban – és elküldte neki a köpenyét.

Hátralévő öt esztendejét és minden jövedelmét a szegények és betegek, a „legkisebb testvérek” gondozására fordította. Lelki vezetője, Marburgi Konrád olykor kicsinyesen, máskor brutális szigorral bánt vele.

Huszonnégy esztendősen korábban meghalt. Nyugodtan, békésen: a Tapasztaló számára a halál boldog beteljesülés.

Utolsó napján ezt mondta ápolóinak: „*Egy kismadár ült le mellém, és olyan édesen dalolt, hogy kénytelen voltam vele énekelni*.” Talán mind a ketten magyarul énekeltek. Már négy év múlva szentté avatták. Az egész keresztény világban tisztelik.

Misztikája ennyi: Jézus szeretetét tiszta örömmel elfogadni, viszonzni és továbbadni. Isten kifürkészhetetlen akaratából, kislánykorától kezdve ebben élt, és azon munkálkodott, hogy „*vidámmá tegye az embereket*.” Mi sem állt távolabb tőle, mint az, hogy szentfazék legyen. A locsogóktól és az áskálódóktól rendre ezt kérdezte: „*Szerinted, hol van most az Úr?*” Megingathatatlan jóságának sugárzása megszelídítette rosszakaróit, s beragyogta férjéhez fűződő szerelmét, családját, szegényeit.

Korunk válságának jele, hogy sok szülő és vezető életpéldája távol áll a szentségtől. Nem áldozzák magukat családjukért-népükért, hanem inkább a családot-népet önmagukért. Ezért növekszik drámaian ország-világszerte a szakadék szegények és gazdagok között, ezért fogynak a mély barátságok, ezért félnek sokan házasságot kötni, gyermeket világra hozni, és nevelni, mert félnek szentek lenni. Holott éppenséggel „*a nem szent élethez van szükség emberfeletti erőre*,” állítja Barsi Balázs, Erzsébet rendtársa, szintén tapasztaló. S valóban az örökös figyelem a trendire, a pillanatonként változó érdekviszonyokra, egyszóval a semmire, kikészíti az embert, és a Dolgok szolgájává teszi. „*A keresztény életszentség könnyű és egyszerű: teljes ráhagyatkozás Istenre*.” Ezen múlik az igazi szerelem, a barátság, a család és az ország egészsége.

E ráhagyatkozásban leszünk áttetszőek párunk, barátaink, s ha főnökök vagyunk, a nép számára. Az áttetszőségben tapasztalható az igazi szeretet, amely több érzésnél, föllobbanásnál, vágnál, mert „*soha el nem múlik*” (1Kor 13,8).

A mai válság megoldásának kulcsát kínálja nekünk a máig modern Árpádházi Szent Erzsébet, a világ szegényeinek védőszentje, az örök szerelmes.

Szent Erzsébet és tisztelete Esztergomban

Nagytisztelű Tartományfőnök Nővér!

Tisztelt Elnök úr, Igazgató úr!

Hölgyeim és Uraim! Tisztelt Konferencia!

Csoóri Sándor, még mint a Magyarok Világszövetségének elnöke, egy távoli ország tudományos akadémiájának vendégeként, egy előadáson az alábbi szavakkal kezdte beszédét: „Hazám, az ország ahonnan érkeztem, olyan messze van innen, hogy sokan talán még hírből sem ismerik... Ezért, ha nagyon röviden szeretném Önöknek bemutatni, csak annyit mondhatok, hogy Magyarország az az ország, mely a 20. században annyi Nobel-díjas tudóst adott a világnak, mint ahány szentet az egyetemes egyháznak az államalapítás óta!” Tudósaink és szentjeink: kik tudásukkal, tetteikkel és életük példájával mindmáig hírünket viszik a nagyvilágban. S közülük is – szentjeink sorából - talán az egyik legismertebb és legnépszerűbb az idén épp 800 esztendeje született Árpád-házi Szent Erzsébet (1207-1231). Előadásomban azt kívánom Önöknek bemutatni néhány példán keresztül, hogy Esztergomban miként és mennyire volt, illetve van jelen Szent Erzsébet tisztelete.

Jelenlegi, elsősorban a levéltári anyagra és egyéb írásos emlékekre alapozható, ismereteink szerint az 1207-ben született Erzsébet, II. András király leánya, kisgyermekkorát követően személyesen többé nem járt Esztergomban. Mikor édesanyját, Gertrúd királynét a közeli, pilisi hegyekben 1213 szeptemberében meggyilkolták, ő már Wartburg várában élt, ahol 4 esztendő korától nevelkedett. 14 évesen lett IV. Lajos türingiai tartománygróf felesége, házasságukból 3 gyermek született. A fiatal korától kezdve nagyfokú karitatív tevékenységet folytató Erzsébet, férje 1227-ben bekövetkezett halála után gyermekeivel elhagyta Wartburgot.

Viszontagságos hónapok után – noha édesapja, II. András folyamatosan hívta vissza Magyarországra - Marburgban telepedett le. Itt özvegyi járandóságából kórházat épített Assisi Szent Ferenc tiszteletére, hiszen a ferences eszmék már kora ifjúságától kezdve, nagy hatást gyakoroltak rá. Ez azért is érdemel figyelmet, mivel maga a ferences rend is ekkortájt kezdett elterjedni Európában – maga a rend is csupán néhány esztendeje alakult, s – a „kortársnak” tekinthető - Szent Ferenc is ekkor, 1226-ban halt meg.

Miután lemondott minden földi javairól és világi kötődéseiről, a ferences harmadrend szürke ruháját felöltve, életét teljes szegénységben és aszkézisben töltötte kórháza betegeinek és a szegényeknek gondozásában. Utolsó éveiben lelki vezetője, tanácsadója és támasza Marburgi Konrád ferences szerzetes volt, akit maga IX. Gergely pápa (1227-1241) jelölt ki mellé. Rendkívül fiatalon, 24 esztendősen, halt meg 1231 november 16-án. Három nappal később, november 19-én (1670 óta ez az ünnepnapja) Marburgban temették el, az általa alapított Szent Ferenc kórház kápolnájában.

Halála után 4 esztendővel az egyház hivatalosan is szentjei sorába iktatta. A német lovagrend patrónájául választotta, ám kultuszának leghatékonyabb ápolói és terjesztői – szerte Európában - a ferencesek voltak, akik a kezdetektől rendjük szentjeként tekintettek rá.

Magyarországi tiszteletének folyamatosága szentté avatásától kezdődően kimutatható. Ennek egyik oka, hogy testvére, IV. Béla (1235-1270) volt a király, aki élete végéig ápolta húga emlékét. Ebben segítségére voltak az 1220-as évektől már Magyarországon is jelenlevő, s 1238-tól már önálló magyar provinciával rendelkező ferencesek is, akik feltételezhetően itt is ápolói voltak kultuszának. Nekik ekkor itt, Esztergomban volt a központjuk – kolostoruk, mely Bonfini krónikája szerint a Várhegyen álló Szent Adalbert székesegyház után a második legnagyobb templom volt a városban, a mai ferences rendház és templom közvetlen közelében épült.

Esztergom ekkor a Magyar Királyság fővárosa. Szent István megkoronázásától az Árpád-házi királyok székhelye, az érsekség megalapításától kezdve a katolikus egyház központja. Itt működött az ország egyetlen pénzverdéje, ide szolgáltatták be az ország összes királyi adójövedelmét. Árumegállító jogának

köszönhetően fontos állomása volt a Ny-K-i távolsági kereskedelemnek. Az ekkor még több kisebb városrészből álló *metropolis* – ahogy Esztergomot 1187-ben, a Barbarossa Frigyes császár által vezetett kereszties sereggel itt tartózkodó Lübecki Arnold nevezte – legfontosabb része a királyi és az érseki Vár mellett a Királyi Város volt – a mai Széchenyi-tér és közvetlen környéke. E két városrész közötti területet egy részét – a Szent Tamás-hegy nyugati lábánál fakadó meleg források közelében - IV. Béla 1238-ban a johannitáknak adományozta. A rend az itt kialakított közfürdő – *balnea communia* – mellett egy ispotályt és egy templomot épített. Védőszentjéül Szent Erzsébetet választották. Ez tehát Erzsébet esztergomi tiszteletének egyik első emléke. Esztergom példáját követve, a 13. század folyamán a középkori Magyarország számos városában épült neki szentelt kórház és templom, így Budán, Győrött, Nagyszombatban, Késmárkon, s talán a legjelentősebb Kassán.

A ferencesek középkori, Szent Erzsébetnek szentelt temploma – miként már utaltunk rá - a Királyi Városban épült fel szintén IV. Béla uralkodása idején. Ő annyira tisztelte és szerette a rendet, hogy 1270-ben bekövetkezett halála után – végrendelete értelmében – „*az esztergomi ferencesek templomának oltára elé*” temették el családjá több tagjával együtt. Így Szent Erzsébet testvére, ki hosszú uralkodása alatt mindvégig ápolta emlékét, húga egykori „rendjének” templomában lelt örök nyugalomát.

Esztergom azonban ekkor már nem volt főváros: az 1241/42-es tatárjárás idején a Vár kivételével az egész város elpusztult, ezért az uralkodó 1250 körül úgy döntött, hogy a királyi székhelyet áthelyezi a jobban védhető Budára. A királyi palotát az érseknek adományozta, s bár Esztergom korábbi jelentőségét már nem nyerte vissza, mint egyházi központ továbbra is az ország jelentős városai közé tartozott.

A mohácsi csata, majd Buda 1541-es eleste után, 1543-ban Esztergom is a hódító törökök uralma alá került. A 140 éves megszállás alatt a középkori város – a várfalak kivételével – teljesen elpusztult. Ekkor vált az enyészetté az egykori királyi, majd érseki palota és a számos díszes polgárház mellett 38 templom és 11 kolostor...

A török 1683-as kiűzését követően az élet igazán csak akkor tért vissza az immár soknemzetiségű Esztergomba, mikor 1708-ban visszakapta szabad királyi városi rangját. Elkezdődött a város újjáépülése: ekkor tértek vissza a ferencesek, s régi kolostoruk feltételezett helyén új rendház építésébe kezdtek. Mindenképpen érdemes megemlíteni, hogy mivel nem teljesen biztos, hogy a mai templom közvetlenül a korábbi fölé épült, lelkes és optimista esztergomi lokálpatrióták szerint, a környéken még előkerülhet IV. Béla sírhelye.

Még a Rákóczi-szabadságharc idején, 1710-ben pestis pusztított a városban. Ennek elmúltával, halából a város közönsége a Fő-térre – a mai Széchenyi-térre – egy Szentháromság szobrot építtetett. A fehér mészkőből készült, lépcsőkkel kiemelt oltáremlékművön Szent István és Szent László szobra mellé Szent Erzsébet szobrát állították. A jelenleg látható szoborcsoportot, mely a korábinál valamivel nagyobb, ám annak mégis tökéletes másolata, 1900-ban Kiss György készítette, mivel addigra az eredeti nagyon megrongálódott.

Ugyancsak a 18. században - 1750 körül - épült újjá a Vízivárosban, a korábban szintén a ferencesekhez tartozó, Szent Kereszt templom, a mai ún. Zárda-templom, mely jelenleg ehhez az épülettömbhöz tartozik, mint a szatmári irgalmas nővérek kolostorának temploma. A templomot, és a hozzá tartozó kolostort 1786-ban II. József megszüntette, de azt engedélyezte, hogy a templomi felszerelést és a rendház bútortát egy másik zárdába átvigyük. Egy ekkor készült leltár szerint a templomban Árpád-házi Szent Erzsébetnek volt egy mellékoltára. Jelenleg pedig egészalakos szobra látható a templom homlokzatának jobb oldali szoborfülkéjében. A mészkőből készült alkotást feltehetően Johann Meixner készítette az 1850-es években.

Noha a város már a 17. század végén felszabadult, a Nagyszombatba került érsekség csak 1820-ban, Rudnay Sándor (1819-1831) idején került vissza a városba. A főpap terveinek megfelelően két év múlva a Várhegyen, az egykori Szent Adalbert székesegyház helyén elkezdődtek egy új főtemplom, a mai is itt álló bazilika építési munkálatai. Emellett Rudnay visszavásárolta az egykori egyházi épületeket, s utódai alatt ismét egyre jobban benépesült az oly sokat szenvedett város: visszakerült az érsekek levéltára, a könyvtár, s Hild József tervei alapján felépült az új klasszicista szeminárium, elkészült az Érseki Palota. Sőt, ugyancsak ekkor, Simor János (1867-1891) érsek hagyatékából alakították ki a Keresztény Múzeumot és az Érseki Kincstárat is. Természetesen mindkét gyűjtemény őriz Szent Erzsébettel kapcsolatos műtárgyakat.

Mikor 1856 augusztusában Scitovszky János (1849-1866) felszentelte az új székesegyházat, Esztergom, a „Magyar Sion”, ismét régi fényében tündökölt. Ez azonban nem tarthatott hosszú ideig: a 20. század viharos történelme ismét drámai fordulatot hozott a város történetében. Az 1920-as trianoni békediktátum értelmében az érsekség és Esztergom vármegye elvesztette szinte teljes területét, s egy

határvárossá vált. Azonban a II. világháború után még nehezebb idők következtek: a kommunisták végleges hatalomra kerülése után jártak igazán nehéz idők a városra. A Rákosi-diktatúra idején az egyházi intézmények működését ellehetetlenítették, Mindszenty-t elhurcolták, s Rákosi még a város nevét is el akarta venni: Dózsafalvára akarta változtatni...

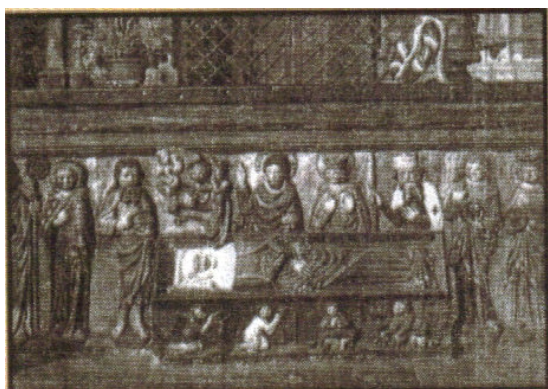
Noha az Esztergomban is véráldozatokat követelő 1956-os forradalom és szabadságharc elmúltával Kádár János rezsimje már nem volt annyira agresszív, a helyzet 1990-ig nem sokat változott. Ekkor azonban a város ismét, immár ki tudja hányadszor, megpróbált újra erőre kapni. S, ebben a küzdelemben nem maradt magában. Ennek talán egyik bizonyítéka lehet, hogy, mikor már ismét lehetett egyházi iskolákat létrehozni, újjászervezni, 1991-ben – a korábban egy másik intézményből kivált Egészségügyi Szakközépiskola, mely a 1930-as években egyházi intézményként már működött – felvette Árpád-házi Szent Erzsébet nevét – s jelenleg helyet ad ennek a rendezvénynek.

S, egy legutóbbi bizonyíték arra, hogy Esztergom városa sem feledkezik meg kedves szentjéről: egy önkormányzati határozat értelmében Szentgyörgymezőn, a város északi részén a közelmúltban egy utcát neveznek el Szent Erzsébetről, a Belvárosban pedig egy sétányt és egy Kis-Duna hidat. Az emlék él!

Köszönöm megtisztelő figyelmüket!

A szombathelyi Szent Erzsébet
„ferences” templom védőszentje.
Ereklyéje a plébánián található.
Sie ist die Schutzpatronin der Kirche.
Ihre Reliquie ist in der Pfarre zu sehen.

Marburgi síremléke a XVI.
sz. óta üres.
Ihn Grabmal in Marburg ist
seit dem 16. Jahrhundert leer.

Árpád-házi Szent Erzsébet és Kassa városa

A „hospites nostri de Cassa”, vagyis a kassai vendégek első említése – mai tudásunk szerint – IV. Béla király 1249. április 13-án kelt adománylevelében fordul elő.⁷ Vagyis az idegenből, jobbra német területekről – például Szászországból vagy Szent Erzsébet második hazájából, Thüringiából – behívott és a királyi libera villá-ban megtelepült kassaiak közössége ekkor már létezett, s kiváltságokkal volt ellátva.

Thüringiai Lajos tartománygróf özvegyének, Árpád-házi Erzsébetnek 1231-ben bekövetkezett halála után a család példátlan gyorsasággal megkezdte szentté avatását (1235), majd a marburgi Szent Erzsébet templom (Elisabethkirche) építését (1235-1283) az egykori ispotálytemplom helyén, amelynek szentélye a karcsú huszártoronnyal koronázott négyezet körül teljes szimmetriában elrendezett három, kápolnaszerű apszissal van elrendezve.⁸ A templom mintaképe a veszfáliai csarnoktemplom-típusa lehetett.⁹ A világi javakról lemondó és a szegényeket odaadóan ápoló királylány tisztelete, mindennek is köszönhetően, gyorsan elterjedt német földön; Szűz Mária mellett a német lovagrend védőszentjévé, a hesseni örgrófi ház és Hessen védőszentjévé, „*Németország dicsőségévé*” vált.¹⁰ Így a Kassára betelepülő hospeseknek kétszeresen is okuk volt a szent tiszteletére; egyrészt hazulról hozhatták a kultuszt, másrészt a királylány hazájában, országunkban is megvolt ennek a hagyománya.

Kassán már a 13. században létezett egy, Szent Erzsébet tiszteletére szentelt templom és egy hozzá tartozó, szegények számára létesített ispotály. Ennek egyik nyoma IV. Márton pápa 1283 márciusában kelt levele, amelyben intézkedik a Szent Erzsébet templom rektorának panaszára a templomhoz tartozó ispotály ügyében, ugyanis arra a székesfehérvári johanniták főnöke jogigényeket támasztott.¹¹ A Szent Erzsébet templomhoz tartozó ispotály birtokjogi vitája hosszú időn át tartott, ugyanis Nagy Lajos király 1366-ban, 1375-ben, majd Zsigmond király 1392-ben és 1399-ben adott ki oklevelet, amelyekben a kassaiaknak az ispotályhoz való elidegeníthetetlen jogát védte meg.¹² Az ispotály, a szegényekről való gondoskodás a későbbi évszázadokban is igen fontos kérdés maradt mind a városi közösség, mind az egyén, a városi polgár részéről.

Az 1312 júniusában lefolyt rozgonyi csata nemcsak Róbert király (1301-1347), hanem a kassaiak életében is sorsdöntőnek bizonyult; az uralkodó a polgárok királyhűségét és a csatában nyújtott segítségét privilégiumok sorával jutalmazta, amely a települést a budai polgárok és hospesek jogával élve a szabad királyi városok közé emelte.¹³ A város a fontosabb, s közérdekű okmányokra rányomott ún. nagyobb pecsétje a város védőszentjét, Szent Erzsébetet ábrázolta. A 7 cm átmérőjű pecséten, egy csúcsíves stílusú szárnyas oltár középszekrényében két angyal között csillagos háttérből kiemelkedő alakját láthatjuk, fején a szentek koronájával. Válláról hermelinprémmel bélelt, s gallérján láncsal összekapcsolt földig érő palást omlik le. A keblén nyugvó balkeze a jótékonytságot jelképező erszényt tart, s jobbát alamizsnaosztásra emeli. A tornyokkal díszített oltárszárnyakon egy-egy kiterjesztett szárnyú angyal. A pecsét körfelirata a következő: „ST.+ ELISABET + SIGILLUM + CIVIUM+ DE KASSA” (Szent Erzsébet, Kassa polgárainak pecsétje)¹⁴ 1369-ben a város címerhasználatot is kapott, és ekkortól a pecséteken többnyire a városi címet használta.

A város a Nagy Lajos és Zsigmond királytól nyert újabb privilégiumokkal mind gazdaságilag, mind politikai értelemben tovább izmosodott olyannyira, hogy a 14. század második felében leégett egykori

⁷ IV. Béla király szabadalomlevele Scena (Szina, Abaúj megye) határaitól. Az oklevelet közli latinul és magyar fordításban: Dr. Wick Béla: Kassa története és műemlékei. Wiko, Kassa, 1941. 13-14

⁸ Ez a kölni, a szentföldi Jézus születése-bazilika, a reimsi és a trieri Liebfrauenkirche mintáját idézi. Marosi Ernő: A középkor művészete I. 1000-1250. Corvina, Bp., 1996. 189

⁹ Uo. 190

¹⁰ Ernst Wies: Árpád-házi Szent Erzsébet. Kairoosz, Bp., é. n. 215-217. Idézi: Karthauzi Névtelen: Dicsőséges Szent Erzsébet asszonnak innepéről. Kiad: Szigethy Gábor. Holnap, Bp., 2000. Jegyzetek, 43

¹¹ Wick Béla: i. m. 18-19

¹² Uo. 18-20

¹³ Wick Béla: i. m. 28-29

¹⁴ Kassa Város Levéltárában ilyen pecsét található az 1383., 1385. és 1408. évből származó okmányokon. Wick Béla: i. m. 35. Ld. még: Košice – Miskolc. Spoločné storozba v jednom regióne. Közös évszázadok egy régióban. Szerk.: Dobrossy István, Somorjai Lehel. Kassa, Miskolc, 1999. 12

egyhajós, csúcsíves templom helyén elkezdhetette a mai Szent Erzsébet dóm építését.¹⁵ Az építkezéssel kapcsolatban fennmaradt, IX. Bonifác pápa 1402. március 1-én, Rómában kiadott bullája (búcsúbullája) szerint a város polgársága a tűzvészben elpusztult plébániatemplom újjáépítéséhez, illetve a már megkezdett nagy vállalkozás befejezéséhez kér támogatást.¹⁶ A bulla által biztosított privilégiumok egyrészt az építkezések, másrészt a templom fenntartási költségeire vonatkozhattak, de egyúttal jelzik a templom fontos búcsújáróhely-jelentőségét, amely ez által még tovább növekedett.¹⁷

A város fő utcájában kiöblösödő, orsó alakú főtér alsó harmadában mintegy hatvan évig – 1380 és 1440 között az építkezések nagy része befejeződött – épült a gyönyörű, kéttornyos homlokzatú, eredetileg háromhajós, kereszthajós bazilika, amely kapuival és keleti felével az ún. Parler-körhöz, Dél-Németországhoz, Sziléziához, nyugati részével és a hosszház boltozásával a bécsi építőpáhollyhoz kapcsolódik.¹⁸ A nyugati homlokzat és a szentély építése 1440 után még további évtizedeket vett igénybe, egészen a XV. század végéig tartott. Tehát az építkezés valójában egy egész évszázadot felölelt. E hatalmas és meglehetősen költséges építkezést nemcsak a város gazdagsága, a fő kereskedelmi útvonalakba illeszkedő centrális elhelyezkedése és az ebből eredeztető kereskedelmi és ipari tevékenysége, s Mátyás király igen nagy volumenű adóelengedései, illetve adományai, hanem polgárai áldozatkészsége is lehetővé tette; mind a polgárok életükben vagy végrendeletbeli rendelkezésük által, mind a céhek confraternitásai magas összegeket és egyéb javakat, például szőlőket, földeket adományoztak a templombeli munkálatokra és az oltárok elkészítésére. Egyébként is szokás volt, hogy a céhek a parókiális templomban külön oltárral bírtak, amelyet ők láttak el gyertyával és egyéb szükségletekkel.¹⁹ Az 1460-80 közötti mozgalmas építkezést a Kassára ekkor betelepülő kézművesek is segítették akként, hogy polgárjoguk megváltásaként a templomépítkezésen is dolgoztak.²⁰

A város szülötte, Szatmáry György pécsi püspök, utóbb esztergomi érsek és főkancellár 1508-ban, Kassát meglátogatva, a Dómrá és a Szent Mihály kápolnára hatalmas alapítványt hozott létre: két városi házát, kertjeit, szőleiket, rétjeit, szántóit, tállyait, szikszói, forrói birtokát, valamint 3333 Ft-ot adományozott.²¹ A dómnak értékes miseruhákat, a főoltárra teljes felszerelést ajándékozott, s 1521-ben a királytól a város számára még pénzverési jogot is kieszközölt.²²

A mohácsi csata után bekövetkezett zavaros viszonyok, a két király versengése és Kassának 1536-ban János király (1526-1540) kapitánya által történt elfoglalása, valamint 1552-ben I. Ferdinánd királyhoz (1526-1564) való fordulása, német-magyar politikai és etnikai ellentétek, amelyeket még tovább tarkított a reformáció térnyeréséből adódó vallási egyenetlenség, sokat ártottak a városnak. Azonban mindezek is túltett az 1556 áprilisában bekövetkezett tűzkatasztrófa, amikor is leégett a Szent Erzsébet Dóm teteje a nagytoronnyal (csupán a főoltár, a Mária látogatása, Mária halála és Szent Anna oltára menekült meg), a Szent Mihály kápolna, a város déli kapuja, a bástyák, a városfal tetőszerkezete, az összes harang, a Boldogságos Szűz Máriáról elnevezett domonkos templom és zárda, a ferencesek temploma és zárdája, valamint a polgárházak nagy része.²³ (Ezután mind a domonkosok, mind a ferencesek távoztak a városból, templomuk és klostromuk pusztán állt, illetve raktárként használták a 17. század végéig.)

A város az újjáépítéshez az uralkodótól, az Ötváros Szövetségétől²⁴ és Sáros megyétől is kapott segítséget, de maga is sokat tett ennek érdekében. Ekkor került sor a Szent Erzsébet Dóm kincseinek részbeni eladására, részbeni elzálogosítására.²⁵

¹⁵ Ezt igazolják a 1877-1896 közötti restaurálás alatt, az 1882-ben, a hajó egyik főpillérének alapfalaiból kiásott régi sírkövek, amelyeken a következő évszámok olvashatók: 1374, 1375, 1378. Wick Béla: i. m. 42. Marosi Ernő egy 1362 datálású sírkövet is említ, bizonyos Elizabeta halálozási évét. Marosi Ernő: Tanulmányok a kassai Szent Erzsébet templom középkori építéstörténetéhez. I-II. rész. Művészettörténeti Értesítő XVIII. évf. 1969/1. 29. A későbbi oltáralapítványok alapján Marosi a régi templom pusztulását 1378 és 1382 közé teszi. Uo. 30

¹⁶ Marosi Ernő: Tanulmányok i. m. 30

¹⁷ A bulla szerint a szomszédos területekről nagy sokaság árad a templomba, közöttük hitetlenek, tehát szkizmatikus oláhok és rutének is. Marosi Ernő: Tanulmányok i. m. 30

¹⁸ Vö.: Entz Géza: A gótika művészete. Corvina, Bp., 1973. 158.; Marosi Ernő: A középkor művészete II. 1250-1500. Corvina, Bp., 1997. 205

¹⁹ Demkó Kálmán: Egyházi és világi hatóság a felvidéki városokban a XV. és XVI-ik században. Századok 1887. 687

²⁰ Kemény Lajos közleménye. AE UF XIII – 1893. 67. Idézi: Marosi Ernő: Tanulmányok i. m. 34

²¹ Wick Béla: Kassa i. m. 53

²² Uo. 54

²³ Wick Béla: Kassa i. m. 64-65

²⁴ Kassa, Eperjes, Bártfa, Lőcse, Kisszeben

²⁵ Wick Béla: Kassa i. m. 67

Mivel Kassán a reformáció első hulláma, a lutheri irányzat győzedelmeskedett, s a német többségű vezetés igen ügyelt, hogy „*téves tanítások*”, így anabaptista és szakramentárius (kálvini) gondolatok ne verjenek gyökeret, a Dómban az oltárok, s a szentek képei, szobrai érintetlenül maradtak. Csupán 1568-ban, a magyarok által használt „*kis templomban*”, a Szent Mihály kápolnában történt némi rombolás: Bakai Sebestyén és Tóth Ferenc kassai polgárok összetörték az oltárt,²⁶ de a tanács megkegyelmezett nekik, s ezzel nagyban hozzájárultak a vallási kilengések lecsendesedéséhez.

A 16. század második felében a kassai polgárság etnikai és ezzel együtt a vallási megoszlása megváltozott; lassan, de biztosan a magyar etnikum került többségbe, amihez majd a Bocskai-féle mozgalom után a politikai hatalmat is megszerzik a város vezetésében. Ezzel együtt a református hit is túlsúlyba került, de a Dóm – leszámítva az 1604. januári erőszakos templomfoglalást – az evangélikusok kezében maradt egészen 1671-ig, amikor is ismét erőszakos módon került a katolikusok kezébe.

A reformáció nem ártott Kassán Szent Erzsébet kultuszának. Lemérhető ez például a névadások tekintetében is. Mivel a középkorból nem maradtak fenn anyakönyvek, csak nyomokban tudjuk követni azt, hogy Erzsébet neve mennyire volt népszerű a névadásban: a korabeli kassai feljegyzésekben és a sírkőtöredékeken igen gyakran fordul elő. A reformáció előtt ez az országosan is igen népszerű név a reformáció győzelme után is elterjedt maradt, nem úgy, mind a Mária-név, ami a 16. század második felében, főleg református hatásra szinte teljesen eltűnik a keresztelői névadásból. A nagyszombati végrendeletekben (1542-1690)²⁷ előforduló 168 női név között a következő sorrendet lehet felállítani: 1. Katalin (22%), 2. Erzsébet (14,3 %), 3. Anna (13,1 %). E három név az összesnek közel 50 %-át alkotja. További népszerű név volt még a korban: Judit, Dorottya, Zsófia, Ilona. E hét név a névadásoknak több mint háromnegyedét adja. Máshol gyakori név még a Borbála és az Orsolya is. A Mária név csupán 1640 után fordul elő (5,95 %-ban), amikor is a korábban szinte teljesen protestáns lakosságú városban már jelentős katolikus közösség is élt. A 16-17. századi kassai végrendeletekből ehhez hasonló adatokat nyerünk, amelyek természetesen nem csupán a kassai névadási szokásokat, hanem a Kassa-környékiét is reprezentálják, sőt azokra inkább jellemzőek, ugyanis a testamentumokban említett nők gyakorta a környékbeli mezővárosokból és falvakból költöztek be. Ennek oka az volt, hogy az alacsony városi szaporulat miatt egy-egy szabad királyi város demográfiai utánpótlásra szorult, s ezt a környékből beköltözők jelentették, akiknek rokonai hasonlóképpen a városon kívül éltek. A mintegy 120 db 16-17. századi végrendeletből, továbbá számos vagyoneletről, birtokostárból és bevallásból kigyűjtött 235 női név között a következő sorrend állítható fel: 1. Katalin (20,8%), 2. Anna (18,3%), 3. Erzsébet (13,6 %). E három női név az összes említésnek mintegy 52,7 %-át alkotja.²⁸ A Kassa-környéki, jobbára református közösségekből származó női nevek között mindössze 1 db Mária fordul elő.

Tisztában vagyok azzal, hogy a fentebbi adatgyűjtés igencsak esetleges, s bizonytalanul reprezentálhatja a lakosság teljes névadási szokásait – bár a több száz név igen nagy mennyiségnek számít ebben a korban. Ezt kiküszöbölendő, a kassai anyakönyvek néhány évéből készítettem statisztikát, amely egyértelműen bizonyítja, hogy a protestáns városban töretlen népszerűségnek örvendett „*Szent Erzsébet Asszony*” és neve, s egy-egy évben nagyobb, máskor hasonló arányban fordul elő, mint a nagyszombati, illetve a Kassa-környéki nők esetében.

Kassa város evangélikus anyakönyvében, az 1598-as évben – igaz, ez csonka²⁹ – rendkívül magas, 29 %-os az Erzsébet névre kereszteltek száma. 1599-ben már kiegyensúlyozottabb a népszerű leánynevek aránya: Anna 18,6 %-ban, Kata 13,3 %-ban, Erzsébet 12,4 %-ban fordul elő. Ebben a városban nem tűnt el a Mária név, miként a túlnyomórészt magyar lakosú és református Nagyszombatban ekkortájt; aránya 7 %. Az ezután következő években, így 1600-ban, 1601-ben és 1602-ben is többnyire ehhez hasonló arányt kapunk; az Erzsébet név általában a második, harmadik, esetleg a negyedik legnépszerűbb női név.³⁰

²⁶ Uo. 76-77

²⁷ Németh Gábor: Nagyszombati testamentumok a XVI-XVII. századból. Magyar Nemzeti Múzeum. Bp., 1995. (Bibliotheca Humanitatis Historica)

²⁸ A neveket Kassa Város Levéltára, Archiv Mesto Kosič, Archivum Secretum és a Schwarzenbachiana iratai közül gyűjtöttem össze.

²⁹ Az anyakönyvben az őszi hónapok szerepelnek, amikor Szent Erzsébet ünnepe közeledtével megsokasodnak az Erzsébet-ek. Liber baptizatorum et copulatorum ab anno 1598-1612 et 1642. Magyar Országos Levéltár, Filmtár, C 1168

³⁰ 1600-ban az Anna név rendkívül magas (28 %), s a Dorottya és Kata megelőzi az Erzsébet nevet (12,3%, 11,2%, valamint 7,85 %). A Mária név aránya: 6,7 %. 1601-ben a Dorottya névre kereszteltek aránya a legmagasabb (16,6 %), de nem sokkal marad el az Anna (15,5 %) majd az Erzsébet, Zsuzsanna és a Borbála nevek (12 %-12 %-12 %). Ezen az öt néven osztozik az összes megkeresztelt leánykának kétharmada. 1602-ben a legnépszerűbb név ismét az Anna (21,2 %), majd ezt követi az Erzsébet (12,6%). A Mária névre kereszteltek aránya 6,6 %

A kassai katolikusok 1653-tól vezettek anyakönyveket.³¹ Mivel a katolikusok kisebbségben voltak a város polgárai között, 1658-ban mindössze 16 kislányt kereszteltek, akik közül 4 fő kapta az Erzsébet (25 %), 3 leányka pedig a Mária nevet. 1659-ben az Erzsébet névre kereszteltek aránya hasonlóan magas volt, míg 1660-ban az Annákból van a legtöbb, majd azt követik a Máriák és Erzsébetek egyező arányban. 1661-ben a legtöbb megkeresztelt leánygyermek az Istenszülő nevét kapta (23,3 %), majd közvetlenül azután az Erzsébet következik (14 %). Tehát ebben a korszakban a katolikusaknál hasonlóan nagy népszerűségnek és tiszteletnek örvendett a város és a plébániatemplom patrónusa, mint a protestánsoknál.

A 15. században a pozsonyi végrendeletekben előforduló női nevek (285 leánygyermek) között a fentebbitől eltérő volt a népszerűségi sorrend: a leggyakoribb a Margit, majd a Borbála, ezt követően a Katalin, Dorottya és az Anna nevek voltak. Erzsébet viszonylag ritkán került névadásra, s Mária is alig, mindössze egyszer fordult elő, pedig ekkor még a reformációnak híre sem volt.³²

Szent Erzsébet tiszteletét és példaadó kisugárzását a névadásnál sokkal jobban jelzi a polgári végrendeletekben tükröződő jótékonykodás, alamizsnálkodás.

A polgári végrendelkezési jogot a városok privilégiumai már a kezdetek óta biztosították. Aki időben felkészült a halálra, és volt valami vagyona, az örökösök öröklési rendje nem volt teljesen egyértelmű, vagy nem volt egyenes ági leszármazottja, feltétlenül készített testamentumot.³³ A gyermektelenek valóban gyakrabban tettek írásbeli végakaratot, hiszen fontos volt előre rendezni a vagyon sorsát, míg élő gyermekek esetében a törvényes öröklés rendje biztonságot jelentett. Pozsonyban a 15. században az élő utóddal nem rendelkezők aránya a végrendelkezők között 45 %, Eperjesen 55 %-ot is meghaladó volt.³⁴

Az alábbiakban azt vizsgáljuk meg, hogy egyes városokban mennyire volt szokás és hogyan alakult a végrendelkezők jótékonykodási tevékenysége.

A Kassához hasonlóan gazdag kereskedőváros, Nagyszombat polgáraitól 1542 és 1690 között 90 végrendeletet tekintettem át.³⁵ A végrendelkezők közül 23 fő (25,5 %) – többségében gyermektelen – tett valamilyen jótékonyági végzést; ispotályra, szegényekre, klastromra, a Szent Mihály egyházra, az ispotály egyházra, a Szent Jakab egyházra, a Szent Katalin egyházra, barátokra, a helvét templomra, néhányan mindkét felekezeti egyházra vagy valamelyik kongregációra. Horváth Erzsébet katolikus hitű nagyszombati polgárasszony 1683-ban kelt végrendeletét a következőképpen kezdte: *„Bűnös lölkömet a’ teljes Szentháromság egy bizony Istennek hagyom és véghetetlen irgalmasságának ajánlom, boldogságos Szűz Máriának, szent őrző angyalomnak, Szent Erzsébetnek és Isten minden szentjeinek, hogy az én édes Istenem, nem tekintvén az én sok bűneimet, hanem irgalmassága szerént, szent fia vérehullásáért annak irgalmas, kegyelmes legyen.”*³⁶ Erzsébet asszony férjének azt is meghagyta, hogy: *„lölkömért szentmisét szolgáltatasson és a’ szegényeknek alamizsnálkodással legyen, hogy én Isten országában jutván, melyet erős hittel reménlek, kegyelmedért viszontag Isten országában imádkozom.”*

Az általam vizsgált másik közösség, a győri polgároké. Az 1600 és 1630 között írt 102 végrendelkező³⁷ közül alig akad olyan, aki ne hagyott volna valamit a győri „Káptalan Urakra”, mint földesuraira (96%), de ez nem tekinthető igazi jótékonykodásnak, hiszen Győr ebben a korban nem volt szabad királyi város; püspöki, káptalani és királyi városrészre oszlott, s ráadásul erődváros is volt. Győr esetében a végrendelkezők 25 %-a jótékonykodott; hagyott valamennyi pénzt, posztót, ruhafélét, vágómarhát stb. a papokra, barátokra, szegényekre, koldusokra.

Összehasonlításom harmadik állomása Debrecen, a gazdag református cívisváros, ahol viszont a 16-17. századból alig maradt fenn végrendelet, így kénytelen voltam 18. századi mintavétellel dolgozni.³⁸ Itt a jótékonykodási arány rendkívül magas; a végrendelkezők 54 %-a gondolt a református templomra, a

³¹ 1653 és 1657 között a lapok felső fele hiányzik, s a bejegyzések is rendkívül zavarosak. Az értékelhető évek 1658-cal kezdődnek. Matrici Baptizatorum ab anno 1653-1672. Nomina Confirmatorum ab anno 1657-1667.... II. kötet. Magyar Országos Levéltár, Filmtár, C 1168. dob.

³² Szende Katalin: Otthon a városban. Társadalom és anyagi kultúra a középkori Sopronban, Pozsonyban és Eperjesen. MTA Történettudományi Intézet, Bp., 2004. (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok 32) 103-104.

³³ Vö.: Szende Katalin: Otthon i. m., különösen a III. fejezetet (Végrendelkezés és társadalom, 80-128.); Horváth Ferenc munkáit. Vö.: J. Újváry Zsuzsanna: Kassa város polgársága a 16. század végén és a 17. század első felében. Kny. A Történelmi Szemle 1979/3-4. számából. 577-591

³⁴ Szende Katalin: Otthon i. m. 103

³⁵ Németh Gábor: Nagyszombati i. m.

³⁶ Horváth Erzsébet testamentuma. 1683. október 22. Németh Gábor: Nagyszombati i. m. 61. sz. irat.

³⁷ Horváth József: Győri végrendeletek a 17. századból. I. 1600-1630. Győr, 1995

³⁸ 1595-ből 1 db, 1691-ből 1 db, míg a XVIII. századból 22 db végrendelet maradt fenn, illetve adtak ki. Vö.: Rác István szerk.: Debreceni végrendeletek. Debrecen, 1981

Kollégiumra, az ottani diákokra, a az ispotálybeli és a város szélén nyomorgókra, az árvákra vagy a környékbeli református intézményekre. Ez a város református lakosságának rendkívüli öntudatát is jelzi.

Kassa polgárainak jótehetségűségi hajlama – 120 db 16-17. századi végrendelet alapján – azonban még a debreceniekénel is magasabb; a vizsgált 120 személy közül 78 fő (65 %) végrendeletkezett a városi szegények, ispotálybeliek, a kapunál vagy a kútnál ácsorgó szegények és koldusok, az ispotály, az iskola, az „oskolabeli” szegény tanulók vagy Wittenbergben tanuló deákok, a „*Szent Erzsébet asszony temploma*”, azaz a Dóm, a „*helevetica ecclesia*”, gyakorta egyszerre a magyar, német és tót prédikátor, valamint kántorok javára. A végrendeletkezőknek csupán 35 %-a nem tett eleget a városban szinte kötelezőnek tűnő erkölcsi elvárásnak.

E habitusnak ilyen erős, markáns kialakulásán nem szabad csodálkoznunk, hiszen a polgárok generációi előtt, már a város kialakulása óta ott lebegett a példa: Szent Erzsébet élete és működése. Láthatták a polgárok azt a város korai templomában ábrázolva, gondoskodtak egy ispotály felállításáról, amelyért oly sokat kellett küzdeniük, majd következett a Dóm évszázados építése, s benne magukénak érezhették a messze földön híressé vált, 11 méter magas gótikus főoltárt, közepén Szűz Mária alakját, mellette a két Szent Erzsébetet és a nyitott szárnyakon az Árpád-házi Szent Erzsébet életéről festett 12 táblaképet. A polgárok naponta szembesülhettek a csodajelenetek képeivel, s a gazdagabbak a templomba temetkeztek. A városban megtelepedett domonkosok, majd ferencesek egyaránt terjeszthették Szent Erzsébet kultuszát. A Dómnak nemcsak rendkívül gazdag kincstára és sok ereklyéje volt, hanem nagy könyvtárából nem hiányzott Temesvári Pelbált Pomerium-a sem, amely 3 db Szent Erzsébet prédikációt is tartalmaz.³⁹ Ünnepe a derék polgárok gyakorta hallhatták azokat, s az október-november táján született leánygyermeküket leggyakrabban Erzsébet névre keresztelték.

Végezetül álljon itt egy igen előkelő, gazdag kassai patrícius, nemes Varannay András egykori főbíró 1632. évi végrendeletéből néhány sor, amelyből elővillan a kor ideális nőalakja: „*Az én öregbik leányomat, Varanaj Ersébetet, ki mostan Kun György Uram házas társa, kérem ugyan az élő Istenért is, hogy az én szerelmes kis leányomat, Jutkát, ő nekije pedig szerelmes kis öccsét, oktassa, tanítsa, isteni félelőmre intse, és szoktassa, tartsa úgy, mint édes atyjafiát, megemlékezvén róla, hogy csak ketten vannak. És mind az ketten az isteni szolgálatban, könyörgésben, imádkozásban és az szegényeknek való almisnálnálkodásban serények és gyorsak legyenek.*”⁴⁰

³⁹ A Szent Erzsébet templom könyvei, 1604. Kassa város olvasmányai 1562-1731. Sajtó alá rend.: Gácsi Hedvig, Farkas Gábor, Keveházi Katalin, Lázár István Dávid, Monok István, Németh Noémi. Szeged, 1990. 86

⁴⁰ Varannay András Alvinczy Péter lányát vette feleségül. Varannay András végrendelete. Vö.: J. Újváry Zsuzsanna: Polgári házassági szokások és erkölcs. In: Ámor, álom és mámor. A szerelem a régi magyar irodalomban és a szerelem ezredéves hazai kultúrtörténete. Szerk.: Szentmártoni Syabó Géza. Bp., 2002. 67-82

Árpád-házi Szent Erzsébet és a Szent Lázár Lovagrend kapcsolata

A Jeruzsálemi Szent Lázár Katonai és Kórházi Lovagrend, Jeruzsálem 1099-es keresztesek általi bevételét követően létrejött Johannita Lovagrendből 1120-ban vált ki, mint a leprában megbetegedett Johannita és egyéb szentföldi lovagok betegápoló rendje. A Szent Lázár Lovagrend önálló fejlődése így 1120-ban indult meg, bár 1254-ig a Johannita Lovagrend egyfajta felügyeletet gyakorolt felette. Természetesen, mint minden lovagrendnek, a Szent Lázár Lovagrendnek is vannak mitikus eredetmondái.

A legősibb alapító a mondák szerint **High Priest John Hyrcanus** (135 – 105 zsidó főpap) volt, aki leprás betegek ápolására hozott létre ispotályt Jeruzsálemben, ami a későbbi Szent Lázár Lovagrend őse lett volna. Egy másik eredetmondta szerint 1343-ban **János, Berry hercege**, a későbbi **Valois II. Jó János** (1350 – 1364 francia király) arról írt levelében, hogy a lovagok között az a hagyomány él, miszerint a Rendet Krisztus után 72-ben alapították. **IV. Pius** (1559 – 1565 pápa) *Inter Assiduas* kezdetű bullájában arról ír, hogy tudomása szerint **Szent Damasus** (366 – 384 pápa) uralkodása alatt **Szent Basil / Vazul** (329-379) Caesarea püspöke városa határában 369/70-ben a leprások gondozására ispotályt alapított. Egyesek ebben látják a Rend megalapítását, mivel ezt az ispotályt Szent Lázár védelmébe ajánlotta. Más vélekedés szerint a Rend 530-ban jött létre Jeruzsálem központtal, és Akkonban valamint Caesareában voltak még ispotályai. Ez a hagyomány állítólag a Jeruzsálem falai előtt lévő lepratelepen őrződött meg. Van olyan elképzelés is, ami szerint a Rend 629-ben **Hérakleiosz** (bizánci császár 610-641) uralkodása alatt jött létre önálló rendként.

Mindezen eredetmondák alapja, hogy a Szentföldön az ókortól kezdve, igen gyakori volt a lepra és minden más bőrbetegség is, amit szintén leprának tartottak. Ezen betegek kezelésére, időről időre jöttek létre kórházak, illetve elkülönítő helyek. Azonban egyikőjük sem tekinthető meglátásom szerint a Jeruzsálem-i Szent Lázár Lovagrend valós elődjének, ősi kezdetének.

Több különös eredetmonda a Rend kezdetét a Kárpát-medencébe helyezi. Ezek szerint **Szent Lázár** Esztergom vidékén járva, ott leprakórházat alapított. Innét 300 körül a leprások gondozásának gondolatát **Szent Márton** vitte tovább a Szentföldre. Más feltevések szerint Esztergomból a Szent Lázár Rendet zarándokok vagy a keresztes lovagok terjesztették el Jeruzsálemben. Ezen feltevés alapjául a Pozsony- i Krónika kompozíció szolgál. E szerint az Augsburg- i vereség (955) után az onnét visszatérő és csúnyán megcsonkított magyar katonákat (gyászmagyarok) a fejedelem a Szent Lázár rendnél helyezte el. A néphit azóta is Lázár szegényeinek tartja őket. De ez sem több mint egy mítosz. Szent Lázár soha sem járt Magyarországon. Szent Lázár Bethániában élt, majd innét Galliába ment, ahonnan Marseille-be hajózott, ahol mint a város püspöke halt meg. A Pozsony- i Krónika kompozíciót a 14. században állították össze. Ekkor pedig már közel 20 éve éltek Lázár lovagok Esztergom határában. Így kézenfekvő volt a krónika szerzőjének, hogy az augsburgi csata után megcsonkított magyar katonákat, a 7 gyászmagyart a leprakórházban helyezték el. A Pozsony- i Krónika csak azt bizonyítja, hogy 1203 táján éltek hazánkban a Rend tagjai, illetve, hogy ekkor ismert volt Magyarországon a lepra, mint betegség.

Szent Márton pedig 316/317 körül született Savariában (Szombathely). Innét Paviába költözött, majd Amiensbe. Járt Milánóban, Genovában a Gallinari szigeten, majd végül Tours püspöke lett. Itt halt meg 397-ben. A Szentföldön soha sem járt a források szerint. Így ezen történetek is a misztikum világába kell sorolni.

Visszatérve a lovagrend adatolható történetéhez, a rend élén, IV. Ince pápa engedélyének következtében 1253-tól állhatott egészséges lovag, mivel addig a rend nagymestere mindig leprás lovag volt. A Szent Lázár Lovagrend IV. Sándor pápától 1256-ban nyerte új reguláját, és ettől kezdve nem Szent Bernát, hanem Szent Ágoston regulája szerint éltek a lovagok.

A lovagrend tagjai a betegápolás mellett a szentföldi harcokban is részt vettek. Az első oklevelesen ismert szentföldi csatájuk az 1244-ben lezajlott Gáza-i vagy La Forbie-i csata volt a török és egyiptomi haderő ellen.

Mivel a középkori Európában szinte népbetegség volt a lepra és a különböző bőrbetegségek, amit szintén leprának neveztek tévesen, az ezen betegeket ápoló lovagrend igen hamar eljutott Európa szinte minden részébe. Magyarországon egyes feltételezések szerint 1162-ben jelennek meg a Szent Lázár lovagok a Bakonyban, a Bakonybéli Apátság erdejében. Erre egy Pannonhalmán őrzött 1381-ben íródott országbírói oklevél utal. A lovagok első biztos okleveles említése azonban 1181-ből való, amely oklevél a lovagrend esztergomi ispotályáról szól. Itteni birtokuk nevét őrzi ma is a Szent Lázár domb. Itt temploma és kórháza állt a rendnek. Esztergomi ispotályukat 1241-ben a tatárok lerombolták. A mai Esztergom „gyepmester ház – sintérház” környékét, az egykori kivégződombot, avagy a Szent Lázár dombot vagy falu az 1950- es végén régészetileg feltérképezték. Ekkor 14-15. századi cserepek kerültek a felszínre, ami egy középkori létesítmény meglétét feltételezi. Sajnos a lovagok ispotálya és temploma nem került elő, így feltételezhetőleg a régi romokra épült rá a „gyepmester háza”. A közeli Táti út mentén pedig egy középkori temetőt tártak fel. Sinka Ferenc Pál régész szerint ez a temető az egykori Szt. Lázár konvent temetője lehetett. Bár ezt több régész is vitatja, és szerintük a közeli temető Szentistván falu temetője, mely falu egy 1272- es oklevél szerint a Szentkirályi Konventé volt. A kérdéses temető a „gyepmester házától „500 m-re van a Táti út mentén. A sírok egy részét hatalmas mészkőtömbök fedték, amik az Árpád- korból származtak. Felleltem egy képet a kérdéses sírok egyikéről. A sírt fedő lapon, egy nyélen lévő kereszt látható, amelynek szárai középtől kifelé szélesednek. A nyél tetején lévő keresztet egy körbe rajzolták bele, ami egy nagyobb körben található. Szerintem bizonyos, hogy alatta egyházi személy nyugodott. Én valószínűnek vélem, hogy a kérdéses sírban - sírokban a Szent Lázár Lovagrend tagjai nyugodtak egykoron.

Ez után Esztergomból a lovagok Budai vár közelébe költöztek át. Mivel a lovagrenden belül fokozatosan többségbe kerültek az egészséges lovagok, a lovagok társadalmi szerepvállalása is megnőtt. Így nem kell azon csodálkozni, hogy 1233-ban Szentkirályon II. Endre magyar király mellett találjuk a Szent Lázár Lovagrend esztergomi rendházának mesterét, amikor is a magyar király megerősítette a beregi egyezményt. Ezen oklevélből azonban egyértelműen kitűnik, hogy a lovagok szoros és jó kapcsolatot építettek ki a magyar királyi udvarral, és így többek között bejáratosak voltak II. András udvarába is. Így hamar kapcsolatba kerülhettek Árpád-házi II. András és Merániai Gertrúd lányával, az 1207-ben született Szent Erzsébettel is. Erich Feigle 1974-ben írt rendtörténetében olvashatjuk, hogy 1223-ban a Lázár Lovagrend egyik lovagja ment Magyarországról Thüringiába Szent Erzsébethez. Ez pedig megerősíti azt, hogy a lovagrend és a hercegnő között szoros kapcsolat volt.

Szent Erzsébet 1223-ban megalapította a Gótha-i Szent Mária Magdolna ispotályt, amely ispotály vezetésével 1229-ben a Szent Lázár Lovagokat bízta meg. Később megalapította az Eisenach-i ispotályt is, amit szintén a lovagoknak adott át. Szent Erzsébet alapítása volt a Marburgi Szent Ferenc kórház is, ahol szintén leprásokat ápoltak, de ez a kórház végül a Ferences Rendé lett.

Ebben az időben a leprások ápolása terén ugyan is komoly vetélytársa akadt a Szent Lázár lovagoknak, az 1209-ben alapított Ferences Rend által. A két rend között komoly harc dúlt a leprások ápolása terén, amit az istennek tetsző cselekedet mellett, anyagiak is motiváltak. A két rend közötti vita végére 1267-ben IV. Kelemen pápa tett pontot, amikor is elrendelte, hogy kiközösítés terhe mellett, minden belpoklosnak a Lázár Rend valamelyik kórházába kell mennie és vagonát is arra kell hagynia.

Mivel Szent Erzsébet egyaránt kapcsolatban állt a Szent Lázár és a Ferences Renddel is, nem tudható egyértelműen, hogy melyikükön keresztül került közel a leprásokhoz, avagy a belpoklosokhoz, de abból kiindulva, hogy a Ferences testvérek 1228 táján jelennek csak meg Magyarországon, éppen Esztergomban, nagyon valószínű, hogy Szent Erzsébet a Lázár lovagok által ismerkedik meg először a betegápolással és a leprásokkal.

Szent Erzsébet 1231 novemberében bekövetkezett halála után a Szent Lázár lovagok körében személye hamarosan nagy tiszteletnek örvendett. Erre jó példa, hogy a mai Erzsébet híd közelében Budán állt a lovagok egykori Szent Erzsébet ispotálya és fürdője. Ez az ispotály valahol a mai Rudas fürdő környékén állhatott. Itt kell megjegyezni, hogy ezen ispotályt a szakirodalom sokáig a Johannita Lovagrend ispotályának tekintette, de az újabb szakirodalom ezen ispotályt már nem sorolja a Johannita birtokok közé. A Szent Erzsébet ispotály temploma egyenes záródású szentélye 6 m széles volt, míg a hozzá csatlakozó

oldala 5 m hosszú volt. A templomhajó mérete pedig 10 x 8 méteres volt. A bejárat az északi oldalon volt, míg a szentélyt keletre tájolták. A templom hajója a szentélynél magasabb volt, és nem volt a kor szokásának megfelelően harangtornya sem. A lovagok 1348 és 1448 között Késmárkon is bírtak templommal és rendházzal, melynek védőszentje szintén Szent Erzsébet volt. Ezen rendház a mai Thököly vár helyén állt. Egyes szakirodalom szerint a Brassói- i Szent Antal leprakórház elődjének tartott Szent Erzsébet lepratórium, valamint a Kolozsvár- i Szent Erzsébet ispotály is a Szent Lázár lovagokhoz köthető. A fenti példák azt mutatják, hogy a Szent Lázár lovagok körében igen nagy tiszteletnek örvendett egykori jótevőjük, és annak 1235-ben történt szenttéavatása után magyarországi kultuszának elterjesztésében a lovagoknak jelentős szerepe volt.

A Szent Lázár Lovagrend tagjai Magyarországon a betegápolás mellett, kivették részüket a magyar királyok oldalán a török elleni küzdelmekből. Ott harcoltak 1396- ban a Nikápoly- i csatában, 1444-ben a Várna- i csatában és 1526- ban a Mohács- i csatában is. A mohácsi csatavesztés után a lovagok birtokainak jó része a törökök által megszállt, úgynevezett hódoltsági területre esett, így azok elvesztek a lovagrend számára. Ennek ellenére a magyar rendtartomány Nyitrai központtal 1567-ben még fent állt. Esztergom 1595-ös visszavétele után birtokaikat a lovagok nem kapták vissza, minek következtében a magyar rendtartomány megszűnt. A lovagrend Magyarországra 1922-ben tért ismét vissza, azonban 1945-ben a rendtagok legtöbbje kénytelen volt elhagyni Magyarországot. A lovagok egyik legfőbb támogatója volt a 20. század elején az 1922-ben elhunyt boldog Habsburg IV. Károly magyar király és osztrák császár. A magyar rendtartományt 1962-ben külhonban szervezték újjá, és így ismét mód nyílt a hazai rászorulókat támogatására. A lovagrend magyarországi nagyperjelségének hazatelepülésére végül 1990-ben került sor. Ettől kezdve a lovagok folyamatosan segítik a magyarországi rászorulókat. Jelenleg igen kiemelkedő részükről Tiszabura és Kétpó falvak támogatása. Ezen két település határában tábla áll a következő felirattal: „Szent Lázár Lovagrendi Közösség” hirdetve, ez által az együttműködést. A lovagrend további falvakkal is hasonló együttműködést kíván kiépíteni. Jelenleg a lovagok azon fáradoznak, hogy a máltai lovagrendhez hasonló szeretetszolgálati hálózatot építsenek ki.

A lovagok legfőbb világi patrónusuk jelenleg János Károly spanyol király, de a rendtagok között van I. Mihály volt román király és II. Simeon volt bolgár cár majd miniszterelnök is. Legfőbb egyházi patrónusa pedig Jeruzsálem, Alexandria és Antiochia melkita pátriárkája. A lovagrend nagymestere jelenleg Francisco de Borbón y Escasany Sevilla hercege.

Árpád-házi Szent Erzsébet mind a mai napig nagy tiszteletnek örvend a Szent Lázár Lovagrendben. Ennek egyik igen szép megnyilvánulása volt, hogy 2007. október 13.-án a magyarországi lovagok, mielőtt az új tagokat felvették volna Máriapócsra, elzarándokoltak Nyírbátorba az ottani minorita templomba, hogy leróják tiszteletüket Szent Erzsébet ereklyéje előtt.

Az Erzsébet Rend, kereszt és érem története

Szent Erzsébet élete ideális például szolgált – mint a késői kultusz egyik fontos eleme – az elsősorban karitatív érdemeket elismerő női érdemrendek-, elismerések megalapításánál.⁴¹ A külföldi példák között kiemelném a bajor Szent Erzsébet Rendet.⁴²

A 19. század második felétől kezdődően bekövetkezett – nagyszabású – változások, így a társadalmi-, gazdasági fejlődés a nők addigi helyzetének változását eredményezte az Osztrák–Magyar Monarchiában is. A csupán származás alapján, elsősorban jótékonyági (szociális) területeken végzett munka elismeréseként, szűk körben adományozott **Csillagkereszt Rend** már nem volt elegendő a hölgyek (differenciált) elismerésére. Más európai országokhoz hasonlóan, egyre inkább felmerült – valódi – női érdemrend-, kitüntetés létrehozásának igénye. Olyan elismerés, amely az eddigieken túl pl. az oktatásügy-, egészségügy területén érdemeket szerzett, különféle társadalmi osztályokhoz tartozó hölgyek számára – szárazási-, vallási stb. megkötöttségek nélkül kiadható lenne.

A korszerű női elismerések megvalósítására (ténylegesen) I. Ferenc József (1848-1916) 50. uralkodói évfordulója látszott alkalmasnak (1898-ban). E tárgyban megtörténtek az előkészületek. A tényleges alapítást azonban egy tragikus esemény közvetlenül befolyásolta. Erzsébet császárné- és királyné, 1898. szeptember 10-én merénylet áldozata lett. I. Ferenc József, 1898. szeptember 17-én hozta létre (most már a tragikus körülmények között elhunyt nejeire is emlékezve), annak védőszentje, magyarországi (thüringiai) Szent Erzsébet tiszteletére az **Erzsébet Rendet és az Erzsébet Érmét**.

*„A legmélyebb fájdalomtól lesújtva, azon pótolhatatlan veszteség következtében, mely Engem, Házamat és népeimet forrón szeretett Hitvestársam Erzsébet Császárné és királyné hirtelen elhunytá által ért és azon szándéktól vezéreltetve, hogy az elhunynak maradandó emléket alkossak, egy női érdemrend alapítását határoztam el, melyet mélyen gyászolt, Istenben boldogult hitvestársam emlékezte iránti kegyelethől és az ő védőszentje thüringiai Szent Erzsébet tiszteletére Erzsébet-rendnek nevezem el. A jötevés és embertársai fájdalmainak enyhítése volt az, mire a megboldogult egész életén át törekedett, szolgáljon tehát az újjonnan alapított rend is arra, hogy általa oly érdemek nyerjék el jutalmokat, melyeket asszonyok és hajadonok különböző hivatási körökben vagy pedig a vallás, emberszeretet és jótékonyág terén szereztek maguknak. A renddel egy érem is áll kapcsolatban, mely Erzsébet Éremnek lesz nevezendő.”*⁴³

Az uralkodó ugyanakkor hagyta jóvá az új rend előterjesztett Alapszabályait, amely 16 szakaszból (a továbbiakban: sz.) állt. Ez szólt az uralkodó adományozási jogáról (1. sz.), a fokozatokról (2. és 9. sz.) Tartalmazta az inszignia leírását (3., 4. és 8. sz.). Foglalkozott a jelvények halál utáni visszaadásával-, illetve a vissza nem adás kérdéseivel. (5–7. és a 9. sz.). Előírta a rendjelvények viselését (10. sz.), az oklevelek kiadását (11. sz.). Intézkedés történt a Rend ügyeit vezető Rendi Irodáról. (12. sz.) és a közreműködő rendi tisztviselőkről. (13. sz.). Érintették az egyébként – általánosan is érvényesülő – elvesztési előírásokat is. (14. sz.)⁴⁴

Maga a Rend kezdetben három fokozatból állt: nagykereszt-, I. osztály-, II. osztály.

1918. április 30-án alapította IV. Károly király az „Erzsébet-rend első osztálya a csillaggal” elnevezésű (a nagykereszt és az első osztály közötti) fokozatot. Ezt csak olyan belföldi hölgyek kaphatták meg, akik már tulajdonosai voltak az I. osztálynak. Külföldiek esetében ez a korlátozás nem érvényesült.⁴⁵

Ugyanakkor hozta létre az uralkodó az Erzsébet Keresztet.⁴⁶ Ez a II. osztály-, illetve az Erzsébet Érem közötti – „alsóbb” - elismerési kategória volt.

Ezekkel a bővítésekkel megfelelően differenciált női elismerési rendszer jött létre az Osztrák – Magyar Monarchiában.

⁴¹ Például vö.: 800 Jahre Deutscher Orden. Gütersloh – München, 1990. Red: Arnold, Udo – (Adrian-Werburg, Irmtraud – Kabus, Ronny – Kluxen, Andrea) 18-23. pp. I. 2. 1. - I. 2. 10. szám

⁴² Destouches, Ernst, von: Geschichte des Königlich Bayerischen St. Elisabethen – Ordens. München, 1873.

⁴³ Budapesti Közlöny, 1898. szeptember 18. Nr. 215. 1. p.

⁴⁴ „Az Alapszabály”. Schönbrunn, 1898. szeptember 17. „Budapesti Közlöny” 1898. szeptember 18. Nr. 215. p. 2. p.

⁴⁵ Legfelsőbb kéziratok az alapításról dr. Wekerle Sándorhoz, báró Burián Frigyeshez. „Budapesti Közlöny” 1918. Május 7. Nr. 105. 1. p.

⁴⁶ Legfelsőbb kézirat az alapításról báró Burián Frigyeshez. „Budapesti Közlöny” 1918. május 7. Nr. 105. 1. p.

A Rendi Iroda élén (rendi kancellárként) az uralkodóház- és a külügyek – mindenkori – minisztere állt. A további tisztségviselők: a rendi kincstárnok és a kancellista is a külügyminisztérium állományából kerültek ki.⁴⁷

A Rend első kancellárja azonban – az alapszabályokkal ellentétben, kivételesen – gróf Bellegarde Ferenc, Erzsébet királyné főudvarmestere volt.⁴⁸

E kitüntetéscsoportot – eredetileg – az uralkodó adományozta, ő írta alá az adományozási okmányokat, amelyeket a Rend kancellárja ellenjegyzett.

IV. Károly király (1916-1918) 1916. december 29-én kelt Legfelsőbb kézirat-a alapján, 1917. januárjában póttrendelkezés jelent meg a „Statutum”-hoz, megváltoztatva annak első szakaszát. Eszerint e kitüntetések adományozási joga ezentúl a császárné-királynét, mint a Rend nagymesternőjét illette meg.⁴⁹ A Rendi kancellár méltóságát pedig ezután az uralkodóné főudvarmesternőjének tisztségével kötötték össze.⁵⁰

A rend tagjai német-, illetve magyar nyelvű adományozási okmányokat kaptak a kitüntetésekkel párhuzamosan.

A Rend tagjai magukat a rend (különböző fokozatú) hölgyeinek nevezhették. Például az Erzsébet Rend I. osztályú hölgye (Dame des Elisabeth-Ordens I. Klasse).⁵¹

Az Osztrák–Magyar Monarchia rendjelei és kitüntetései sorában az Erzsébet Rend megelőzte a (nagy múltú) Csillagkereszt Rendet.⁵²

Az Erzsébet Rend első kitüntetettje az uralkodóné bizalmas udvarhölgye, gróf Sztáray Irma volt (aki egyébként halála órájában is Erzsébet mellett állt). Őt az alapítás napján nagykereszttel ismerték el.⁵³ Erzsébet udvartartása felosztatásakor (az uralkodóné mellett odaadással teljesített hű szolgálataik jutalmául) gróf Festetics Mária udvarhölgy és Ferenczy Ida felolvasónő a Rend első osztályát nyerték el. Az Erzsébet Ermet ugyanekkor Kreuz Anna kamarai ruhatárosnőnek adományozták.⁵⁴

Az Erzsébet Rend, illetve az Érem első – nagyobb szabású – adományozására 1898 novemberében került sor, a Magyar Szent Korona országainak Vörös Kereszt Egylete körüli érdemek elismeréseként (egyébként I. Ferenc József 50. uralkodási jubileumával összefüggésben). Ekkor hét fő, például gróf Zichy Nándorné egyleti társelnöknő, özv. gróf Teleki Sándorné egyleti első alelnöknő, gróf Pejachevich Lászlóné egyleti második alelnöknő, gróf Esterházy Istvánné, a pozsonyi választmány elnöknője. Gróf Schweitzer Gyuláné, a kolozsvári választmány elnöknője kapott I. osztályú Erzsébet Rendet. A II. osztályt ekkor adományozták első ízben. A tizenhét kitüntetett között volt például Rupp Zsigmondné központi választmányi tag, a Budapest II. kerületi választmány elnöknője, báró Szentkereszty Stefánia, a kézvisárhelyi választmány elnöknője, Nussbaccher Frigyesné, a besztecei fiókegylet elnöknője, özv. Inczédy Sámuelné kolozsvári választmányi tag. Ekkor két Erzsébet Ermet is kiadtak. Ez utóbbi elismeréseket Brunner Matróna, a szerzetes ápolónők főnöknője, illetve Ruttkay Irma, a budapesti Ápolónő Intézet vezetőnöje kapta meg.

Az Erzsébet Rend első osztálya a csillaggal elnevezésű fokozatot csak egyszer – 1918. augusztus 16-án – adományozták. Ekkor három hölgynek: nagykálói Kállay Erzsébetnek, a császárné és királyné udvarhölgyének, Rex Anna grófnőnek, a szász királyi udvar főudvarmesternőjének, illetve Finck Marianne bárónőnek, Mária szász hercegnő főudvarmesternőjének.⁵⁵

Az Erzsébet Keresztnek csupán egy kitüntetettje volt – 1918. június 18-án – Glasser Franciska, az irgalmas rendi nővérek főnöknője.⁵⁶

⁴⁷ „Alapszabály” 12 – 13. szakaszok. „Budapesti Közlöny” 1898. szeptember 18. Nr. 215. 2.p.

⁴⁸ I. Ferenc József – írja – hogy „Nőmmel való benső kacsolatát kifejezésre juttassam.” „Budapesti Közlöny” 1898. szeptember 23. Nr. 219. 1. p.

⁴⁹ „Budapesti Közlöny” 1917. január 5. Nr. 4. 1. p.

⁵⁰ Felszeghy Ferenc – Rátvay Imre – Petrichevich György – Ambrózy György (szerk. biz.) (a valódi szerző: Rainer Rezső) : A rendjelek és kitüntetések történelmünkben. Bp. é. n. (1943.) 342. p.

⁵¹ Proházká, Roman : Österreichisches Ordenshandbuch. Bd. 2. München, 1979. 298. p.

⁵² Mericka, Václav: Orden und Ehrenzeichen der österreichisch – ungarischen Monarchie. Wien – München, 1974. 144. p.

⁵³ Schönbrunn, 1898. szeptember 17. „Budapesti Közlöny” 1898. szeptember 18. Nr. 215. 2. p., „Vasárnapi Ujság” 45 (1898.) 39. (szeptember 25.) 678. p.

⁵⁴ Bécs, 1898. szeptember 21. „Budapesti Közlöny” 1898. szeptember 24. Nr. 220. 1. p., „Vasárnapi Ujság” 45 (1898.) 40 (október 2.) 696. p.

⁵⁵ Österreichisches Staatsarchiv – Abt. Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Departement für Ordensangelegenheiten: Archiv des Elisabeth-Ordens. Bücher I. Mitgliederliste

⁵⁶ Österreichisches Staatsarchiv – Abt. Haus- Hof- und Staatsarchiv, Departement für Ordensangelegenheiten Archiv des Elisabeth-Ordens. Bücher I. Mitgliederliste

Ékkövekkel kirakott (gyémántdíszítményes) nagykeresztet két alkalommal adományoztak. 1899-ben Augustza Viktória német császárné- és porosz királynénak, illetve 1904-ben Alexandra Nagy Britannia- és Írország királynénak.⁵⁷

Az Osztrák–Magyar Monarchia kitüntetés-adományozási gyakorlatára nagyon jellemző volt a bürokratizmus, illetve az elhúzódó ügyek. Ez alól – természetesen – a női elismerések sem voltak kivételek. E vonatkozásban jó példa gróf ráday Ráday Sámuelné szül. Szirmay Alice palotahölgy, ikladi lakos, akit az I. osztályú Erzsébet Renddel kívántak elismerni.⁵⁸ Ez a kitüntetési eljárás még 1917. augusztus 28-án indult Patay, Pest–Pilis–Solt–Kiskun vármegye és Kecskemét t. h. város főispánjának – a miniszterelnökhöz intézett – javaslatával. A főispán a kitüntetendő hölgy érdemeinek ismertetésekor szólt arról, hogy a hölgy, a lakóhelye közelében álló Domony községben – a háború eleje óta – nagyobb hadikórházat állított fel. Ennek költségeit részben saját erejéből, részben pedig az általa e célra rendezett gyűjtés eredményéből fedezte. A kórház vezetését a háború kezdetétől ellátta.

A korábbi érdemek között kiemelte, hogy „*alapvető szerepe volt*” a kecskeméti nagy földrengés által okozott károk helyreállításában az általa indított és vezetett társadalmi mozgalomnak. Ennek eredményeként a virágzó város a súlyos elemi csapást aránylag hamar kiheverte. Saját anyagi hozzájárulásán túl gyűjtést rendezett a Pest vármegye által Vácott, a rokkant katonák foglalkoztatására megvett Kobrak gyárban dolgozó munkások lakásainak felépítésére. A javaslattevő szerint – a kitüntetendő – „*a vármegye területén folyó bárminemű jótékony és nemes célú mozgalom tevékeny résztvevője*”.⁵⁹

A miniszterelnök – a kitüntetési javaslat alapján – 1917. szeptember 20-án tett előterjesztést a Minisztertanács-hoz, amikor is kérte a tagok hozzájárulását a királynéhoz való előterjesztés ügyében. Ez megtörtént, a miniszterelnök előterjesztette a legfelsőbb elhatározás tervezetét, illetve annak német nyelvű fordítását is.⁶⁰ Mivel a kitüntetettnek talán kicsit „túlságosan sok” érdeme volt, így az első világháborút megelőző időkben, illetve az első világháború időszakában is, ez – végül – némi bonyodalmakat okozott. A királyné – időközben – ugyanis magáévá tette az uralkodó azon álláspontját, hogy a háborúval akár közvetve-, akár közvetlenül szerzett érdemeket **Hadikereszt polgári érdemekért** kitüntetéscsoporttal lehet elismerni. Mivel a javaslatban különösen hangsúlyozták – kitüntetendő – hadirokkantügy körüli érdemeit, ezért „*zavar keletkezhet*” az Erzsébet Rend adományozása körül.⁶¹

Patay főispán (1918. szeptember 18-án) ismételten írt a miniszterelnöknek. Utalt korábbi felterjesztésére, s utalt arra a tényre, hogy amennyiben az I. osztályú Erzsébet Renddel való kitüntetés „*elvi okokból nem volna lehetséges*” – különös tekintettel a domonyi hadikórház körüli érdemekért – az elismerés alternatívaként az I. osztályú Polgári hadi Érdemkeresztrel való kitüntetést javasolja.⁶²

Wekerle Sándor (1918. szeptember 20-án) e tárgyban felhivatalos levelet írt gróf Esterházy Sándornak, az uralkodóné főudvarmesterének. Ebben ismételten javasolta az Erzsébet Rend I. osztályának, illetve alternatívaként az I. osztályú Polgári hadi Érdemkereszt adományozását.⁶³

A korabeli viszonyokra jellemző módon, Zita királyné csak 1918. október 31-én írta alá Wekerle Sándor magyar miniszterelnöknek 1917. szeptember 21-én kelt előterjesztését.⁶⁴

1918. december 16-án – tekintettel az időközben bekövetkezett rendszerváltozásra – a Magyar Köztársaság bécsi Követsége beadvánnyal fordult a miniszterelnökhöz gróf Ráday Gedeonné született Szirmay Alice részére adományozott I. osztályú Erzsébet Rend ügyében. Ebben az iratban arról írnak, hogy az 1918. október 31-én kelt Legfelsőbb Elhatározás után, az Erzsébet Rendi Iroda (1918. december 10-én kelt átiratával) megküldte a Bécsi Magyar Követségre az I. osztályú Erzsébet Rendet, a vonatkozó rendi értesítvényt, a „Nyilatkozatot” és a személyi táblázatot. Ezeket megfelelő kitöltés után visszakéri.⁶⁵

⁵⁷ Österreichisches Staatsarchiv – Abt. Haus- Hof- und Staatsarchiv, Departement für Ordensangelegenheiten Archiv der Elisabeth-Ordens. Bücher I. Mitgliederliste

⁵⁸ Magyar Országos Levéltár K 26. Miniszterelnökségi Levéltár, Miniszterelnökség – Központilag iktatott és irattározott iratok. 1233. csomó 1920. XI. tétel 245. szám

⁵⁹ Uo. – 106/biz. szám F. I. Patay főispán levele Wekerle Sándor miniszterelnökhöz. (gépirat)

⁶⁰ Uo. Az 1917. szeptember hó 20. minisztertanács hitelesített jegyzőkönyvének kivonata (gépirat), A 3268/ M. L. számnál található az „Alleruntertanigster Vortrag, Budapest, 1917. szeptember 25

⁶¹ Uo. 73/25. szám a császárné és királyné főudvarmesterének levele Wekerle Sándor miniszterelnökhöz. Wien, 1917. október 5. (gépielt)

⁶² Uo. 7932. szám / fi. 1918. (Bizalmas) Budapest, 1918. szeptember 12

⁶³ Uo. 4093/ 1918. Wekerle Sándor levele gróf Esterházy Sándorhoz. Budapest, 1918. szeptember 20

⁶⁴ Uo. Schönbrunn, 1918. október 31

⁶⁵ Uo. 6399/1918. 203. szám / közig. / 1918. A Magyar Népköztársaság Követségének levele a Magyar Miniszterelnökségnek. Bécs, 1918. december 16

A beadvány tárgyában keletkezett miniszterelnökségi iratborítón a következő szöveg olvasható: „**A bekövetkezett események óta hasonló ügyekben követett gyakorlatra való tekintettel a kitüntetésnek a Budapesti Közlönyben leendő közlése mellőzendő és a kitüntetés adományozásáról gróf Ráday Gedeonné egyszerűen értesítendő volna.**”⁶⁶

Ugyanitt olvasható egy 1919. január 3-án kelt, gróf Ráday Gedeonnénak címzett levél fogalmazványa. Ebben értesítik a kitüntetés és a hozzá tartozó dokumentumok megküldéséről. Kéri továbbá, hogy az utóbbiakat a megfelelő kitöltés és aláírás után a Magyar Köztársaság Bécsi Követségéhez küldje vissza.⁶⁷ Az ügy végleges befejezésére, a kitüntetés, a dokumentumok megküldésére azonban – ismeretlen okokból – most sem került sor. Egy későbbi időpontban (1919. december 27-én) a Bécsi Magyar Követség – a főkonzul – írt a miniszterelnökséghez, miszerint az 1918. december 16-án kelt átiratban kért nyilatkozatot és a személyi táblázatot mielőbb küldjék meg.⁶⁸

A Miniszterelnökségen ezt követően foglalkoztak csak – immár érdemben – az üggyel. Megjegyzésre került, hogy bár a Rendelvény már 1919. január 3-án elkészült, „**kiadását ismeretlen okból mellőzték.**”⁶⁹ Egyidejűleg megküldték a kitüntetettnek a rendjelet, s a vonatkozó dokumentumokat. Az aktaborító belső oldalára felragasztott ajánlási blankettán a bélyegzőlenyomat dátuma 1920. március 20.⁷⁰ Erről a tényről értesítették a Magyar Királyság bécsi Követségét is.⁷¹

A rendjel átadásával kapcsolatos – belügyminiszteri – kísérőlevél szövege például a következő volt:

„Nagyméltóságú Grófnő !

Ő Császári és Apostoli Királyi Felsége f. évi február hó 1-én kelt legfelső elhatározásával Nagyméltóságodnak a közjótékonyág terén szerzett érdemei elismeréséül az I. osztályú Erzsébet rendet legkegyelmesebben adományozni méltóztatott.

Van szerencsém erről Nagyméltóságodat szíves tudomás vétel végett tisztelettel értesíteni.

Fogadja Nagyméltóságod kiváló tiszteletem nyilvánítását.”⁷²

Jelen helyen csak utalok az adott elismerések tulajdonosai (egyáltalán nem széles körben fennmaradt) ikonográfiája-, illetve rendjelvényekkel ékesített címerei további kutatásának fontosságára.

Áttekintve az Erzsébet Rend (és a hozzá kapcsolódó elismerések) adományozási gyakorlatát, megállapítható, hogy mindvégig ritkán adományozott elismerésekről van szó, valamennyi fokozat-, változat esetében. Ezek az elismerések végül összességében nem változtatták meg a hölgyek irányába elgondolt, szélesebbnek szánt kitüntetés-adományozási gyakorlatot. A nagykeresztet – túlnyomórészt – uralkodóházak nőtagjai (többségükben külföldiek) kapták, részben bizonyos protokolláris viszonzási formában. Az I. és a II. osztályt is elsősorban a felsőbb társadalmi osztályokhoz tartozó hölgyek kapták. Itt azonban bizonyos értelemben gyakran „valódi érdem” – legtöbbször karitatív – elismeréseként. A kereszt és az érem elvileg az alsóbb társadalmi körökből származó nők számára is elérhető volt. Döntően itt egészségügyi-, karitatív érdemek jutalmazásáról volt szó. Összességében is megállapítható a többnyire karitatív (esetleg vallási) érdemekért való adományozás.

Megjegyzem, hogy ezeket az elismeréseket például az egyébként „kitüntetésesőt” jelentő 1898-as és 1908-as (50. és 60. uralkodói jubileumok) éveiben is meglehetősen szerény keretek között adományozták

⁶⁶ Uo. 6399/E irat borítóján

⁶⁷ Uo. iratborítón

⁶⁸ Uo. 245. szám – 203. Közig. Számhoz / 1918. Főkonzul levele a Miniszterelnökséghez. Bécs, 1919. december 27. (gépelt)

⁶⁹ Uo. Iratborító, aktában

⁷⁰ Uo. Iratborító, aktában

⁷¹ Uo. Iratborító, aktában. Az értesítés fogalmazványa. Budapest, 1920. március 27

⁷² Magyar Országos Levéltár P 369. Az Apponyi család levéltára, I. családtagok iratai. Apponyi Lajosné Scher Thoss Margit (1848-1931) iratai. 1. csomó c./ kitüntetési okmánya. Perczel Jenő levele gróf Apponyi Lajosné született Scherr Thoss Margit grófnőhöz. 787. szám / Eln.

- Budapest, 1899. február 7

1. táblázat

1898.	Fokozat			
	nagykereszt	I. osztály	II. osztály	Érem
hazai:	16	47	67	12
külföldi	3	1	1	2
összesen:	19	48	68	19 ⁷³

2. táblázat

1908.	Fokozat			
	nagykereszt	I. osztály	II. osztály	Érem
hazai	---	27	83	23
külföldi	9	5	4	10
összesen:	9	32	87	33 ⁷⁴

3. táblázat (1898–1918) Valamennyi adományozás áttekintése⁷⁵

fokozat	hazai külföldi kitüntetett		összesen	gyártott jelvény
(1) nagykereszt gyémántdíszítménnyel	---	2	2	2
(2) nagykereszt	36	45	81	81
(3) I. osztály a csillaggal	1	2	3	23 (csak bronzból)
készültek)				
(4) I. osztály	274	58	382	278 (ebből 40 bronz
(5) II. osztály	462	38	500	428
(6) Kereszt	1	---	1	50
(7) Érem	163	45	208	262 ⁷⁶

Áttekintve az Erzsébet Rend és a hozzá kapcsolódó elismerések szimbólumait, valamennyi jelvényen látható a névadó – minden időben rendkívül népszerű női szent – Szent Erzsébet, jobbra néző portréja. Maga

⁷³ A táblázat összeállításánál figyelembe vettem: Magyar, Gábor: Eine Statistik der Verleihungen des Elisabeth-Ordens. „ Zeitschrift der Österreichischen Gesellschaft für Ordenskunde „ 2 (1991) 3. August Nr. 4. (A továbbiakban: Magyar i. m.)

⁷⁴ Magyar i. m.

⁷⁵ Megjegyzendő, hogy a rendjelvények, egyes, az első világháború idején készült bronzpéldányok kivételével aranyból készült, illetve arany és ezüst anyagból. A Kereszt és az Érem, pedig ezüstből

⁷⁶ Magyar i. m.

a kereszt stilizált kialakítása rózsakereszt, a keresztzárak között, illetve a kereszt és az érmen megjelenik a rózsza. Ez Erzsébet attribútuma. Ez utalás a híres rózsacsodára. A keresztzárak piros–fehér–piros színezése Ausztriára utal. A rendi kereszt megjelenik a csillagon, illetve az érme előlapján is, tehát valamennyi inszignian.

A nagykereszt és az első osztály jelvénye azonos arany szalagcsokorról függ le, színezésük arany. Viselési módjuk eltér. A nagykeresztet ú. n. vállszalagon, az I. osztályt viszont ú. n. női csokorszalagon hordták. A II. osztály jelvényén nincs fém szalagcsokor, színe ezüst.

A gyémántdíszítményes rendjelvényeket a bécsi Rothe cég állította össze.⁷⁷ Az Alexandra angol királynénak 1904-ben adományozott jelvény és csillag a következő jellegzetességeket mutatja. Aranyból készült, gyémántokkal kirakott szalagcsokorról – amelyhez arany hordkarika kapcsolódik – lefüggő, aranyból készült rendjelvény (amely jellegét tekintve) megfelel az általánosan adományozott nagykereszt jelvényének. Azonban a középmedallion, elő- és hátlapja, illetve a keresztzárak között elhelyezett rózsák kivételével, amelyek az általános jelvényekhez hasonlóan, arany-, zománc kivitelűek, az előlapon az egész felület ékkövekkel kirakott. A kitüntetés színei, jellegének megfelelően, gyémántot, rubinokat, illetve csiszolt gránátkövet használtak fel a díszítéshez. Megjegyzem, hogy a káprázatos darab hátlapján jól látszik a korabeli – rendkívül színvonalas – kövfoglalási technika.

E gyémántdíszítményes rendjelvény szalagja hiányosan maradt korunkra. A vállszalag hiányzik, csupán a rávaló szalagozetta van meg.⁷⁸

Az ehhez a jelvényhez tartozó rendi csillag is megfelel az általánosan adományozott, a nagykereszthez tartozó rendi csillagnak. Azonban anyagában, kivitelében teljesen eltér attól. A csillag ezüsből készült, hátlapja aranyozott, rajta arany tű van. A rendi csillagra helyezve megismétlődik a rendi kereszt motívuma. Azonban a középmedalliontól, illetve a keresztzárak közötti rózsadíszítéstől eltekintve, amelyek megfelelnek a többi rendi csillagon elhelyezett jelvénynek (arany zománcozva), az egész csillagfelület – egyébként pazar kivitelben – ékkövekkel borított. Itt is a jelvények színeinek megfelelően gyémántokat, rubinokat, csiszolt gránátköveket használtak.⁷⁹

A rendjelvények keresztje ú. n. rózsakereszt (egyenlőszárú kereszt). A keresztzárak maguk stilizált rózsaszirmok. Ezek három részből állnak. A két külső, kifelé hajló rész vörös, a középső szíromlap fehér zománccal ékes. A keresztzárak között, zöld zománcozású levelekkel, vörös rózsaszirmokkal borított rózsza ágacskák vannak.

Az előlap középmedallionjában, arany szegélyben, arany gyöngy-gyűrű, majd ismét arany szegély következik. Benne, fehér zománc alapon Szent Erzsébet koronás-, glóriás-, jobbra néző- arany mellképe. A megegyező kialakítású hátlapon, a középmedallionban, arany E (=ELISABETH) betű, alatta zománcozott rózsza.

A nagykereszt, az I. osztály a csillaggal, illetve az első osztály keresztjei arany szalagcsokorról függenek le, színük anyaguknak megfelelően arany.

A nyolcágú, ezüst, brillantírozott rendi csillagra a feni (keresztjelvényt) erősítették.

A második osztály jelvénye, nem fém szalagcsokorról lefüggő inszignia. Fémrészei ezüstsínűek, a keresztzárak közötti rózsák zománczatlanok. Ennek a keresztnek, ezüst hordkarikái vannak.

Egyébként a fenti jelvények, alakban-, méretben egyezők.

Az Erzsébet Kereszt jelvénye, méretben valamivel kisebb volt az előző keresztelnél. Az ezüsből készült kereszt felülete nem volt zománcozva.

Az Erzsébet Érem is ezüsből készült. Előlapján a Rend jelvényének képe, hátlapján E (= ELISABETH) betűvel, alatta rózsza.

Az elismeréscsoport szalagjának színe fehér volt, szélein egy–egy vékony cseresznyevörös csíkkal. A nagykeresztek jelvényeinél vállszalag, a többi inszignianál (esetenként némiképpen eltérő kivitelű, méretű) ú. n. női csokorszalag került felhasználásra.

A kitüntetéscsoport tokja vörös színű, közepén az ú. n. kis címer, a sarkokban E (= ELISABETH) betűkkel., oldalon vonallal. A díszítések ezüst színűek.

Kihangsúlyozandó, hogy a kitüntetéscsoportra (a kereszt és az érme kivételével) nagyon szigorú visszaadási kötelezettség érvényesült a kitüntetettek halálát követően. E visszaadott, illetve a legyártott, de

⁷⁷ Magyar i. m. 22. p. 10. lábjegyzet

⁷⁸ *Patterson, Stephen*: Royal Insignia. British and Foreign Orders of Chivalry from the Royal Collection. London 1996. 4., 80. p.

46. szám, 81 p. bal alsó kép (előlap), 82. p. jobb alsó kép (hátlap) illusztráció. A továbbiakban: Patterson i. m.

⁷⁹ Patterson i. m. 80. p. 46. szám, 81. p. jobb oldali alsó kép (a hátlap)

ténylegesen ki nem adott rendjelvények döntő részét – különböző időpontokban – lényegében folyamatosan, időről-időre beolvasztották.

Így 1919. december 13-án a bécsi Hauptmünzamt-nál. A későbbiekben 1921. május 23-án, 1937-ben és 1941-ben is történtek beolvasztások. 1945-ben az akkor fellelhető „készlet” a szovjet Vörös Hadsereg hadizsákmánya lett.⁸⁰

A bemutatott elismeréscsoport esetében is készültek – a kitüntetettek által „privát” megrendelt (különbféle kivitelben előállított) miniatűrök is. Például ismeretes az Erzsébet Rend II. osztályának (1900 után) ezüsből, zománcozva készített miniatűrje.⁸¹ Ugyancsak ismeretes az Erzsébet Érem (1900 után) ezüsből készített miniatűrje is.⁸²

Hangsúlyozandó, hogy mindennek tükrében, eredeti, ténylegesen adományozott inszigniak alig maradtak (maradhettek) fenn. A napjainkban sokfelé fellelhető, illetve árveréseken, s más piaci kínálatban szereplő jelvények legnagyobb részét, az 1950-es-, 1960-as évek-, illetve azóta készítették. E másolatokat, hamisítványokat stb. különféle osztályokból, különféle kivitelekben is készítették. „Természetesen” itthon és külföldön is gyakran „eredetiként” lehet beszerezni – gyakran nem kis pénzért – ezt az anyagcsoportot.

⁸⁰ Magyar i. m. 21-22. pp.

⁸¹ Gattinger, Karl – Stolzer, Johann. Klein, aber fein. Miniaturen und Reduktionen österreichischer Orden und Ehrenzeichen. Wien 2004. 61. p. 7.1. szám, 60. p. felső sor, bal oldali illusztráció

⁸² Uo. 61. p. 7. 2. szám 60. p., felső sor, középső illusztráció

**„Szent Erzsébet Asszony életéről
Emlékezzünk sok jó tételéről.
Mi is őtet kövessük, azon legyünk,
Amit benne dicsérünk, cselekedjünk.**

**Születék Erzsébet jó órában,
Királyi atyátul székes várban.
Mikor kezdett szólani nevekédvén,
Első: Jézus szent neve vala nyelvén.**

**Szegényeknek egyszer téli időben
Alamizsnát hordott kötényében:
Mikor atyja korholá, ő szavára
Kenyérkéből csupa friss rózsá vála.**

**Mindenét elosztá szegényeknek,
Alamizsnát adván mindenknek.
Hogy kivették özvegyen jószágából,
Mégis jót tett fonásából.**

**Boldog szent halálán örülének
Az angyalok s szépen éneklének,
Háza felett daloló madárképpen
Dicsérték a jó Istent szentjében.”**

Náray: Lyra Coelestis (1695)

II. FÜGGELÉK

Tóthné Pálmai Katalin textilművész Szent Erzsébet ciklusa

A Szent Erzsébet Emlékezés méltó zárásaként szeretném bemutatni Tóthné Pálmai Katalin textiltervező művészt; évtizedekig textiltervezőként dolgozott, míg néhány évvel ezelőtt a szövésbe és a selyemfestésbe is beleszeretett. Selyemfestési technikáját maga kísérletezte ki, s képeinél ennek minden lehetséges festési módja felfedezhető, mint például a batikolás, márványerezés, futtatás. A színek talán a selymen tudnak legszebben átmenetet képezve egymásba olvadni, s ezzel valami különös légyságot adnak a képeknek.

A művésznő – a rendezvényszervező Újváry Zsuzsanna kérésére – kifejezetten erre az alkalomra készítette az itt látható hét részből álló selyemfestmény sorozatot, amely Árpád-házi Szent Erzsébet életének főbb jeleneteit mutatja. A néző a képeket keretező gótikus ablakmotívumon keresztül tekinthet vissza a nagy magyar szent életébe. A kereszt és a rózsza mindegyik festményen közös szimbólumként fedezhető fel, hiszen életének minden főbb mozzanatában jelen van. A rózsza sokrétű jelképén érthetjük Erzsébet messi földön híres szépségét, életszeretetét, szerelmét, és a legismertebb csodája is ehhez köthető, de a középkori kódolt szimbolikában a krisztusi szenvedéseket is jelenti. Hasonlóképpen a kereszt is többsíkú értelmezést kap: a Krisztus-csodát, a krisztusi szenvedéseket és Erzsébet szenvedéseit, önfeláldozását és szerzetesi életét.

1. Az első kép azt ábrázolja, amikor édesapja, II. Endre magyar király a négyéves kislányát a thüringiai grófnak ígérve gazdag hozománnyal elküldi. Erzsébet érzékenyen búcsút vesz családjától, otthonától, miközben a távolban már felsejlik leendő otthona, Wartburg vára. A kislány feje fölött halványan megjelenő glória jövőbeli élete szentségére utal, ahogyan a további képeken is így láthatjuk.

2. A második festményen a művész a bekövetkező boldog házasságot ábrázolja, az ifjú pár szépsége és ragyogása igaz szerelmi frigyüket is jelképezi. Pálmai Katalin hűen visszaadja Erzsébet valódi szépségét, ami egyúttal szimbolikus is, hiszen a középkorban a szép, a jó és az igaz hármasságát, összhangját a tökéletesség megtestesülésének tartották. A háttérben lévő kereszt előrevetíti a hús-vér házasság után bekövetkezett égi házasságot is. Ilyen értelemben egyszerre látható Erzsébet két jegyese, Krisztus és Lajos.

3. Erzsébet legismertebb csodáját jeleníti meg a következő festmény, amikor a szegényeknek vitt kenyeret télvíz idején. Mikor férje kérdőre vonta, hogy mit tart a kezében, Erzsébet így válaszolt: rózsákat. S láss csodát, Isten kiválasztottját valóban nem hagyta szégyenben, mert a férj a kendőt elhúzván cipők helyett valóban rózsákat látott.

4. A ciklus negyedik darabja Szent Erzsébet másik híres csodáját jeleníti meg; Erzsébetet, amikor egy leprást fürdetett s fektetett ura házába, irigyei beárulván, férje ismét kérdőre vonta. Azonban amikor Lajos lerántotta a takarót a leprásról, a vérző Krisztust látta maga előtt. A gróf e csoda hatására térdre borult, miközben érezte és érzékelte felesége kiválasztottságát.

5. Az ötödik képen a várandós Erzsébet fájdalmas búcsút vesz szeretett férjétől, aki keresztes háborúba indul. Megfigyelhető, hogy a család, miközben a két kisgyermek egymásba, illetve szüleibe kapaszkodik, egy körre olvad.

6. Erzsébet férje halála után végleg lemondott világi életéről, s harmad rendi ferences szerzetes lett. Ezt szimbolizálja az a jelenet, amikor földi koronáját a lépcsőre teszi, s helyette gyóntatójától és lelki vezetőjétől, a különösen szigorú Konrád atyától elfogadja a feléje nyújtott cingulust.

7. A sorozat utolsó jelenetén Erzsébet halálát láthatjuk. A legenda szerint ekkor csodás égi madarak énekeltek neki és a szent virágillattal körbevée elszenderedett és Isten országába jutott.

MEGHÍVÓ

Szeretettel meghívjuk a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület és az esztergomi Árpád-házi Szent Erzsébet születésének 800. évfordulójára tartandó Emlékülésünkre.

Az ülés tervezett műsora:

Ünnepi megemlékező beszéd, néhány előadás Szent Erzsébettel kapcsolatban, az iskolai kórus hangversenye, valamint művészeti kiállítás.

Az emlékülés helye: Árpád-házi Szent Erzsébet Középiskola,
Díszterem, 2501. Esztergom, Mindszenty tér 16.

Az emlékülés ideje: 2007. november 16.

Tisztelettel kérjük a szakembereket, hogy jelentkezzenek előadásra 2007. július 1-ig a szervezőnél (előadás címmel és rövid összefoglalójával).

A Kollégákat kérjük, hogy az Emlékülésen való megjelenésükkel tisztelegjenek a magyarság és Európa egyik legnagyobb szentje előtt.

Bp, 2007. május 29.

A ZMTE nevében a szervező, dr. J. Újváry Zsuzsanna
egy. Docens
(znte@freemail.hu)
(zsujvary@freemail.hu)

1207

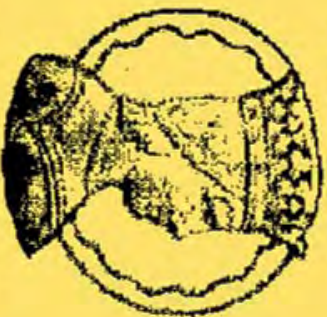
2007

ÁRPÁD-HÁZI

SZENT

ERZSÉBET

EMLÉKÉV

Az Árpád-házi Szent Erzsébet Középiskola előzményei az 1860-as évekig nyúlnak vissza. Ekkor telepedt le Esztergombán a Szemerei Igazságszolgáltatási rendje. Az 1948-as államoktás után rövidesen a rend működési engedélyét is bevonták. Az államoktált leánygimnázium 1989-ben működött. 1990-ben jelleme Árpád-házi Szent Erzsébet névén. Ezzelben az években tértek vissza az igazságszolgáltatási Esztergomba, és a rend és az iskola között meglevő együttműködés 2001-ben vált még szorosabbá, amikor az addig önkormányzati fenntartású intézmény egyházi iskolává lett. Képzési káldala gyorsan bővült: közös igazgatási közoktatási intézményként orodai neveléssel, általános iskolai oktatással, human (egészségügyi és kommunikáció) és környezeti tudományi oktatással, nyelvi és osztdíkos gimnáziumi oktatással, 4 és 8 osztályos egyetemi oktatással, nyelvi előkészítővel egyetemi foglalkoztat.

ТУДОМАНЬОС
ЕМЛÉКÜЛÉS

2007. november 16.

ЕSZТЕРГОМ

Meghívó

30,- Sk 210,- Ft 1,- €

ITTHON

ᠶ᠋ᠵᠠᠨ

Pozsony

*160 éves márciusi forradalmunk.
A szabadságharc huszárainak
nemzetszeretete
örök példánk marad.*

Árpád-házi Szent Erzsébet Szociális és karitatív munkássága

A 2007-es év többek között Árpád-házi Szent Erzsébet éve is volt. Az ezzel kapcsolatos egyik kiemelkedő rendezvényre 2007. november 16-án került sor Esztergomban. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület és az esztergomi Árpád-házi szent Erzsébet Középiskola szervezésében tudományos emlékülésre került sor, amelyen a kiemelkedő tudósok között egy szlovák kislány is előadóként szerepelt. Monika Gurinová a pozsonyi Szent Erzsébet Egészségügyi és Szociális Főiskola PhD hallgatója. Bár nem történelmet végzett – testben, lélekben történész és elkötelezett kutatója az árpád-házi szentnek. A történelemhez, amely a hobbija, a civil foglalkozása is közel áll: várnagyi posztot tölt be a trencsényi várban. A konferencián témavezetőként és előadása fordítójaként beleborzongtam az elhangzott gondolatokba: a kimondott igazságok a 2007-es év elmúltával is érvényesek és irányadóként szolgálhatnak. De nemcsak az! A témához való hozzáállása, a magabiztos fellépése, a magyar történelem ismerete – élő bizonyítéka, hogy a Szent Korona eszmében foglaltak át tudják hidalni a nemzetek közti ellentéteket. Jó lenne mindnyájunknak vissza nyúlani hozzájuk.

Csámpai Ottó

Szent Erzsébet szobra Marburgban

2007-ben emlékeztünk Árpád-házi Szent Erzsébet születésének 800. évfordulójáról. Megemlékeztünk a szentről, aki egyfelől a szegények, nyomorékok, koldusok és betegek pártfogója, másfelől az ápolóknak, karitatív intézményeknek, de ugyanúgy védőszentje a menyasszonyoknak, feleségeknek, özvegyeknek és a nőknek általában. Megemlékeztünk az asszonyról, akiben összefonódott a nőnek, a jelleme minden erényében: gyöngédség, jóság, odaadás, alázat és

könyörület – egyszóval az, amit manapság a felebaráti szeretetben lehet kifejezni.

Erzsébet 1207-ben született az Árpád-házi királyi családban, II. András és Merániai Gertrúd gyermekeként. Valószínűleg Pozsonyban, amely a királyi család egyik székhelye volt, más történelmi forrás Sárospatakot jelöli meg, amely ugyancsak királyi család kedvelt tartózkodási helye volt. Az, hogy két város vetekedik születésének színhelyéért, arról tanúskodik, hogy ennek a nőnek nagy hatása lehetett az akkori emberek és mai csodálóinak gondolkodására.

A királyi család szigorú szabályai szerint nevelték őt, ahol jó alapot és kimagasló vallási nevelést kapott. Azt mondják, hogy az első szava az ima, az első cselekedete a segítőkészség volt. A kor, amelybe beleszületett, nem volt egyszerű. A 13. század a változások kora is. A gazdaságban a hagyományos árucserét véglegesen felváltja a pénz nemcsak mint fizető eszköz, hanem a meggazdagodás forrása is. Többen figyelmeztettek arra a helytelen útra, amelyre sok nemesi család lépett hivatkozott költségekkel és pazarlással. Néhányan igyekeztek változtatni a Jézusról alkotott képen is. Krisztust, a királyt, az uralkodót felváltotta Krisztus a Megváltó, a megfeszített, a szegények és üldözöttek barátja.

Erzsébetet mint négy éveset politikai okokból egy számára teljesen idegen világba vitték, a Wartburgi vár fejedelmi udvarába, mint thüringiai Heman gróf majd IV. Lajos menyasszonyát. A magyar királyi udvar nehezen vált meg tőle, mert az emberek már akkor a szeretet angyalát látták benne. A thüringiai fejedelmi udvar oly módon gondoskodott a neveléséről, amint az akkoriiban szokás volt, hogy az életre, mint jó fe-

leség legyen felkészülve. Erzsébet már gyermekként nagy érdeklődést mutatott a vallás iránt. Tanulékony volt, buzgó és kitartó a tökéletességhez vezető úton, tehát nevelésével nem volt sok gond. Gyengéd, szófogadó és szerény volt, nem idegenkedett a sokszor nehéz kézi munkától sem – font és szőtt, s a szövetet aztán szétosztotta a szegények között. Később, amikor maga is inségre került, ez a tevékenység hasznára vált.

Lajossal, a későbbi férjével úgy nőttek fel, mint testvérek. Tökéletesen ismerték, jól megértették és nagyon szerették egymást. Lajos rokonai tanácsainak ellenére, hogy Erzsébetet paradox módon éppen a jósága miatt menesszék, mivel féltették a vagyonukat, akkor kötöttek házasságot, amikor Erzsébet betöltötte a 13-ik életévét. A thüringiai udvarban ugyanis sokan voltak olyanok, akik nem értették a furcsa életvitelét és segítőkészségét a szolgák és szegények iránt. Lajost legszívesebben valamelyik német hercegnőhöz adták volna. De ő nyíltan tudomásukra adta, hogy számára Erzsébet a legkedvesebb és nem változtatta meg elhatározását, hogy nőül veszi őt. Erzsébet így folytathatta a szegények gyámlolását, amiben Lajos nagyban támogatta.

Sok legenda létezik életéről, melyeknek bizonyára van valós alapjuk. A legismertebb, hogy a kenyér a kötényében rózsákká változik. Amikor a férje rajtakapta, hogy eszedelt vizet a rászorultaknak és megkérdezte, mi van a kötényében, azt felelte rózsák. Rózsák télen? És valóban, amikor szétnyitotta kötényét, tele volt friss rózsával. De ez a szigorúság bizonyára nem Lajosra vonatkozik, hanem inkább apjára, Hermannra, aki valóban nagyon szigorú volt.

A boldog házasság nem tartott sokáig, mert Lajos a keresztes hadjáratra indulván a Szentföldre, 1227-ben meghalt. Ekkor Erzsébet még csak 20 éves volt és éppen harmadik gyermekét várta. Lajosban elvesztette nemcsak a férjét, hanem barátját és segítőtársát is a bajbajutottakon és rászorultakon. Egyedül maradt egy olyan or-

Monika Gurinová

szágban, amelyben nem fogadták be őt. A házassággal létrejött társadalmi helyzetével nem került be abba a közegebe, amelyet a kor elvárt volna. De ő ezt nem is kívánta. Rövid életét a szolgálat, az örömek és gyötrelmek töltötték ki. Adakozása, alázata és barátsága azokkal, akiknek szükségük volt a segítségére, Wartburg udvarán botrányt okozott. Nem illett közéjük. Keresztre feszítette őt az a társadalom, amelyből kinőtt, de amelybe valójában sosem tartozott. Az a társadalom, amely nem ismerte az alázatot, az önmegtagadást, az odaadó szeretetet.

Még férje életében és beleegyezésével, megismerkedett gyóntatójával, Marburgi Konráddal. Valószínűleg azért választotta őt, mert ő is szerény volt és szegénységben élt. Sok tanácsot kapott tőle, melyeket alázattal be is tartott. De Konrád kegyetlen is tudott lenni – ha Erzsébet hibázott, kegyetlenül megkorbácsolta őt.

A várkapunál, de sokszor benn a várban is, összegyűjtötte a szegényeket és nyomorékokat, akiket mindig megajándékozott. Sőt, saját lakosztályában ápolta őket és nem félt magához venni a leprás betegeket sem, ami felháborodást keltett Lajos rokonságában. Férje távolléte alatt, amikor az országban éhínség volt, kinyitatta a magtárakat és szétosztott mindent, amit nem zártak el előtte, csak hogy megesse a szegényeit.

Férje hirtelen és váratlan halála után nem talált földi örömet másban, csak a szegények és elesettek megsegítésében. Egyhamar azonban ő is közéjük került. De nem vett erőt rajta az önsajnálata, hanem ellenkezőleg, összeszedte minden maradék erejét, hogy aztán hatalmas cselekedetté változtassa a szegényekről való mindennapi gondoskodásban. Nem volt képes azonosulni az udvarban eluralkodott rossz erkölcsökkel, ezért elhatározta, hogy elhagyja Wartburg várát. (Sőt azt is mondják, hogy pici gye-

rekeivel együtt kiűzték őt a várból a fagyos hideg közepette.) Ekkor a legkisebb lánya csak két hónapos volt. Elhatározásához az is vezethetett, hogy férje rokonai kizárták őt az örökségből, de ő is tudatosította, hogy férje halála után a várban nem tartja őt senki és semmi. Bátran mondhatjuk, hogy az élet abban az időben, amelyben élt, egy nő számára, amilyen Erzsébet volt, sokkal nehezebb volt, mint ma, az emancipált és önálló nők világában. De ennek ellenére ellen tudott szegülni minden frott és íratlan szabálynak. Sőt a lelki életet is, amelyet a nők csak a kolostor falain belül gyakorolhattak, kivitte az utcára, az emberek közé, akiknek arra valóban szükségük volt.

A mai világ embere, aki nem tudja elképzelni az életet olyan szokásos dolgok nélkül, mint a mindennapi étel, tiszta víz, az otthon melege, csak keveset tud elképzelni abból, hogy egy nő, aki a világ legnagyobbjai közé született, hatalmas vagyonnal, nagyon fiatalon meg tudta különböztetni a magasabb értékeket és lemondani a földi javakról. Bizonyára az is szerepet játszott ebben, hogy olyan férjhez ment nőül, akit szeretett, és aki őt is szerette. A kölcsönös szerelem és egymás iránti tisztelet és támogatás, tovább vitték őt az evilági élet teljes értéki beteljesedéséhez.

Erzsébet elhatározta, hogy az életét Marburgban tölti. Tudatában volt annak, hogy az intézményesített karitás sokkal hatékonyabb és tartósabb. Még férje életében hozzájárult egy-egy kórház felépítéséhez Eisenachban és Gothában. Halála után, az özvegyi vagyonából Marburgban további ispotályt építtetett, amelyet saját költségén berendezett. Barátaival és szolgálóival létrehozott egy betegápoló közösséget, amelynek tagjai levetették fényes világi ruhájukat, s ehelyett egyszerű szürke darócruhába öltöztek. Együtt imádkoztak, dolgoztak, együtt látogatták a szegényeket, együtt hordták az ételt a rászorulóknak. Vezetése alatt szolgálták a társadalom peremén élőket, betegeket, nyomorékokat. Visszatérhetett volna Magyarországra, a királyi családba. Hisz édesapja követeket küldött érte. De ő elhatározta, hogy életét aszkétaként, szegénységben éli le, szolgálva a betegeket és rászorulókat. Természetesen, az ilyen odaadás, amikor nap mint nap ragályos betegekkel találkozott és elfojtotta saját szükségleteit, odáig vezetett, hogy 24 éves korában elhunyt.

Halálhírére jöttek az emberek közelről és távolról. A hagyomány szerint sirjánál több csoda történt. Gyóntatója, Marburgi Konrád, az 59 csoda leírásával elküldte a hivata-

los kérelmet szentté avatása érdekében. IX. Gergely pápa egy külön bizottságot hozott létre, és 1235. május 27-én szentté avatta őt. Már 1244-ben IV. Béla király templomot építtetett tiszteletére a Nagyszombat melletti Kápolnán.

Erzsébet személyisége és karitatív tevékenysége hatalmas szerepet töltött be a rászorulókkal foglalkozó intézmények létrehozásánál. 400 évvel halála után Rademacher Apollónia Áchenben létrehozta a Szent Erzsébet irgalmas rendet. A bécsi kolostor vezetője Josef Rupe kezdeményezésére 1738-ban, Pozsonyban is létrejött a Szent Erzsébetről elnevezett betegápoló apácák zárdája. A zárdá első főnöknője Schüller Mária Erzsébet volt. Mi több, gróf Esterházy Imre, esztergomi érsek segítségével sikerült templomot is építeni és kibővíteni a kolostort. 1753-ban pedig saját patikát nyithattak.

Erzsébet semmit nem tett a saját dicsőségért, hanem Isten dicsőségéért. Kiskorától a játékaival, álmaival, imáival készült az evilági élet utánra.

Tevékenységének szociális méretei a posztmodern társadalmunkban is teljesen időszerűek. Sokan bolondnak tartották őt, jobb esetben zavarodottnak. De egyedülálló és provokatív szentsége segítette őt átvinni minden evilági akadályon. Erzsébet egyeztetni tudott a két hajlam: az Istenhez való áhítat és a szegények szolgálata között. Teljes egészében érvényes volt rá: „Mariam induit, Martham non exiit – Űgy öltözik, mint Mária, de nem vetkőzi le magáról Mártát”. Az olyan ellentétek elviselésére, mint egyfelől a családi boldogság, fejedelmi csillogó palota, drága öltözetek válogatott ételek – másfelől, sárkányhó, darócruha, ízetlen ételek, valóban emberfeletti önmegtagadás szükségeltetik. Ismert a mondása, amikor meglátogatta a szegényekkel foglalkozó szerzeteseket és meglátta a templomban az aranyozott tárgyakat: „Az ilyen pompát hasznosabb dolgokra használhatnátok, az ételre, ruházatra, és ami a szobrokba van vésve, azt a szívetekbe kéne vésni.”

A szociális és karitatív munka nemcsak a rászorultakon segít, hanem gazdagítja azokat is, akik szolgálnak. Mert ez szolgálat. Az egészséges embernek sok kívánsága van. A betegségben, a nyomorban, ínségben csak egy. Nem szabadna elfelednünk, hogy „ha nem tudjuk életünket további napokkal kitölteni, akkor a hátralévő napjainkat étellel kell kitöltenünk”. Ez Árpád-házi Szent Erzsébet üzenete a mának és a jövőnek.

Monika Gurinová

Emlékezés Esztergomban

ÁRPÁD-HÁZI SZENT ERZSÉBET születésének 800. évfordulóján (1.)

A Dr. Csihák György elnökletével működő Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Tudományos Tanácsának tagja Dr. Újváry Zsuzsanna egyetemi docens szervezte a rendezvényt, és az esztergomi Árpád-házi Szent Erzsébet Középkorú Óvoda és Általános Iskola igazgatója Chalupa Zoltán biztosította a helyet 2007. november 16-án az iskola dísztermében az ismeretterjesztő tiszteletadáshoz, lélekemelő megemlékezéshez. Az előadásokban, zenél- és irodalmi műsorokban, valamint Tóthné Pálmái Katalin budapesti textilművész Szent Erzsébet életútjáról festett selyemképeinek kiállításából megtapasztalt szeretetben kötött össze mindannyiunkat az árpád-házi királynő alázata intő tisztelete, és az iránta érzett hálából büszkesége. Az őst, örök "csillagfényt" idézte meg Szabó Antónia debreceni rajztanár-képzőművész a batik-technikával több négyzetméteres vásznon megfestett Szent Erzsébettel. . .

Nagyon szép, rövid fohással, majd az iskolaigazgató bemutató gondolatával indult az emlékezés megnyitása. . .

Prof. Dr. Zachar József egyetemi tanár, Zrínyi Miklós és Szemere Bertalan Díjas történész, a ZMTE Tudományos Tanácsának elnöke mutatta be az emlékülés indítékainak tágabb összefüggési rendszerét, fontosságát és elkötelezettségét. . .

Azok, akiknek nevében szólok, a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület tagjai, éppen ellentétben a nagyvilág számos, nem egyszer távoli pontjáról érkeztek haza, ebbe az ősi városba, hogy e napon méltóképpen emlékezzenek a magyar múlt egyik nagy egyéniségére, és ezen a földön adjanak hálát Istenünknek a szent királynéért, valamint minden magyar szentért és boldogért, akikkel, példát tartva élénk a Jézus-hitű magyarok követendő életviteléről, megajándékozott bennünket. Bármire éljünk, és bármilyen tevékenységet is folytatunk, reájuk gondolva, mindenkor az ő közbenjárásukat is buzgón kérjük nemzetünkért, Hazánkért.

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület ugyan svájci közérdekű intézményként működik, de olyanokat fog össze, akik legyenek bár más népek más anyanyelvű fiai-leányai vagy éppen közelben-távolban élő magyarok, kinyilatkoztatták, "szerelemünk a magyar történelem és a magyar nyelv". Ezért választottuk egyesületi jelvényként azt az oroszánábrázolást, amellyel az esztergomi vár királyi szentélyének falát eleink a mítikus magyar

történelem kutatói szerint már a VII. század első éveiben díszítették, ezzel és számos más rejtéki ábrázolással e korai időben nemzetünk jézusi elhivatottságára utalva. Mindenesetre a magyarság mellett, ilyenképpen is kinyilvánított elkötelezettség mellett már alapító nyilatkozatunkban rögzítettük, hogy "teljes tisztelettel vagyunk az emberiség nagy családjának többi tagja iránt", és ebben a

szellemben "baráti kézfogásra nyújtjuk kezünket minden irányban".

Ezzel az alapállással 1985 óta működik a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület, számos tagtársunk elvesztését követően és újonnan csatlakozottakkal jelenleg négy földrészen 135 fővel, történészek és nem történészek, más tudományágak művelői és teljesen eltérő területeken tevékenykedők. A sokfelől érkezésen túl azonban az a meghatározó, hogy összeköt bennünket szándéknyilatkozatunk első mondata: "Emberi szeretet, szakmai tisztaság, tárgyi tudás és önzetlen, becsületos gondolkodásmód jellemezzék bennünket!" Annak indítékát pedig, hogy egymásra találva, egymásba kapaszkodva kívánunk tevékenykedni, ugyancsak megfogalmaztuk: "a magyar nép és a haza történelmének kutatásában együttesen munkálkodunk". Együttesen, de "minden külső nyomástól mentesen, a legtisztább tudományos szellemben", ugyanakkor készen, hogy "jóhiszeműen meghallgassuk a legellentmondóbb nyilatkozatot" is.

Ennek jegyében rendeztünk nyári tudományos nagyrendezvényként 20 őstörténeti találkozót, 13 csatlakozó történelmi iskolát a Kárpát-medencei ifjúság részére, tartottunk eszmecsereként 9 övezeti történésztalálkozót a Kárpát-medencében, belekapcsolódunk a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen folytatott oktatásba, indítottunk a Kodolányi János Főiskolával közösen történelemtanári továbbképzést Marosvásárhelyen, Kassán és Szabadkán, működöttünk most is ilyen Magyarokizsán, tartottunk 22 országban közel 1400 előadást, adtuk közre ismereteinket 52 kötetben, működöttünk asztaltársaságot 8 ország 14 városában egymás véleményének rendszeres megismerése érdekében.

Mindaz jelzi, "minden irányban baráti kézfogásra nyújtott kézzel" szívesen vállalunk részvételt minden rendezvényen, ahol megoszthatjuk tudásunkat. Ezzel a felfogással érkezünk ebbe a szent városba, ennek a jeles magyar szentnek az emlékeztetőre összegyülekezett tisztelők közé,

hogy a magunk módján mi is lerójuk tiszteletünket Árpád-házi Szent Erzsébet előtt. . .

A magyar lélek formált hangsúlyozta az iskola tanulóinak irodalmi és zenei műsora, amelyet sötétkék szoknyában és fehér matrózblúzban, a díszterem szélességét több sorban kitöltve, egy-egy egyéni megszólalásnál előre lépve mutattak be. A diákkórus karnagya Vereckei Áttila. Vajdasági magyar diákok autóbussznyi csapata több délvidéki településről érkezett. Árpád-házi királyainkról történelmi vetélkedőben mélyítették el ismereteiket, és a helyezéseket elért gyerekek jöttek Esztergomba. Irodalmi műsoruk is ennek jegyében állt össze. Vezetőjük: De Negri Ibolya, az Észak-Bácskai Magyar Pedagógusok Egyesületének elnöke volt. A budapesti Jánoki Dorottya művészettörténész tárlatvezetése "tündérmese" volt a délutáni városnézés előtt.

Berhidai Piusz atya OFM, Szent Erzsébet és a ferencesek címmel tartotta meg előadását és erre rimelt V. Rihmer Auréli történész (ZMTE) Árpád-házi Szent Erzsébet és a Szent Lázár Lovagrend kapcsolatát bemutató tájékoztatása, ami kevésbé került a köztudatba: Ők a betegápolás mellett kivették részüket a magyar királyok oldalán a török elleni küzdelmekből is. Mai napig él a lovagrend, így októberben elzarándokoltak Nyírbátorba, hogy leróják tiszteletüket Szent Erzsébet ereklyéje előtt. A ZMTE tagjainak további előadásai: Dr. Darai Lajos kutató professzor - Árpád-házi Szent Erzsébet nyugati sikereinek titka sok képpel, Dr. J. Újváry Zsuzsanna egyetemi docens - Szent Erzsébet tisztelete Kassán a dóm képeivel; Dr. Pandula Áttila egyetemi docens ELTE BTK - A Szent Erzsébet Rend, Kereszt és Érem története - itt megpróbálom a keresztet érzékeltetni: egyenlőszárú nemesfém, az átlós középpont felől kifelé kosszarvszerűen szélesednek közrefogva egy-egy "bimbót" (ami továbbnyílik majd, továbbárad); a forgó keresztet ugyanebből a középpontból átlós irányban távolodva piros, egyre kisebb piros rózsák mutatják, és az egymásba íródó vízszintes-függőleges-átlós száraz metszéspontjában, Szent Erzsébet profilban ábrázolt arcképe látható egy kör-keretben, vagyis az örök világosság és a mindig újrászülető fény szerelemkeresztjének közepén. Gyönyörű! És Pozsonyból érkezett Dipl. Ing. Monika Gurinová PhD hallgató, a Szent Erzsébet Egészségügyi és Szociális Főiskola tanára, aki nagyon mélyen átgondolva kötötte össze Szent Erzsébet szociális és karitatív munkásságát a mai nő számára ki-domborított tanulságokkal. . .

A rendezvény szereplői

Bánhidya Vajk, történelemtanár, Temesvári Pelbárt Ferences Gimnázium, Esztergom

Chalupa Zoltán, igazgató, Árpád-házi Szent Erzsébet Középiskola, Óvoda és Általános Iskola,
Esztergom

Csihák György - dr. u., a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület elnöke (ZMTE), Zürich

Czakó Gábor, író, Budapest

Darái Lajos - C. Sc., filozófia történész, kutató professzor, Kodolányi János Főiskola, Kápolnásnyék, ZMTE

De Negri Ibolya, Észak-bácskai Magyar Pedagógusok Egyesületének elnöke diákjaival, Szabadka

Gurinová Mónika - Ph. D. hallgató, a Szent Erzsébet Egészségügyi és Szociális Főiskola tanára, Pozsony

Hargita Árpád OFM, ferences szerzetes, Esztergom

Jánoki Dorottya művészettörténész, Budapest

Knapp János Pál Esztergom város alpolgármestere

Magyar Róza, ferences szerzetes, Budapest

Pandula Attila - Ph. D. ELTE BTK docens, Budapest, ZMTE

v. Rihmer Aurél KLJ, történész, Budapest, ZMTE

Tóthné Pálmai Katalin, textilművész, Budapest

J. Újváry Zsuzsanna - Ph. D. történész, egyetemi docens, PPKE BTK, Piliscsaba, ZMTE

Varga Kapisztrán OFM, ferences szerzetes, Esztergom

Vereckei Attila karnagy diákjaival, Esztergom

Zachar József - D. Sc. történész, egyetemi tanár, Eszterházy Károly Főiskola, Eger, ZMTE

A **Kodolányi János Főiskola** 1992-ben alakult, Magyarországon az első, humán képzést folytató, nem állami és nem egyházi felsőoktatási intézmény. Fenntartója Székesfehérvár Megyei Jogú Város Közgyűlése által létesített Önálló Főiskolai Közalapítvány. A főiskola előbb angol, francia és német nyelvtanári, majd idegenforgalmi és szálloda szakos közgazdász, gazdálkodási szakos közgazdász, valamint kommunikáció szakos diplomát adó képzéseket folytatott. Legújabbán már nemzetközi kapcsolatok, valamint vendéglátó és szálloda szak is indult.

A főiskola székesfehérvári, nyíregyházi, orosházi, budapesti, fürstenfeldi, valamint siófoki helyszínén a hallgatók száma meghaladja a kilencezret.

Az itt meghirdetett továbbképzés célja:

(0140021)

a legújabb magyar történeti kutatásoknak a történelem-oktatásban hasznosítható megismertetése; a 21. században megfelelő oktatási, kutatási módszertan elsajátításának elősegítése; a nemzettudat és a nemzeti történelemtudat történelemtanárok számára szükséges színvonalú közvetítése; állásfoglalás és mintaadás; a történelemtanítás tartalmi kérdéseinek, valamint nemzetközi vonatkozásainak tisztázására.

Előfeltétel:

főiskolai, vagy egyetemi diploma.

A **Zürichi Magyar Történelmi Egyesület** svájci közérdekű intézmény, 1985-ben alakult, székhelye Zürich. Az elfogulatlan, szabad történelemkutatás eszményét tüzte maga elé, s mint ilyen, az egyetemes magyarság egyetlen független tudományos kutatóműhelye. Tevékenységéhez a fordulat óta minden magyar államfő és oktatási miniszter írásban gratulált.

Néhány adat az egyesületről:

négy világrész 20 országában 239 felvett tag

8 országban 42 nagyrendezvény több, mint 25 ezer résztvevővel

52 kötet könyv mintegy 60'000 példányban, minden magyarországi nagy könyvtárban és további 70 ország 156 könyvtárában

rendszeres, havonkénti előadások a világ több városában

történelemoktatás a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen, Budapesten

asztaltársaság a következő városokban:

Adelaide, Budapest, Christchurch, Csikszereda (Miercurea Ciuc), Felsőőr (Oberwart), Göteborg, Hobart, Kassa (Košice), Kolozsvár (Cluj-Napoca), Marosvásárhely (Tg. Mures), Melbourne, Pozsony (Bratislava), Rozsnyó (Rožnava), Szabadka (Subotica) Sydney

Cím: 8047 Zürich (Svájc), Postfach 502

Postcheckkonto Zürich 80-36214-1

BIC: POFICHBXXX; IBAN: CH 13 0900 0000 8003 6214 1

znte@freemail.hu www.znte.hu

2008. tavaszán

AJÁNLO

**A Kodolányi János Főiskola (KJF)
és a
Zürichi Magyar Történelmi Egyesület
(ZMTE)**

ajánlja, szervezi és lebonyolítja

**a magyar történelem tanításának
tartalmi és módszertani megújítása**

c. programot

a Magyar Köztársaság oktatási minisztere

T 300730-1676/1999 sz. alapítási és

T 302460-780/1999 sz. indítási engedélyével

(Nyt. sz.: 02-0008-04; Akkr. sz.: AL-0517)

általános- és középiskolai történelemtanárok számára.

Megszervezhető bármely településen, ahol megfelelő hely és legalább 20 hivatalos jelentkező van. A szomszédos országokban az oktatók költségének egy részét a két szervező intézmény vállalja.

A legjobb vizsgázók bekerülhetnek oktatóink közé, előadhatnak a ZMTE iskoláiban, történelmi találkozóin, előadásuk rangos kiadványba kerülhet.

**A továbbképzés időtartama 120 óra,
díja 58'600,- Ft/fő.**

**Kérje ingyenes, részletes tájékoztatónkat
és tantervünket:**

dr. Darai Lajos Ph.D.,
főiskolai tanár, a továbbképzés felelőse

Kodolányi János Főiskola
H-8000 Székesfehérvár, Fürdő út 1.
Telefon: +36 (22) 543-300, +36/30/9892320
lmadarai@mail.kodolanyi.hu
www.kodolanyi.hu

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület

Tudományos Tanácsa

az oktatási miniszter által jóváhagyott tanterv és tananyag
összeállítója, a továbbképzés szervezője
és előadói:

Elnök:

dr. Zachar József D.Sc.

történész, egyetemi tanár, Budapest,

Titkár:

dr. Bérczi Szaniszló C. Sc. csillagász, fizikus, ELTE docens,
Budapest

dr. Csihák György közgazdász, történész, a ZMTE elnöke,
Zürich

dr. Darai Lajos C.Sc. filozófus, MTA bizottsági tag, főiskolai
tanár, KJF, Székesfehérvár

Jenei Erzsébet történész, középiskolai tanár, Magyarokanizsa

dr. Szabó A. Ferenc C.Sc. politológus, egyetemi tanár, Zrínyi
Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest

Tag:

dr. Csámpai Ottó Ph. D. etnopszichológus, hab. egyetemi
docens, Nagyszombati Egyetem, Pozsony

dr. Frisnyák Sándor D.Sc. történelmi földrajzos, egyetemi
tanár, Nyíregyháza

dr. Harai Dénes Ph. D. egyetemi tanár, főigazgató, Zrínyi
Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest

dr. Költő László megyei múzeumigazgató, Kaposvár

Nagy Kálmán ny. huszárezredes, hadtörténész, Budakeszi

Vitéz Rihmer Aurél könyvtáros, történész, Budapest

Slavics Magdolna Mr. Sc. Ph., Szabadka

dr. Szabó István Mihály mikrobiológus, az MTA rendes tagja,
ny. tanszékvezető egyetemi tanár, Budapest

dr. Szederkényi Tibor D.Sc.

a földtudomány doktora, egyetemi tanár, Pécs

dr. J. Újvári Zsuzsanna C.Sc.

történész, PPKE, BTK egyetemi docens, Budapest

dr. Vizi László Tamás Ph. D. történész, tanszékvezető

főiskolai docens, KJF, Székesfehérvár

az oktatásban résztvevő további személyek:

dr. Botlik József Ph. D. történész, egyetemi docens, PPKE,
BTK, Piliscsaba

dr. Cey-Bert R. Gyula pszichológus, a Gasztronómiai
Világszövetség elnöke, Bangkok, tanszékvezető főiskolai
tanár, KJF, Siófok

Csajághy György zenetanár, népzene kutató, tárogatóművész,
Pécs

Csajághy Duha Julianna

zenetanár, népzene kutató, kürtművész, Pécs

dr. Csapó József C.Sc. biológus, ny. szenátor, Nagyvárad

dr. Cser Ferenc D.Sc. vegyész, Melbourne

Csomor Lajos aranyműves, Pákozd

dr. Csurgai-Horváth József levéltárigazgató, Székesfehérvár

dr. Demeter Zsófia C. Sc. történész, főiskolai tanár, KJF,

múzeumigazgató, Székesfehérvár

Dolnics Zoltán történész, Miskolc

Dudás Rudolf nyelvész, Vancouver

dr. Földesi Margit Ph.D. történész, egyetemi docens, Pázmány

Péter Tudományegyetem, Budapest

dr. Henkey Gyula C.Sc. antropológus, Kecskemét

Kassai Lajos íjkészítő, sportoló, Kaposmérő

dr. Kálnási Árpád Ph.D. nyelvész, KLTE, Debrecen

dr. Kovács Imre Endre perjel, Csorna

dr. Kovács Zoltán C.Sc.

népesedéskutató, MTA bizottsági tag, Szeged

dr. Lukács László D. Sc. néprajzos, főiskolai tanár, KJF,
Székesfehérvár

dr. Magyar Kálmán régész, Kaposvár

Marton Veronika nyelvtanár, Győr

Mesterházi Zsolt magyar órkutató, Budapest

dr. Nagy Ákos gyógyszerész, Adelaide

dr. Pandula Attila Ph.D.,

ELTE BTK docens, Budapest

dr. Rókuszfalvy Pál D.Sc.

pszichológus, ny. egyetemi tanár, Budapest

Sancz Klára Lujza ny. muzeológus, Budapest

dr. Süli-Zakar István C.Sc.

történelmi földrajzos, tanszékvezető egyetemi tanár, Debrecen

dr. Szakály Sándor Ph.D.

hadtörténész, Budapest

dr. Sallai János C.Sc. hadtörténész, Budapest

dr. Szegfű László C.Sc.

történész, tanszékvezető főiskolai tanár, Szeged

dr. Szerencsés Károly C. Sc. történész, egyetemi docens,

Pázmány Péter Tudományegyetem, Budapest

Szekeres István írástörténet kutató, Budakalász

dr. Szabó József Ph. D. hadtörténész, Budapest

dr. Szabó Pál C. Sc. történész, Szeged

dr. Szabó Péter C. Sc. történész, KJF rektor, Székesfehérvár

dr. Timaru-Kast Sándor orvos, Ingelheim

dr. Vajda Gábor az irodalomtudomány doktora, Szabadka

dr. Váralljai Csocsán Jenő egyetemi tanár, Oxford

Záhonyi András ősi íráskutatója, Budapest

Tanterv*

- **A történelemkutatás módszertana** (10 ea + 10 gy)
 - régészet, őstörténet, családtörténet, antropológia, régtegzett térképek, zenetörténet, írott források stb.
- **Magyar őstörténet kutatás** (10 ea + 10 gy)
 - nyelvtudomány, régészet, embertan, genetika, néprajz, finn-ugor elmélet, sumer-magyar rokonság, szkita, hun, avar őstörténeti örökség, az ősi magyar állam stb.
- **Középkori és újkori történelmünk** (16 ea + 12 gy)
 - a több honfoglalás, könnyűlovasság, hadjáratunk, Szt. István és a Szent Korona, a magyar állam, Hunyadi Mátyás, Dózsa György, a török kor, Habsburgok, 1848-1849, kiegyezés, az első és a második világháború és következményei, 1956 stb.
- **Művelődéstörténet** (10 ea + 10 gy)
 - ősi műveltségünk, világképünk, jelek, jelképek, nyelvünk, írásunk, zenénk, ősvallásunk, címerünk és nemzeti színeink, állami- és közösségi jelképeink stb.
- **Műveltségünk keleti és nyugati kapcsolatai** (10 ea + 10 gy)
 - nyelvünk, népmeséink, népzene és ősvallásunk keleti kapcsolatai és párhuzamai, a magyar konyha, bizánci és római hatások, a magyar lovasság, reneszánsz, vallási türelem, viselet és tánc stb.
- **Összefoglaló áttekintés** (4 ea + 2 gy)
- **Módszertani tanulságok** (2 ea + 1 gy)
- **Tartalmi következtetések** (2 ea + 1 gy)

Írásbeli és szóbeli vizsga az elhangzottak, valamint a kötelező szakirodalom alapján.

* Az oktatási miniszter által hitelesített oktatási program

ACTA HISTORICA HUNGARICA TURICIENSIA

Publikationen des Ungarisch Historischen Vereins Zürich
A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület kiadványai

Jahrgang Évfo- lyam	Nr. Szám	Titel A kiadvány megnevezése	Nr. Sor- szám*
I.	1	Első (Benidorm 1986) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. Zürich, 1991. ISBN 963 02 8926 1	1
II.	1	A Második (Zürich 1987) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. Zürich, 1993. ISBN 963 02 8926 2	2
III.	1	A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Harmadik (London 1988) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. ISBN 963 85684 5 3	25
IV.	1	A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Negyedik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. (Felsőőr/ Oberwart 1989) Budapest-Zürich, 2005. ISBN 963 9349 10 0	46
V.	1	Csihák György: A magyar parlamentarizmus ezer éve. Budapest, 1990. ISBN 963 02 8925 3	6
V.	2	A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Ötödik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. (Altenberg 1990) Budapest-Zürich, 2005. ISBN 963 9349 09 7	49
VI.	1	A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Hatodik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai.) (Szent Gallen 1991) Budapest-Zürich, 2005. ISBN 963 9349 08 9	47
VII.	1	A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Hetedik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. (Szentendre 1992) Budapest-Zürich, 2005. ISBN 963 9204 48 X	51
VII.	2	<i>Magyarok Őstörténete. Zürich-Budapest, 1992. ISBN 963 02 8925 3; második kiadás 1996. ISBN 963 85274 6 3; harmadik bővített kiadás 2007. ISBN 963 9204 37 4</i>	3
VII.	3	A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Első (Szeged 1992) Magyar Történelmi Iskolájának Előadásai és Iratai. Zürich, 1993. ISBN 963 8465 00 X	4
VIII.	1	Magyar Történelmi Tanulmányok I. Zürich, 1993. ISSN 1217 4629	5
VIII.	2	A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Második (Tab 1993) Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai. Budapest-Zürich, 1994. ISBN 963 04 4413 5	9
VIII.	3	A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Nyolcadik (Kaposvár 1993) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. Budapest-Zürich, 1999. ISBN 963 85684 2 9	23
IX.	1	A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Kilencedik (Tapolca 1994) Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. Budapest-Zürich, 1995. ISBN 963 85274 1 2	15
IX.	2	A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Harmadik (Tapolca 1994) Magyar Történelmi Iskolája Előadásai és Iratai. Budapest-Zürich, 1994. ISBN 963 85274 12	11
IX.	3	Die Frühgeschichte der Ungarn. Zürich-Budapest, 1994. ISBN 963 85 274 4 7. Zweite erweiterte Ausgabe 2007. ISBN 963 9204 30 7	10
IX.	4	Nagy Gyula: Az ellopott magyar őstörténet. I. Budapest-Zürich, 1994. ISBN 963 04 4112 8	7
IX.	5	A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Első (Székelyudvarhely 1994) Övezeti Történetstálálkozó Előadásai és Iratai. Budapest-Zürich, 1994. ISBN 963 85274 2 0	12
IX.	6	A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Második (Komárom 1994) Övezeti Történetstálálkozó Előadásai és Iratai. Komárom-Komárno-Zürich, 1995. ISBN 963 85274 3 9	14
IX.	7	Képeslapok magyar történelmi motívumokkal. 8 különféle, szimpla és dupla, színes	8
X.	1	A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Tizedik (Tapolca 1995) Magyar Őstörténeti Találkozó és Negyedik Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai. Budapest-Zürich, 1996. ISBN 963 85274 8 X	17
X.	2	Csihák György: Beszélgetés népemmel a hazánkról. ISBN 963 85274 5 5	13
X.	3	A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Erdélyi Övezeti Történetstálálkózói (1995-1999) Előadásai és Iratai. Csíkszereda-Budapest-Zürich, 2000. ISBN 963 85684 9 6	30
XI.	1	Honfoglalásunk és előzményei. Keresztény egyházak és történelmi szerepük a Kárpát-medencében. (Tapolca 1996) Budapest-Zürich, 1997. ISBN 963 85684 1 0	20
XI.	2	Csámpai Ottó: Nemzet és társadalom. Bevezetés az etnopszichológiába. Budapest-Zürich, 1996. ISBN 963 85684 02	19
XI.	3	Germann Georg: Ungarisches im Bernischen Historischen Museum. A Berni Történelmi Múzeum magyar emlékei. Bern-Budapest, 1996. ISBN 963 85274 9 8	18
XI.	4	Csihák György: Ex Oriente Lux. Budapest-Zürich, 1996. ISBN 963 85274 7 1	16
XII.	1	Magyar út és nehézségei a nemzetállamtól az övezetek Európájába a huszadik század fordulóján. Avarok – onogurok – magyarok. (Tapolca 1997). Budapest-Zürich, 2005. ISBN 963 9349 11 9	50
XIII.	1	Nagy Kálmán: A honfoglalás hadtörténete. Budapest, 1998. ISBN 963 7810 97 8 (Közösen a Szabadtér Kiadóval)	21
XIII.	2	A honfoglalás és az 1848-1849-es magyarországi polgári forradalom és szabadságharc évfordulójára. (Tapolca 1998). (324 oldal) Budapest-Zürich, 2001. ISBN 963 86100 5 0	31
XIV.	1	Az első világháború és magyar történelmi következményei (1914-1921). Szent István és a magyar államalapítás. (Tapolca 1999) Budapest-Zürich, 2004. ISBN 963 9349 02 X	42
XIV.	2	Csihák György: Válasz népem kérdéseire a hazánkról. Budapest-Zürich 1999	22

Jahr- gang Évfo- lyam	Nr. Szám	Titel A kiadvány megnevezése	Nr. Sor- szám*
XIV.	3	Die Ungarn und die Abtei Sankt Gallen. Magyarok és a Szent Galleni Apátság. ISBN 963 85684 3 7 (Közösen St. Gallen Kanton levéltárával) – Második kiadás: 2002. ISBN 963 86100 8 5	24
XIV.	4	Csiahák György: A magyar nemzet múltja * Szent István király életműve és a magyar államalapítás * A bambergi lovas * Sacra Regni Hungarici Corona és a magyar közjogi rendezés kérdései ma * Magyar - nép - kisebbség. Budapest-Zürich, 1999. ISBN 963 85684 6 1	26
XIV.	5	Fünfehn Jahre UHVZ - A ZMTE tizenöt éves 1985 - 1999. Zürich-Budapest, 1999. ISBN 963 85684 7 X	27
XIV.	6	Nagy Gyula: Az ellopott magyar őstörténet II. Budapest-Zürich, 1999. ISBN 963 85684 4 5	28
XV.	1	A magyar műveltség gyökerei. Az 1930-as évek magyar műveltsége. (Felsőőr/Oberwart 2000) Budapest-Zürich, 2004. ISBN 963 86100 3 4	41
XV.	2	Délközép Kárpát-medence műveltsége, különös tekintettel a sárközi települések és népi műveltségük fejlődésére. (Sárköz-Decs 2000) Decs-Zürich 2004. ISBN 963 9349 03 8	39
XV.	3	Közös jelen, múlt és jövő Észak Kárpát-Medencében, különös tekintettel a gömöri tájegységre. (Rozsnyó 2000) Rozsnyó-Budapest-Zürich, 2002. ISBN 963 86100 2 6	38
XV.	4	Csiahák György: Dunhuang barlangképei és a Szenszi agyagkatonák néma üzenete a magyar műveltség gyökereiről. Budapest-Zürich, 2000. ISBN 963 85684 8 8	29
XVI.	1	Magyar haditechnika és magyar hadjáratok a kora középkorban. A második világháború és történelmi következményei Magyarország szempontjából (1939-1949). (Szentendre 2001) Budapest-Zürich, 2002. ISBN 963 86100 6 9	35
XVI.	2	Barabási László: Nemes Székely Nemzet – Csillagösvényen. Csiksomlyó-Budapest, 2001. ISBN 963 86100 4 2	32
XVII.	1	Csiahák György: Magyar nempolitikai írások. Budapest-Zürich, 2002. ISBN 963 86 100 0 X	33
XVII.	2	Kiadványaink tartalomjegyzéke – Vereinspublikationen mit Inhaltsübersicht. Zürich-Budapest, 2002. ISBN 963 86 100 7 7	34
XVII.	3	Achtzehn Jahre UHVZ – A ZMTE tizenhét éve 1985-2002. Zürich-Budapest, 2002. ISBN 963 86100 9 3	36
XVIII.	1	Magyar Történelem. Tízezer év – ezer oldalról. Oktatási segédkönyv a magyar történelem tanításához. (636 oldal) Budapest-Zürich, 2003. ISBN 963 86100 1 8	37
XVIII.	2	A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Tizenhetedik Magyar Őstörténeti Találkozó és Tizenegyedik Magyar Történelmi Iskola Előadásai és Iratai. (Budapest 2003) Budapest-Zürich, 2004. ISBN 963 9349 06 2	43
XIX.	1	A magyar huszárság története. A lovasműveltség sajátosságai. Az első magyar huszártörténeti konferencia keretében. (Nyíregyháza, 2004) Budapest-Zürich, 2004. ISBN 963 9349 07 0	45
XIX.	2	Zwanzig Jahre UHVZ – A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület 20 éve 1985-2004. Zürich-Budapest, 2004. ISBN 963 9349 05	44
XIX.	3	Csiahák György: Forog a történelem kereke... Budapest-Zürich, 2004. ISBN 963 9349 04 6	40
XX.	1	Csámpai Ottó: Nemzet és társadalom. Bevezetés az etnoszociológiába. Második, bővített kiadás. Közösen a Heraldika Kiadóval. Budapest-Zürich, 2005. ISBN 963 9204 38 2	48
XXI.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia. Kiadványaink tartalma. Budapest – Zürich 2006. ISBN 963 9204 37 4	52
XXII.	1	Őstörténetünk és a genetika. 1456 – Nándorfehérvár – 1606 Zsitvatorok – 1956 Budapest. (Mártély 2006) (384 oldal). Budapest-Zürich 2007. ISBN	53
XXIII.	1	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXIII. Évfolyam 1. szám. A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Huszadik Magyar Őstörténeti Találkozó Előadásai és Iratai. (Hódmezővásárhely 2007) (159 oldal). Budapest-Zürich 2008. ISBN	54
XXIII.	2	Acta Historica Hungarica Turiciensia XXIII. Évfolyam 2. szám. Árpád-házi Szent Erzsébet tiszteletére Tudományos emlékülés. (Esztergom 2008) (67 oldal). Budapest-Zürich 2008. ISBN	55

* Nummerung nach Erscheinung
Sorszám a megjelenés időpontja szerint

Zürichi Magyar Történelmi Egyesület CH-8047 Zürich, Schweiz, Postfach 502.

zmte@freemail.hu www.zmte.hu

01_003 AB_6_W

Tartalom

Zachar József (Budapest) Mártélyi beköszöntő	11
Vollnhofer Josef Franz (Kirchschlag) Begrüssung	13
I. A XIX. Magyar Őstörténeti Találkozó előadásai: Őstörténetünk és a genetika	
Illyés Gyula † (Budapest) Az Éden elvesztése (részlet)	17
Ligeti Lajos † (Budapest) Bevezető a magyar őstörténet kutatásához 1986-ban	19
Bobula Ida † (Montréal) A magyarság eredete	22
Árkai László † (Montréal) Turán, vagy nem Turán?	30
Dorosmai Imre † (Sopron) A magyar nép története a Krisztus előtti 7. századtól Árpád népe honfoglalásáig (levél)	48
O. Semino és munkatársai The Genetic Legacy of Paleolithic Homo Sapiens Sapiens in Extant Europeans: A Y Chromosome Perspective (A kőkorszaki Homo Sapiens Sapiens származási hagyatéka a jelenkori európaiakban: egy Y-kromoszóma távlat) (Fordította: Cser Ferenc, Sydney, megjegyzések: Béres Judit, Budapest)	54
Csihák György (Zürich) Forog a történelem kereke. Újra kell írni a történelmet? (Összefoglaló)	61
Mészáros Anita (Pécs) Alapfogalmak a genetikai vizsgálatok eredményeinek megértéséhez	63
Gáspár Róbert (Pécs) Az uráli markerek és a magyar őstörténet	66
Henkey Gyula (Kecskemét) Új embertani adatok a magyarság őstörténetéhez	78
Mátyus Gyula beszélgetése Henkey Gyula (Kecskemét) antropológussal: Összefoglaló	80
Záhonyi András (Budapest) Nimród és utódai	96
Záhonyi András (Budapest) Rovásírásos emlékeink – magyarul	100
Bihari Gábor (Nyíregyháza) Szkítiától Camelotig – az Arthur-legendakör szarmata eredetéről	105
Bérczi Szaniszló (Budapest) Csillagászati és földrajzi ismeretek szerepe a magyar őstörténeti kutatásban	117
Bérczi Szaniszló (Budapest) Új hun-szkíta régészeti leletek Kínából és Japánból	126

László Péter (Gyergyószentmiklós) Erdélyi östörténeti vonatkozások. Ökológiai hálózatok nyomában	145
Szekeres István (Budakalász) Három jel a nikolsburgi jelcsaládból	154
Szekeres István (Budakalász) A nikolsburgi jelcsalád és az ótürk ábécék néhány jellegzetessége, „titka”	160
Szekeres István (Budakalász) Kilenc ótürk betű történeti összehasonlító jeltörténeti vizsgálata	164
Juba Ferenc † (Bécs) A magyar tengerhajózás rövid története Trianonig	176
Marton Szabolcs (Szeged) A honfoglalók itala és harcmódora a Taktika szerint	198
Rihmer Aurél (Budapest) A magyar királyi hatalom eredete	201
Csapó I. József (Nagyvárad) Fejezetek az erdélyi székely önkormányzás történetéből	208
Harsányi Ildikó (Budapest) Hová ment a Fehérvárra reá menő hadi út?	217
Bobula Ida † (Montréal) Táltos az ecsegi lápban	228

II. A XIII. Magyar Történelmi Iskola előadásai: 1456 Nándorfehérvár – 1606 Zsitvatorok – 1956 Budapest

Sebők Ferenc (Szeged) Nándorfehérvár, 1456	235
J. Újváry Zsuzsanna (Budapest) A Habsburg-török-magyar béketárgyalások és viszony a 17. század első két évtizedében	241
J. Újváry Zsuzsanna (Budapest) „Mint juhok az farkasokkal...” Az oszmán fenyegetés és előrenyomulás a Dunántúlon a 17. század első felében	253
Zachar József (Budapest) Az 1956-os magyarországi szovjet katonai tevékenység szélesebb körű összefüggései	263
Szabó A. Ferenc (Budapest) Emberveszteségek Magyarországon 1956-ban	279
Oroszi Antal (Budapest) Márton András ezredes	295
Szekeres István (Budakalász) „Fiúk! Ne lőjetek!” A békéscsabai Nemzetőrség rövid története	300
Szekeres István (Budakalász) Mikor ki szót emelt	305
Vajda Gábor (Szabadka) A délvidéki magyarság kultúrtörténete (1945-1989)	330
Rókusfálvy Pál (Budapest) Lélek és forradalom	334

Csihák György (Zürich)	
Gloria Victis! – Dicsőség a legyőzötteknek!	343

Zachar József (Budapest)	
Mártélyi Zárszó	349

Függelék	353
-----------------	------------

Szenti Ferenc	
Az ember kettős hangja (vers)	

A ZMTE őszinte története XXI.	
Polgármesteri üdvözlét	
Nyilatkozat	
Házirend	
Az előadások kivonata	
A rendezvény szereplői	
Felhívás	
Meghívó	
Statisztikák	
Védnökök	
A rendezvény költségét fedezte	
Ökumenikus Igeliturgia	
A ZMTE Magyar Történelmi Iskolái	
A ZMTE kiadványai	
A ZMTE Tudományos Tanácsa	
Acta Historica Hungarica Turiciensia	
Az Egyesület 2006. évi budapesti műsora	
Az Egyesület 2006. évi hódmezővásárhelyi műsora	
Meghívó a 2006. évi évzáró ünnepségre	
A ZMTE 50. sz. (Tapolca 1997) kiadvány tartalomjegyzéke	
A ZMTE 51. sz. (Szentendre 1992) kiadvány tartalomjegyzéke	
A ZMTE 52. számú kiadványa	
Ajánló	
Info – Asztaltársaságok	

**Huszadik Magyar Őstörténeti Találkozó
Előadásai és Iratai
Hódmezővásárhely 2007**

ISBN

2008

Acta Historica Turiciensia XXIII. évfolyam 1. szám

Mérete: pdf

Tartalom

Előszó.....	6
Az előadások szövege	
Csihák György (Zürich)	A pozsonyi hadi diadal (907.7.3-7) Megemlékezés és gondolatok..... 8
Cser Ferenc (Quenbeyan)	Honnét a szakralitás és miféle lettlegyen az?..... 17
Darai Lajos (Kápolnásnyék)	
Darai Lajos (Kápolnásnyék)	Egy Árpád-házi: Székely Dósa Gyergy 21
Darai Lajos (Kápolnásnyék)	Árpád vezér ébresztése..... 25
Cser Ferenc (Quenbeyan)	Őstörténetünk megújult szemlélete..... 31
Darai Lajos (Kápolnásnyék)	
Cser Ferenc (Quenbeyan)	Embertermészet vizsgálatok magyar őstörténete..... 39
Darai Lajos (Kápolnásnyék)	
Csajághy György (Pécs)	A „Lehel-kürt” 49
Kucsora Ibolya (Komarno)	Ős geszták viszonya János Jelenések könyvéhez..... 60
Timaru-Kast Sándor (Ingelheim)	Fehérlő Fiai..... 77
Szikora István (Szabadka)	Szülőföldi sajátosságok, esetleg ókorba mutató nevek?..... 81
Sasvári István (Szolnok)	Történelmi és gasztronómiai kirándulásom a 800 éves Mongóliába, 2006 szeptemberében 87
Függelék	
A ZMTE őszinte története XXII	120
Jegyzőkönyv.....	122
Nyilatkozat.....	123
Házirend.....	124
Műsor (tervezet).....	125
A rendezvény szereplői.....	129
Az előadások tartalma.....	130
A ZMTE Tudományos Tanácsa.....	143
A ZMTE kiadványai.....	145
Meghívó Hódmezővásárhelyre.....	147
Info.....	149
Asztaltársaságok.....	150
Ajánló.....	151
Statisztikák.....	152
A ZMTE 20 éve.....	153
A ZMTE budapesti előadásai (2007).....	155
A ZMTE hódmezővásárhelyi előadásai (2007).....	156
Meghívó Árpád-házi Szent Erzsébet tiszteletére rendezett tudományos emlékülésre.....	157
Meghívó a ZMTE 2007. évi évzáró ünnepségére	158

2007

Zürichi Magyar Történelmi Egyesület

Ungarisch Historischer Verein Zürich

Magyar Őstörténeti
Találkozó Titkársága

Sekretariat der „Treffen zur
Frühgeschichte der Ungarn“

Jelölve az Európa Tanács „René Descartes” tudományos díjra
Nominiert für den „René Descartes Prize” der Europäischen Union

Közérdekű Egyesület
Gemeinnütziger Verein

Hungarian Historical Society of Zurich
Association Historique Hongroise de Zurich
Società Storica Ungherese di Zurigo
Asociación Histórica Húngara de Zürich

Budapest

Meghívó

CH-8047 ZÜRICH

Postfach 502 znte@freemail.hu

Kapcsolati cím: Sancz Klára Lujza
H-1117 Budapest, Hamzsabégyi utca 20.

Telefon: 0036 (1) 209-5960

klarasancz@freemail.hu
Informatio: www.znte.hu

Nyilvános előadás
minden hónap utolsó előtti csütörtökjén
Kezdet: pontosan 17 óra
Belépés díjtalan
Az előadást vita követi
Helye: H-1051 Budapest, V. Arany János utca 10.
Telefon: 0036/1/311-2248. Fax: 0036/1/354-3404
(Arany János ifjúsági Klub I. emeletén)
e-mail: aranytiz@aranytiz.hu www.aranytiz.hu

Előadás	Elnök
Január 18.	dr. Szederkényi Tibor egyetemi tanár, az MTA (a földtudomány) doktora, az MTA Földtani Tudományos Bizottság tagja, ZMTE, Szeged
Február 15.	dr. Bérczi Szaniszló a földtudomány kandidátusa, ELTE TTK docens, ZMTE, Budapest
Március 22.	Sancz Klára Lujza ny. muzeológus, ZMTE, Budapest
Április 19.	dr. Halabuk József történész, ZMTE, Budapest
Május 24.	dr. Újváry Zsuzsanna történész, kandidátus, egyetemi docens, PPKE, ZMTE, Piliscsaba
Június 21.	dr. Rókusfalvy Pál , az MTA (pszichológia-tudomány) doktora, ny. egyetemi tanár, Budapest
Szeptember 20.	Nagy Kálmán ny. huszárezredes, hadtörténész, ZMTE, Budakeszi
Október 18.	dr. Darai Lajos , filozófus, kandidátus, kutatóprofesszor, KJF, ZMTE, Székesfehérvár
	dr. Zachar József egyetemi tanár, az MTA (a történelemtudományok) doktora, ZMTE, Budapest
	dr. Pandula Attila a történelemtudomány kandidátusa, ELTE BTK docens, ZMTE, Budapest
	Gáspár Róbert genetikai kutató, Pécs A magyar őstörténet és a genetikai markerek
	dr. Zachar József egyetemi tanár, az MTA (a történelemtudományok) doktora, ZMTE, Budapest
	dr. Csapó I. József a biológia tudomány doktora, ZMTE, Nagyvárad
	Rihmer Aurél történész, Budapest

Asztaltársaság: A ZMTE budapesti asztaltársasága találkozik minden előadás után a VÁCI UTCA KÁVÉHÁZ ÉS ÉTTEREM, „R” CAFÉ PARTI SZERVIZ, H-1056 Budapest, Váci utca 78-80. T: 00 36 (1) 267-6222, 267-6223

Könyvvásárlás: HERALDIKA KIADÓ, DR. TELLÉR TIVADARNÉ H-1113 Budapest, Takács Menyhért u. 5. T/F: 00 36 (1) 2096-078, E-mail: heraldika@heraldikakiado.hu www.heraldikakiado.hu

Megjegyzés: Háznagy: Sancz Klára Lujza, Lányi Ernő

A ZÜRICH MAGYAR TÖRTÉNELMI EGYESÜLET

2007. ÉVI ELŐADÁSSOROZATA HÓDMEZŐVÁSÁRHELYEN

*Háromszor jelölve az Európai Unió "René Descartes" tudományos díjára * Dreimal nominiert für den "René Descartes Prize" der Europäischen Union*

A belépés díjtalán. Az előadást vita követi.

Helyszín: Petőfi Sándor Művelődési Központ, H 6800, Hódmezővásárhely

Telefon: +36/62/241-750. Fax: 62/533-317, E-lel: peemka@vnet.hu

TERJÉKNÉ ANDREA a Művelődési Központ népművelője. Telefon: 06/62/231 952. Mobil: 06/30/963 55 54. E-lel: teneka@freemail.hu

Feladata: az előadók fogadása, kísérése, a kért eszköz biztosítása, szállás, vacsora megszervezése, telefonkapcsolat az előadóval

JANUÁR 5. PÉNTEK - 17 ÓRA

BOKORNÉ NAGY KATALIN régész, a Tornyai János Múzeum ny. igazgató helyettese, ZMTE, Hódmezővásárhely

Egy különleges avar temetkezési szokás

FEBRUÁR 2. PÉNTEK - 17 ÓRA

Dr. SZABÓ PÁL történész, Juhász Gyula Tanárképző Főiskola, Szeged

Történetírásunk Szkítia képe

MÁRCIUS 2. PÉNTEK - 17 ÓRA

PINTÉR ISTVÁN tanár, történész, ZMTE, Hódmezővásárhely

Katonáink vitézsége az 1. világháborúban

ÁPRILIS 6. PÉNTEK - 17 ÓRA

Dr. ZACHAR JÓZSEF egyetemi tanár, az MTA (a történelemtudományok) doktora ZMTE, Budapest

Eleink hitéletéről

MÁJUS 4. PÉNTEK - 17 ÓRA

Dr. SZIKORA ISTVÁN főorvos, Szabadka

A hét napjainak és hónapjainak megnevezése

JÚNIUS 1. PÉNTEK - 17 ÓRA

SALAMON KONRÁD történész, az MTA (a történettudományok) doktora, Budapest

A világháborús vereségtől Trianonig (1918-1920)

JÚLIUS 6. PÉNTEK - 17 ÓRA

DANI PÁL történész, ZMTE, Hódmezővásárhely. Ezen a hétvégén több napos rendezvényt tervezünk. Előadók jelentkezését kérjük az asztaltársaság címére.

A pozsonyi csata (907. július 4-6)

SEPTEMBER 7. PÉNTEK - 17 ÓRA

NAGY KÁLMÁN ny. huszárezredes, hadtörténész, ZMTE, Budakeszi

A magyar nagyjedelemség nyugati külpolitikája a IX.-X. században

OKTÓBER 5. PÉNTEK - 17 ÓRA

SZEKERES ISTVÁN írástörténész kutató, ZMTE, Budakalász

A magyar népnév etimológiája

NOVEMBER 2. PÉNTEK - 17 ÓRA

Dr. VAJDA GÁBOR irodalomtörténész, az irodalomtudomány doktora, ZMTE, Szabadka

A délvidéki magyarok művelődése 1990-től napjainkig

DECEMBER 7. PÉNTEK - 17 ÓRA

Dr. ÚJVÁRY ZSUZSANNA történész, kandidátus, egyetemi docens PPKE, ZMTE, Piliscsaba

A török-magyar viszony a XVII. Században

ASZTALTÁRSASÁG:

A ZMTE hódmezővásárhelyi asztaltársasága találkozik minden hónapban, az előadás után

AZ ASZTALTÁRSASÁG CÍME: PINTÉR ISTVÁN tanár, történész. H-6800 Hódmezővásárhely, Esze Tamás u. 3. sz.

Telefon: 06/62/238 391. Mobil: 06/30/279 62 14. E-lel: gorgei1849@t-online.hu Feladata: az előadók fogadása, kísérése, a kért eszköz biztosítása, szállás, vacsora megszervezése, telefonkapcsolat az előadóval

*Megjegyzés: ZMTE= Zürichi Magyar Történelmi Egyesület tagja

Hungarian Historical Society of Zurich - Association Historique Hongroise de Zurich
Società Storica Ungherese di Zurigo - Asociación Histórica Húngara de Zürich

CH-8047 Zürich, Schweiz, Postfach 502

Telephon: 0043/3352/31872 - PC-Konto Zürich: 80-36214-1 - BIC: POFICHBEXXX - IBAN: CH 13 0900 0000 8003 6214 1

E-lel: zmte@freemail.hu www.zmte.hu

01_033_A_W_2007

Magyar Őstörténeti Találkozók Titkársága - Sekretariat der "Treffen zur Frühgeschichte der Ungarn"
Secretariate for the conferences on the Early and Medieval History of the Hungarians - Secrétariat pour les réunions traitant l'histoire ancienne et médiévale hongroise

Gaudeamus igitur

Studentenlied

2. Ubi sunt, qui ante nos in mundo fuere? Vadite ad superos, transite ad inferos, ubi jam fuere, ubi jam fuere.
3. Vita nostra brevis est, brevi finietur, venit mors velociter, rapit nos atrociter, nemini parcetur, nemini parcetur.
4. Vivat academia, vivant professores, vivat membrum quodlibet, vivant membra quaelibet, semper sint in flore, semper sint in flore!
5. Vivant omnes virgines faciles, formosae, vivant et mulieres, tenerae, amabiles, bonae laboriosae, bonae laboriosae!
6. Vivat et respublica et qui illam regit, vivat nostra civitas, maece-natum caritas, quae nos hic protegit!
7. Pereat tristitia, pereant osiores, pereat diabolus, quivis antiburschius, atque irrisores!

Kérjük felmutatni!
Bitte vorweisen!

Meghívó

Tisztelettel és szeretettel hívjuk a Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Alapítótagjait, Dísztagjait, Rendes tagjait és Barátaikat közvetlen hozzátartozójukkal az Egyesület 2007. évi évzáró bankettjére.

A rendezvény helye és ideje:

Hotel Benczúr

H-1068 Budapest, Benczúr utca 35

2007. november 9., péntek 17.⁰⁰ óra

Ünnepi előadás:

Dr. Torgyán József
volt miniszter

Út a gúzsbakötött szabadságba

Az estélyen történik az új tagok ünnepélyes beiktatása, majd a díszvacsora következik.

A vacsora ára ital nélkül 2000 forint.

Megjelenés ünnepi öltözetben, lehetőleg népviseletben.

A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület

Elnöksége

Einladung

Wir erlauben uns, die Gründungsmitglieder, die Ehrenmitglieder, die ordentlichen Mitglieder und die Freunde des Ungarisch Historischen Vereins Zürich – samt Begleitung – zum Bankett 2007 herzlich und geziemend einzuladen.

Ort und Zeit der Veranstaltung:

Hotel Benczúr

H-1068 Budapest, Benczúr utca 35

Freitag, den 9. November 2007 um 17.⁰⁰ Uhr

Festvortrag:

Dr. József Torgyán
Minister a. D.

Weg in die geknebelte Freiheit

Am Abend werden die neuen Mitglieder in feierlichem Rahmen aufgenommen und es wird ein festliches Nachtmahl serviert.

Preis ohne Getränke Ft 2000.

Festliche Bekleidung, Tracht erwünscht.

Ungarisch Historischer Verein Zürich

Präsidium

zmte@freemail.hu

01_034_AB_W

TORISCHER VERE

UNGARISCH

IN ZÜRICH

INFO

Ungarisch Historischer Verein Zürich **Zürichi Magyar Történelmi Egyesület**

Dreimal nominiert für den "René Descartes Prize" der Europäischen Union
Háromszor jelölve az Európai Unió "René Descartes" tudományos díjára

Sekretariat der Treffen zur Frühgeschichte der Ungarn

Magyar Őstörténeti Találkozók Titkársága

CH-8047 Zürich, Postfach 502

Postscheckkonto: Zürich 80 36214-1

BIC: POFICHBEXXX; IBAN: CH 13 0900 0000 8003 6214 1

www.zmte.hu zmte@freemail.hu

Präsident/Elnök: Dr. György J. Csihák

Telefon: +43/3352/31872

Gemeinnütziger Verein. Svájci Közérdekű Egyesület

Kapcsolati cím Magyarországon

v. Rihmer Aurél

H-1027 Budapest, Bajvívó u. 4.

T: +36/1/3256643

granasztói@yahoo.com

Nyilvános előadás

minden hónap utolsó előtti csütörtökjén 17 órakor

H-1051 Budapest, Arany János u. 10. Telefon: +36/1/3112248

www.aranytiz.hu

aranytiz@aranytiz.hu

Tafelrunde/Asztaltársaság:

Adelaide / Budapest / Christchurch / Csíkszereda / Felsőőr /

Göteborg /Hobart / Kassa / Kolozsvár / Marosvásárhely /

Melbourne /Pozsony / Rozsnyó / Szabadka / Sydney

ZÜRICH
MAGYAR
TÖRTÉNELMI
EGYESÜLET

